

Opdrachtgever:

Provinciale Commissie Buitenschoolse Opvang

Flexibele Buitenschoolse Opvang

*Een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van het experiment
flexibele buitenschoolse opvang in Limburg*

SEIN/2003/06

Joke Manshoven & Michel Vandenbroeck

Promotor: Prof. Dr. Mieke Van Haegendoren

Datum: 14 oktober 2003

D/2003/2451/26
ISBN 90-75262-38-8

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	1
DEEL 1: ONDERZOEKSOPZET	3
HOOFDSTUK 1: ONDERZOEKSKADER EN ACHTERGROND	3
1.1 SITUERING ONDERZOEK.....	3
1.2 INITIATIEVEN VOOR BUITENSCHOOLSE OPVANG	4
1.3 FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG IN LIMBURG.....	5
1.3.1 <i>Definitie flexibele buitenschoolse opvang</i>	7
1.3.2 <i>Doelstellingen van het project en ondersteuning</i>	7
1.3.3 <i>Evaluatie flexibele buitenschoolse opvang in Limburg</i>	9
HOOFDSTUK 2: METHODOLOGIE VAN DE EVALUATIE	10
2.1 KENNISMAKING MET DE PROJECTEN	11
2.2 FOCUSGROEPEN MET DE BEGELEIDSTERS.....	11
2.3 DE MENING VAN DE OUDERS	12
2.4 TEVREDENHEID, WELBEVINDEN KINDEREN	13
2.5 KWANTITATIEVE GEGEVENS	15
2.6 VERDERE OPBOUW RAPPORT	15
DEEL 2: DE RESULTATEN	17
HOOFDSTUK 3: KWANTITATIEVE GEGEVENS	17
3.1 FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG BINNEN DE VIER OPVANGINITIATIEVEN	17
3.2 PERSONEELSBEZETTING BINNEN DE VIER INITIATIEVEN	18
3.3 EFFECTIEF GEBRUIK FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG	19
3.3.1 <i>Nieuwe inschrijvingen per maand</i>	20
3.3.2 <i>Totaal aantal gebruikers per maand</i>	21
3.4 DE VERSCHILLENDE OPVANGMOMENTEN	22
3.5 AANTAL UREN FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG	25
3.6 HOELANG BLIJFT EEN KIND GEMIDDELD IN DE FLEXIBELE OPVANG?	27
3.7 OM HOE LAAT KOMEN EN TOT HOE LAAT BLIJVEN KINDEREN?	29
3.8 VERGELIJKING OPENINGSUREN, GEMIDDELDE AANWEZIGHEID.....	31

HOOFDSTUK 4: DE INTERNE ORGANISATIE, COÖRDINATOREN EN BEGELEIDSTERS 34

4.1	VOORBEREIDING VAN HET PROJECT	34
4.2	OPSTART VAN HET PROJECT	35
4.3	VERLOOP VAN HET PROJECT TOT NU TOE	36
4.3.1	<i>Inschrijving & toelatingscriteria</i>	36
4.3.2	<i>Reserveringssysteem</i>	37
4.3.3	<i>Organisatorische consequenties (teamontwikkeling, personeelsbezetting)</i>	37
4.3.4	<i>Reacties van buitenstaanders</i>	39
4.4	GEVOLGEN VOOR DE KINDEREN EN INSCHATTING VAN DE TEVREDENHEID	40
4.5	GEVOLGEN VOOR DE OUDERS EN INSCHATTING VAN DE TEVREDENHEID	40
4.6	EVALUATIE VAN HET PROJECT DOOR DE COÖRDINATOREN EN DE BEGELEIDSTERS	41

HOOFDSTUK 5: DE MENING VAN DE OUDERS..... 43

5.1	DE BEVRAGINGSMETHODE	43
5.2	DE VRAGENLIJST.....	44
5.3	GEGEVENSVERWERKING	44
5.4	DE RESULTATEN	45
5.4.1	<i>Achtergrondkenmerken van het gezin</i>	45
5.4.2	<i>De ‘gewone’ buitenschoolse opvang</i>	49
5.4.3	<i>De ‘flexibele’ buitenschoolse opvang</i>	55

HOOFDSTUK 6: HET WELBEVINDEN VAN DE KINDEREN 65

6.1	OBSERVATIES	65
6.1.1	<i>Wat is welbevinden?</i>	65
6.1.2	<i>Individueel welbevinden</i>	67
6.1.3	<i>Welbevinden in de groep</i>	70
6.1.4	<i>Interactie ouders en kinderen</i>	72
6.1.5	<i>Interactie begeleiders en ouders</i>	73
6.2	EN WAT DENKEN DE KINDEREN ERVAN?	75

HOOFDSTUK 7: BUITENSCHOOLSE OPVANG ALS SYSIFUS-ARBEID 77

7.1	DRIE BENADERINGEN VAN BUITENSCHOOLSE OPVANG.....	77
7.2	DE EERSTE KRIBBEN	80
7.3	BUITENSCHOOLSE OPVANG	82
7.4	FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG	83
7.5	NAAR EEN SOCIALE PEDAGOGIEK.....	86

DEEL 3: CONCLUSIES & AANBEVELINGEN	88
HOOFDSTUK 8: CONCLUSIES.....	88
8.1 DE INTERNE ORGANISATIE.....	88
8.2 DE OUDERS EN HUN MENING OVER DE FLEXIBELE OPVANG	89
8.3 DE KINDEREN IN DE FLEXIBELE OPVANG.....	90
8.4 EEN VISIE OP FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG	92
HOOFDSTUK 9: AANBEVELINGEN EN SUGGESTIES.....	94
9.1 AFBAKENING FLEXIBILITEIT	94
9.2 INFORMATIE EN COMMUNICATIE	94
9.3 MISVATTINGEN OMTRENT NEGATIEVE EFFECTEN FLEXIBELE OPVANG VOORKOMEN 95	
9.4 DOELGROEP	96
9.5 RESERVERINGSSYSTEEM	97
BIBLIOGRAFIE	99
BIJLAGE 1: VRAGENLIJST.....	104
BIJLAGE 2: OBSERVATIELIJSTEN	114
INVULLIJST WELBEVINDEN VAN KINDEREN (INDIVIDUEEL) IN SITUATIES TIJDENS DE OPVANG	115
INVULFORMULIER GROEPSFUNCTIONEREN IN DE BUITENSCHOOLSE KINDEROPVANG.....	119

VOORWOORD

Sinds 1991 is de vzw Provinciale Commissie Buitenschoolse Opvang bezig met de uitbouw van initiatieven voor buitenschoolse opvang (IBO's) in Limburg.

De PCBO heeft ook als opdracht nieuwe vormen van kinderopvang in de provincie Limburg uit te bouwen, op basis van de behoeften van de ouders. Daarom liet zij in 2001 door het Sociaal Economisch Instituut (SEIN) van het LUC een grootschalig onderzoek uitvoeren bij gezinnen met kleuters en lagere schoolkinderen. Uit dit onderzoek bleek duidelijk dat heel wat ouders van schoolgaande kinderen opvang nodig hebben buiten de normale opvanguren. De behoefte aan opvangmogelijkheden na 18 uur was het grootst; maar ook een vervroegd openingsuur en opvangmogelijkheid op zaterdag vond men wenselijk.

Een van de belangrijkste onderzoeksconclusies luidde dan ook dat flexibiliteit in de formele opvangmogelijkheden een must werd.

Op basis van deze resultaten is PCBO gestart met het experiment 'flexibele buitenschoolse opvang': vier initiatieven voor buitenschoolse opvang werden geselecteerd en kregen middelen om hun openingsuren uit te breiden vanaf september 2002. PCBO begeleidt ze inhoudelijk en zorgt voor de coördinatie. De start van dit project zorgde voor heel wat mediabelangstelling.

Voor de sturing van dit experiment is een 'begeleidingscel' in het leven geroepen en engageert PCBO het Vormingscentrum Opvoeding & Kinderopvang (VCOK) als extern deskundige voor de inhoudelijk en pedagogische ondersteuning van het initiatief.

In dit eerste werkjaar (schooljaar 2002-2003) werden ook op regelmatige basis tussentijdse evaluaties gehouden.

De PCBO vond het echter belangrijk om dit experiment ook op een wetenschappelijke manier te laten evalueren.

Daarom werd een nieuwe onderzoekopdracht gegeven aan het Sociaal Economisch Instituut.

Het onderzoek gaat uit van een evaluatie van de verschillende partijen die betrokken zijn bij de flexibele buitenschoolse opvang, namelijk de begeleiding en de coördinatie, de ouders en de kinderen.

Graag wil ik alle betrokken partijen bedanken voor hun medewerking en in het bijzonder Joke Manshoven voor de uitvoering van dit onderzoek. Dank ook aan de Rijksuniversiteit van Gent, meer bepaald aan Prof. Maria De Bie en Michel Vandenbroeck voor hun wetenschappelijke ondersteuning en begeleiding. Het hoofdstuk geschreven door Michel Vandenbroeck geeft een reflectie op de buitenschoolse opvang binnen een historisch kader. Bedankt voor de heldere blik op het totale opvanggebeuren.

Ik hoop dat we erin geslaagd zijn de waarde van dit experiment op een objectieve manier te belichten en dat het inspirerend mag werken voor de ontwikkeling van nieuwe initiatieven!

Sonja Claes,

Voorzitter Provinciale Commissie Buitenschoolse Opvang

DEEL 1: ONDERZOEKSOPZET

HOOFDSTUK 1: ONDERZOEKSKADER EN ACHTERGROND

In dit eerste hoofdstuk gaan we dieper in op de achtergrond van dit onderzoek, het onderzoekskader en de doelstellingen van het onderzoek.

1.1 SITUERING ONDERZOEK

Kinderopvang is een belangrijk maatschappelijk gegeven. Het ondersteunt gezinnen in het creëren van een leefpatroon dat de eisen en de verwachtingen van het beroepsleven en het gezinsleven met elkaar verzoent. Het vervult in die zin een emancipatorische en economische functie. Kinderopvang is geen vaststaand gebeuren. Het aanbod groeit namelijk mee met maatschappelijke tendensen. De gezinsgrootte, de gezinssamenstelling, de arbeidsparticipatie van vrouwen, de langere arbeidsparticipatie van ouderen en de behoeften vanuit bedrijven zijn factoren die een grote invloed hebben op het gebruik van kinderopvang.

Het kinderopvanglandschap is de laatste 15 jaar grondig gewijzigd. Er bestaat in Vlaanderen een waaier aan kinderopvangmogelijkheden zowel voorschools als buitenschools en zowel in het formele circuit (bijvoorbeeld kinderdagverblijven, initiatieven voor buitenschoolse opvang, opvanggezinnen, ...) als in het informele circuit (bijvoorbeeld grootouders, andere familieleden, burens, ...).

In 1991 heeft de vzw Provinciale Commissie Buitenschoolse Opvang (PCBO) het initiatief genomen om tegemoet te komen aan de behoefte inzake buitenschoolse opvang in Limburg. In 1999 werd beslist dat de PCBO een motor wil zijn voor nieuwe opvanginitiatieven in Limburg. In tussentijd zijn er allerhande initiatieven opgestart met als doel atypische opvangvormen te exploreren. Met atypische opvang bedoelen we opvang die niet onder de klassieke dagopvang of buitenschoolse opvang valt: opvang van zieke kinderen, opvang van kinderen met een handicap, urgentie- en occasionele opvang, flexibele opvang, opvang van kinderen uit kansarme gezinnen.

Om een duidelijker zicht te krijgen op de behoeften van ouders aan 'atypische opvang' zoals bijvoorbeeld 's morgens vroeg of 's avonds laat of in het weekend deed de PCBO in 2001 een beroep op het Sociaal Economisch Instituut (SEIN) van het Limburgs Universitair Centrum (LUC) om een grootschalig onderzoek uit te voeren. Uit de resultaten blijkt dat er vooral een nood is aan buitenschoolse opvang buiten de klassieke opvangregeling (tussen 7 uur en 18 uur) en na 18 uur. Ook een vervroegd openingsuur en de beschikbaarheid op zaterdag zijn wenselijk (Steegmans, Ferong, Vandenberk, Van Haegendoren, 2001).

Vanuit deze geformuleerde behoeften heeft de vzw PCBO op 25 januari 2002 het initiatief genomen om te starten met een "experiment flexibele buitenschoolse opvang".

Men wil nagaan of flexibele buitenschoolse opvang een antwoord kan bieden op de behoeften van gezinnen waar de ouder(s) op onregelmatige tijdstippen en buiten de normale werkuren kinderopvang nodig hebben.

1.2 INITIATIEVEN VOOR BUITENSCHOOLSE OPVANG

Buitenschoolse opvang richt zich tot alle kinderen in het basisonderwijs en dit vóór en ná de school, op woensdagnamiddag, gedurende vakantiedagen en gedurende vakantieperiodes.

Buitenschoolse opvang is geen eenduidig te omschrijven begrip. Het is immers zo dat de leefwereld van kinderen in de schoolleeftijd gevarieerd is en niet door rechtlijnigheid en uniformiteit wordt gekenmerkt.

Er bestaat een veelheid aan voorzieningen binnen de buitenschoolse opvang, zo zijn er de scholen die een beperkt opvangaanbod hebben, de opvanggezinnen, kinderdagverblijven en de initiatieven voor buitenschoolse opvang (IBO's). Deze laatste vormen een aanbod aan specifieke voorzieningen in tal van Vlaamse gemeenten. De initiatieven voor buitenschoolse opvang zijn binnen het globale opvanglandschap sterk groeiend. De afgelopen jaren werden jaarlijks rond de 2000 bijkomende plaatsen gerealiseerd (Beleidsbrief buitenschoolse kinderopvang 2002).

In Limburg zijn er momenteel 38 buitenschoolse opvanginitiatieven (31 aangesloten bij PCBO) verspreid over 109 vestigingsplaatsen die goed zijn voor een capaciteit van 3892 plaatsen (PCBO, 2003).

Initiatieven voor buitenschoolse opvang moeten voorzien in een kwaliteitsvolle opvang voor en na de schooluren en op de schoolvrije dagen.

Maar wat is kwaliteitsvolle opvang? In het kwaliteitscharter voor de buitenschoolse opvang (24 juni 1997) worden een aantal criteria opgesomd waaraan buitenschoolse kinderopvang moet voldoen.

De term buitenschoolse opvang wordt vaak geassocieerd met 'de school' maar buitenschoolse opvang mag geen verlenging zijn van de schooltijd, kinderen gaan immers iedere dag al lang genoeg naar school. Buitenschoolse opvang situeert zich binnen de vrije tijd van kinderen. Kinderen moeten tot op zekere hoogte zelf kunnen bepalen wat ze doen, hoe het te doen en met wie. Kinderen moeten zich kunnen ontspannen. Dit vereist aangepaste ruimten en een gevarieerd spel – en speelaanbod. Sociale relaties spelen hierin een zeer belangrijke rol, kinderen kunnen vrienden en vriendinnen maken, conflicten oplossen en experimenteren.

Binnen de buitenschoolse opvang dient men niet enkel aandacht te hebben voor de kinderen, ook de ouders spelen een belangrijke rol. Zij blijven immers de verantwoordelijkheid ten aanzien van de opvoeding van hun kind(eren) dragen. Ouders worden beschouwd als partners in de buitenschoolse opvang, ze kunnen op hun beurt ook bijdragen aan kwaliteitsvolle opvang.

Buitenschoolse opvang kan, als deze kwaliteitsvol georganiseerd wordt, de kwaliteit van het leven – van kinderen én van gezinnen – verhogen en een bijdrage leveren tot werkelijke samenlevingsopbouw.

1.3 FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG IN LIMBURG

Naar aanleiding van de resultaten uit het onderzoek "Behoeften aan nieuwe vormen van buitenschoolse opvang in Limburg" uitgevoerd door het SEIN (2001) werd beslist om te starten met het experiment flexibele buitenschoolse opvang. Uit het behoeftenonderzoek bleek immers dat er een nood is aan buitenschoolse opvang buiten de klassieke opvangregeling. Na 18 uur is de behoefte het grootst. Ook een vervroegd openingsuur en beschikbaarheid op zaterdag bleek wenselijk. Met andere woorden flexibiliteit in de beschikbaarheid van formele opvangvormen is een must.

Het dossier werd ingediend bij het Limburgfonds om voor het ontwikkelen van dit experiment een beroep te kunnen doen op het resterend bedrag van de in 1991 aan de PCBO toegekende reconversiemiddelen. Daarnaast werd ook een dossier ingediend en verkregen voor EFRO-steun (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling). FCUD (Fonds voor

Collectieve Uitrustingen en Diensten) subsidieert (onrechtstreeks) de werkingskosten in de plaatselijke initiatieven.

Alle Limburgse initiatieven voor buitenschoolse opvang met een samenwerkingsovereenkomst met de PCBO werden aangeschreven om hun kandidatuur te stellen. De gestelde kandidaturen dienden te beantwoorden aan een aantal basisvoorwaarden, namelijk:

- Een samenwerkingsovereenkomst hebben afgesloten met de vzw PCBO;
- Een experimenteel en vernieuwend karakter hebben;
- Afgestemd worden op de plaatselijke specifieke noden van ouders met jonge kinderen;
- Aansluiten bij de algemene doelstellingen van het experiment flexibele buitenschoolse opvang van de vzw PCBO;
- Beantwoorden aan het kwaliteitscharter buitenschoolse opvang (24 juni 1997).

Daarnaast werden een aantal meer specifieke voorwaarden gesteld.

Meer specifieke voorwaarden:

- Opvang bieden voor kinderen van werkende ouders, maar ook voor andere kinderen van wie de ouders om zeer uiteenlopende redenen behoefte hebben aan opvang van hun kinderen;
- Oog hebben voor de toegankelijkheid van de opvang;
- Er op toezien dat er rekening gehouden wordt met de draagkracht van het kind;
- Er op toezien dat er rekening gehouden wordt met de draagkracht van het team;
- Er op toezien dat de pedagogische kwaliteit gegarandeerd wordt;
- Bereid zijn om mee te werken aan de ontwikkeling van dit project en specifieke vraagstellingen nader uit te zoeken;
- Samenwerken met andere lokale betrokkenen;
- Voorzien in de betrokkenheid van ouders en kinderen;
- Aangepaste infrastructuur kunnen bieden.

Negen IBO's stelden zich kandidaat, vier initiatieven werden geselecteerd.

Er werd bij de selectie rekening gehouden met een representatieve spreiding volgens grootte en type van de gemeente (stad – platteland), geografische ligging in de provincie Limburg, organiserend bestuur (vzw, gemeentebestuur, OCMW) en afstemming van de openingstijden op de arbeidstijden van de ouders.

De vier geselecteerde buitenschoolse opvanginitiatieven zijn "De Bengeltjes" uit Beringen, "t Huis" uit Maasmechelen, "t Ravotterke" uit Overpelt en het "Kinderparadijs" uit Tongeren.

1.3.1 DEFINITIE FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG

Wat is 'flexibiliteit' in de opvang? Vaak bestaan er nogal wat misverstanden over flexibiliteit en opvang.

In Nederland maakt men een onderscheid tussen verlengde opvang en flexibele opvang. De twee begrippen worden vaak in één adem genoemd, terwijl het toch om verschillende opvangvormen gaat. Van verlengde opvang wordt gesproken wanneer de opvang per dag langer open is dan gebruikelijk. Dit kan betekenen dat de opvang 's morgens eerder opengaat of dat de opvang 's avonds later zijn deuren sluit.

Onder flexibele opvang wordt kinderopvang verstaan waarbij ouders de mogelijkheid krijgen om het aantal dagdelen, de dagen en de tijden waarop hun kinderen van kinderopvang gebruik maken per week of per aantal weken te laten variëren.

Een combinatie van zowel verlengde als flexibele opvang is mogelijk en zelfs voor de hand liggend.

In Vlaanderen bestaat er nog geen algemene geldende definitie van flexibele buitenschoolse opvang.

Binnen het project flexibele buitenschoolse opvang wordt het basisaanbod van de buitenschoolse opvang uitgebreid. Via dit experiment wil de PCBO nagaan of deze vorm van opvang een antwoord kan bieden op de behoeften van gezinnen waar de ouder(s) op onregelmatige tijdstippen en buiten de normale werkuren kinderopvang nodig hebben.

Onder flexibele buitenschoolse opvang wordt verstaan:

- opvang vóór 7 uur 's morgens en ten vroegste om 5.30 uur;
- opvang ná 18 uur 's avonds en ten laatste tot 23 uur;
- opvang op zaterdag ten vroegste om 5.30 uur en ten laatste tot 23 uur;
- opvang vertrekkende vanuit een bestaande opvangvorm.

Het gaat hier in feite om een combinatie van verlengde opvang en flexibele opvang. Want de openingsuren worden uitgebreid, maar daarnaast kunnen ouders de dagen en tijden waarop hun kinderen gebruik maken van de opvang laten variëren.

1.3.2 DOELSTELLINGEN VAN HET PROJECT EN ONDERSTEUNING

Het experiment flexibele buitenschoolse opvang heeft vijf doelstellingen.

1. Het ontwikkelen en uitbouwen van flexibele buitenschoolse opvanginitiatieven

- om praktijkervaring op te doen naar inhoud en organisatie;
 - om belangrijke aandachtspunten te bepalen.
2. Bijdragen tot een “kwalitatief” flexibel opvangbeleid dat uitgaat van de behoeften van het kind.
 3. De tewerkstelling (rechtstreekse en onrechtstreekse) van zowel mannen als vrouwen in de provincie Limburg verbeteren.
 4. Ondersteunen van de mogelijkheden om arbeid en gezin beter te kunnen combineren.
 5. Beleidsvoorbereidend werk leveren.

Uit deze doelstellingen blijkt dat er aan de verschillende belangrijke partijen inzake buitenschoolse opvang aandacht geschonken wordt. Het welzijn, de behoeften en de draagkracht van het kind staan uiteraard centraal. Maar daarnaast spelen de ouders, hun tewerkstelling en de combinatie arbeid en gezin ook een voornamelijk rol. Als derde belangrijke partij, de buitenschoolse opvanginitiatieven en hun interne organisatie (personeel, infrastructuur, etc.).

Om de doelstellingen te verwezenlijken steunt de vzw PCBO het experiment gericht op drie aandachtspunten.

1. De coördinatie van de experimentprojecten
Het is de bedoeling dat de experimentprojecten zich optimaal kunnen informeren, ervaringen kunnen uitwisselen, knelpunten kunnen aangeven en ontwikkelingen kunnen bespreken.
2. Personeelondersteuning
Een specifieke opleiding en begeleiding wordt ontwikkeld voor het personeel dat instaat voor de flexibele buitenschoolse opvang.
3. De inhoudelijke werking
Er wordt een pedagogisch beleidsplan ontwikkeld waardoor de kwaliteit van dit specifieke opvangaanbod wordt gegarandeerd.

Deze begeleiding gebeurt in de praktijk door een begeleidingscel flexibele buitenschoolse opvang. Deze begeleidingscel is samengesteld uit verschillende deskundigen:

- Een afvaardiging van de raad van bestuur van de vzw PCBO;
- Een afvaardiging (waarnemend lid) van Kind en Gezin;
- Een afvaardiging vanuit de vormingsinstelling die de basisopleiding voor dit experiment heeft ontwikkeld;
- Andere ervaringsdeskundigen;

- De projectverantwoordelijke en de praktijkbegeleider(s).

De begeleidingscel is belast met verschillende taken namelijk, de inhoudelijke ontwikkeling van de flexibele buitenschoolse opvang, de opvolging en bijsturing van de organisatie van het experiment, de opvolging en bijsturing van het financiële aspect, kwaliteitsbewaking, en de ontwikkeling van het beleidsperspectief.

1.3.3 EVALUATIE FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG IN LIMBURG

Bij de opstart van de projecten werd duidelijk vooropgesteld dat het eerste jaar beschouwd moest worden als een experimenteerfase. Om een zicht te krijgen op de wijze waarop flexibele buitenschoolse opvang vorm kan krijgen, zowel op pedagogisch als op organisatorisch vlak, is een evaluatie onontbeerlijk.

Flexibele buitenschoolse opvang moet kwaliteitsvol zijn. De draagkracht van kinderen moet gerespecteerd worden, maar ook de interne organisatie, de infrastructuur binnen de opvang en het ouderbeleid zijn kwaliteitscriteria.

Hoe ervaren de kinderen de flexibele opvang? Beantwoordt de flexibele opvang aan de behoefte die er leeft bij de ouders of willen zij nog aspecten veranderd zien? Zijn ouders tevreden over de (flexibele) opvang? Hoe verloopt de interne werking binnen de opvang?

Zijn coördinatoren en begeleiding tevreden over de flexibele opvang?

Allemaal vragen waarop dit onderzoek een antwoord tracht te bieden.

HOOFDSTUK 2: METHODOLOGIE VAN DE EVALUATIE

Flexibele buitenschoolse opvang evalueren is geen eenvoudige opdracht. Men heeft immers altijd te maken met een beïnvloeding, vertekening door de 'gewone' buitenschoolse opvang, de buitenschoolse opvang die reeds langere tijd bestaat. In de meeste gevallen vloeien de gewone buitenschoolse opvang en de flexibele buitenschoolse opvang gewoon in elkaar over. Het tijdstip bepaalt of men kan spreken van gewone of flexibele opvang.

Enkel voor de flexibele opvang op zaterdag geldt dit niet, op zaterdag heeft men enkel te maken met flexibele opvang.

Bij de interpretatie van de resultaten moet dus altijd rekening gehouden worden met dit gegeven. De flexibele buitenschoolse opvang staat niet op zichzelf maar hangt altijd samen met de gewone buitenschoolse opvang. Met andere woorden, er kan geen sprake zijn van een 'pure, zuivere' evaluatie van de flexibele buitenschoolse opvang.

Zoals eerder aangehaald zijn er drie partijen te onderscheiden die direct betrokken zijn bij de flexibele buitenschoolse opvang, namelijk:

1. De begeleiding en de coördinatie binnen de opvang;
2. De ouders die zich ingeschreven hebben om gebruik te maken van de flexibele opvang;
3. De kinderen die gebruik maken van de flexibele opvang.

De evaluatie werpt een zicht op de visies en ervaringen van deze verschillende betrokken partijen. Belangrijk hierbij is het feit dat de evaluatie niet aan het eind van het project gebeurt maar parallel verloopt met de projecten. Deze werkwijze laat tussentijdse bijsturing toe en levert elementen voor de eventuele voortzetting van het experiment.

Daarnaast is er een kwantitatieve evaluatie uitgevoerd aan de hand van beschikbare gegevens en registratiemateriaal.

De evaluatie is onder te verdelen in een aantal verschillende stappen, of fasen binnen het onderzoek. De aanpak zal in de volgende paragrafen besproken worden.

2.1 KENNISMAKING MET DE PROJECTEN

Om een grondige evaluatie te kunnen maken van de flexibele buitenschoolse opvang in Limburg is het in eerste instantie van belang om de geselecteerde projecten van nabij te leren kennen.

De eerste kennismaking met de projecten bestond uit een rondleiding binnen de opvang en een gesprek met de coördinator van elk project (De Bengeltjes in Beringen, 't Ravotterke in Overpelt, 't Huis in Maasmechelen, Kinderparadijs in Tongeren).

Het interview met de coördinatoren vond plaats aan de hand van een vastliggend stramien, zodat overall dezelfde informatie verzameld werd. Een stramien geeft structuur aan een gesprek en kan eigenlijk beschouwd worden als een leidraad voor het gesprek. De opbouw van het gesprek bestond uit een chronologisch overzicht van de gebeurtenissen en ervaringen tot dan toe.

Aspecten die verder uitgediept werden:

- Voorbereiding van het project;
- Opstart van het project (praktische organisatie, consequenties voor personeel, ...);
- Verloop van het project;
- Gevolgen voor de kinderen, ervaringen en inschatting tevredenheid;
- Gevolgen voor de ouders, ervaringen en inschatting tevredenheid;
- Evaluatie van het project en mogelijke verbeterpunten.

Op deze manier werd informatie verzameld over de opvang zelf (de infrastructuur, de ligging, de mogelijkheden en beperkingen, de organisatievorm) maar ook over de flexibele opvang en de mening van de coördinatoren hierover.

2.2 FOCUSGROEPEN MET DE BEGELEIDSTERS

Op basis van voorgaande fase, de eerste kennismaking met de projecten en de gesprekken met de coördinatoren, werden een reeks aandachtspunten verder afgebakend.

Deze aspecten werden ter sprake gebracht in een focusgroep met de begeleiders in elk van de projecten. Ook de eigen tevredenheid en de perceptie van de tevredenheid van de ouders en de kinderen kwamen aan bod tijdens deze focusgroep.

In totaal vonden 4 focusgroepen plaats, binnen ieder project één. Alle begeleiders die betrokken zijn bij de flexibele opvang werden hierop uitgenodigd. Hiermee bedoelen we zowel de begeleiders die enkel werken in de flexibele opvang als de begeleiders die naast de flexibele opvang ook werken in de gewone buitenschoolse opvang.

Deelname van de begeleiders werd gegarandeerd door de focusgroep te laten plaatsvinden tijdens het wekelijks of tweewekelijks teamoverleg binnen de opvang. Op deze manier vroeg deelname geen extra tijd waardoor inzet en motivatie vergroot werden.

Onderwerpen die aan bod kwamen tijdens de focusgroepen:

- Uurregelingen, uurroosters van de begeleiders;
- Organisatorische aspecten: het werken met verschillende teams, teamoverleg, het vastleggen van regels;
- Activiteiten;
- Perceptie tevredenheid kinderen;
- Perceptie tevredenheid ouders;
- Eigen ervaringen en aandachtspunten voor de toekomst (verbeterpunten).

2.3 DE MENING VAN DE OUDERS

Om de mening van de ouders te achterhalen werd besloten om gebruik te maken van een schriftelijke enquête, een vragenlijst. Deze manier van werken heeft zowel voordelen als nadelen. Twee belangrijke kritieken worden besproken.

- Niet iedereen vult een vragenlijst in (mogelijk lage respons). Men heeft bij het gebruik van vragenlijsten altijd een percentage van mensen die niet antwoorden (non respons). Mensen kunnen uiteenlopende redenen hebben om de vragenlijst niet in te vullen, bijvoorbeeld een gebrek aan interesse, de taal en het schrijven niet volledig machtig zijn, angst voor het geven van 'slechte' antwoorden, ... Dit is een algemeen kenmerk bij het gebruik van vragenlijsten. Ook andere methoden, bijvoorbeeld focusgroepen kenmerken zich hierdoor. Bepaalde mensen uiten hun mening niet graag in groep en gaan niet graag in discussie, zij zullen zwijgen. De organisatie van focusgroepen voor ouders is daarbij zeer tijdsintensief. Om de respons bij een schriftelijke bevraging te verhogen werden allerlei bijkomende activiteiten ondernomen. De begeleiders binnen de opvang kunnen de ouders motiveren om de vragenlijst in te vullen, in de opvang

wordt een formulier met aankondiging en uitleg uitgehangen, de ouders worden telefonisch gecontacteerd om te vragen of men de vragenlijst reeds invulde.

- De 'tevredenheid' meten stuit methodologisch vaak op weerstanden. Er wordt vaak aangehaald dat tevredenheidsonderzoek weinig resultaten oplevert, mensen zeggen dat ze over alles tevreden zijn. Peilen naar de tevredenheid over de buitenschoolse opvang zou nutteloos zijn omdat men vraagt naar de mening over iets waar toch geen alternatief voor bestaat. Ouders maken gebruik van buitenschoolse opvang omdat ze niet over andere opvangmogelijkheden beschikken. Deze kritiek kan hier weerlegd worden omdat er gevraagd wordt naar het oordeel over de flexibele buitenschoolse opvang. Ouders hebben specifiek gekozen om gebruik te maken van de flexibele opvang, dit is een bewuste keuze waarvoor alternatieven bestaan. Voor de opstart van de projecten maakten ouders immers gebruik van andere opvangmogelijkheden. Hier kan de tevredenheid dus wel bevestigd worden. De afbakening gewone buitenschoolse opvang en flexibele buitenschoolse opvang is bovendien vrij makkelijk te maken door middel van een vragenlijst.

Alle ouders die zich ingeschreven hebben in de flexibele opvang werden bevestigd. De vragenlijsten werden verstuurd door de IBO's zelf. Het SEIN stond in voor het bezorgen van voldoende vragenlijsten en voor het terug verzamelen van de ingevulde vragenlijsten.

Bij de vragenlijst werd een instructiebrief gevoegd met uitleg over het onderzoek, het belang voor de ouders en de invulmethode. Anonimiteit werd gegarandeerd.

Tevens werden de begeleidsters op de hoogte gebracht van de verspreiding. Er werd gevraagd om de ouders aan te sporen om de vragenlijst in te vullen en terug te sturen. Het verzamelen van de vragenlijsten gebeurde aan de hand van retourenveloppen, port betaald door bestemming (Sociaal Economisch Instituut), deze werden in de enveloppe met de vragenlijst en de instructiebrief gestoken.

2.4 TEVREDENHEID, WELBEVINDEN KINDEREN

In welke mate slaagt men er binnen de (flexibele) buitenschoolse opvang in een klimaat te creëren waarbinnen elk kind zich thuis voelt? In welke mate voelen kinderen zich goed in de opvang? Hebben ze het naar hun zin? Is de flexibele opvang pedagogisch verantwoord?

Uiteindelijk gaat het hier telkens om het welbevinden van kinderen. Welbevinden kun je omschrijven als een algemene toestand waarin een kind verkeert (Balledux, 2001). Een kind dat zich prettig en op zijn gemak voelt is open, nieuwsgierig, levenslustig, tevreden, ontspannen, vol zelfvertrouwen en evenwichtig. Een kind dat het niet naar zijn zin heeft kan de volgende kenmerken vertonen: gesloten, afwerend, lusteloos, ontevreden, gespannen, onzeker en onevenwichtig. Door te kijken en zich in te leven in een kind, krijgt men al snel aanwijzingen over deze kenmerken. De kenmerken gelden voor kinderen van alle leeftijden, voor kinderen van verschillende achtergronden en voor kinderen met verschillende karakters. Kinderen kunnen deze kenmerken echter wel verschillend uiten. Dit is afhankelijk van: hun leeftijd, de manier waarop ze zijn opgevoed en hun karakter of temperament.

Om een goed beeld te krijgen van het welbevinden van de kinderen, is het van belang om zowel naar de kinderen individueel te kijken als naar het functioneren van de groep.

Het welbevinden van de kinderen wordt in kaart gebracht aan de hand van observaties. De observaties gebeuren door middel van een bestaand instrument dat in de praktijk zijn dienst en betrouwbaarheid reeds bewezen heeft ('Werken aan welbevinden, een evaluatie-instrument voor de kinderopvang', Balledux, 2001).

De tevredenheid van de kinderen wordt natuurlijk ook beïnvloed door aspecten 'rondom' de eigenlijke opvang, namelijk de interactie tussen de ouders en de kinderen, met andere woorden de breng- en haalmomenten. Naast de interactie tussen de ouders en de kinderen kan ook de interactie tussen ouders en begeleiding van invloed zijn op het welbevinden van kinderen. Net zoals de interactie tussen ouders en kinderen is de interactie tussen ouders en begeleiding enkel te observeren tijdens breng- en haalmomenten.

Kinderen brengen een deel van hun 'vrije tijd' door in de (flexibele) buitenschoolse opvang. Het is dus ook voor hen een zeer belangrijk thema. Kinderen hebben ook een mening, waarom deze dan niet vragen? Kinderen krijgen immers net als volwassenen bepaalde indrukken over alles wat er om hen heen gebeurt en geven er een betekenis aan. De kinderen weten uiteraard het best wat er reilt en zeilt binnen de opvang. Zij kunnen zeer goed aangeven welke dingen ze positief ervaren en welke dingen ze als minder positief of zelfs negatief ervaren. Het zou in het kader van dit onderzoek een grote leemte zijn moest de mening van de kinderen niet aan bod komen. Vandaar dat naast het observeren van kinderen de mening van de kinderen gevraagd wordt. Dit door middel van een aantal zeer eenvoudige vraagjes die mondeling aan de kinderen gesteld worden.

2.5 KWANTITATIEVE GEGEVENS

Binnen de vier projecten worden aan de hand van vooropgestelde formulieren cijfergegevens verzameld over de flexibele buitenschoolse opvang. Deze gegevens laten ons toe een zicht te krijgen op het effectieve gebruik van deze nieuwe opvangvorm. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de verschillende opvangmomenten en tussen de verschillende IBO's en hun specifieke situatie. Er wordt ook rekening gehouden met het verloop van het project door de cijfergegevens per maand weer te geven.

2.6 VERDERE OPBOUW RAPPORT

In deel 2 worden de resultaten van de verschillende fasen besproken.

Hoofdstuk 3 geeft de kwantitatieve gegevens weer. Op deze manier wordt het mogelijk om de verschillende projecten beter te kaderen.

In **hoofdstuk 4** komt de mening van de coördinatoren en de begeleiders aan bod. Zij geven hun visie en ervaringen weer.

Hoofdstuk 5 bevat de bespreking van de vragenlijst. Wat waren opmerkelijke resultaten en hoe tevreden zijn ouders over de buitenschoolse opvang.

Het welbevinden van de kinderen staat centraal in **hoofdstuk 6**. Kan de flexibele opvang garanderen dat het welbevinden van de kinderen niet geschaad wordt? Ook de mening van de kinderen komt aan bod.

Hoofdstuk 7 geeft een kritische reflectie op buitenschoolse en flexibele buitenschoolse opvang. Het kadert de flexibele buitenschoolse opvang in een historisch kader en verwijst naar de drie complementaire functies die buitenschoolse opvang vervult.

In deel 3 van het rapport zullen de voornaamste conclusies besproken worden en is er ruimte voor suggesties en aanbevelingen voor de toekomst.

DEEL 2: DE RESULTATEN

HOOFDSTUK 3: KWANTITATIEVE GEGEVENS

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de cijfergegevens. Op deze manier krijgt men een zicht op het gebruik van de flexibele opvang in de praktijk.

3.1 FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG BINNEN DE VIER OPVANGINITIATIEVEN

Binnen het project flexibele buitenschoolse opvang werd het basisaanbod van de buitenschoolse opvang uitgebreid. Het basisaanbod werd hierbij gedefinieerd als opvang tussen 7 uur 's morgens en 18 uur 's avonds.

In de praktijk bleek echter dat de initiatieven reeds uitgebreidere openingsuren hanteerden. Hun basisaanbod was reeds ruimer gedefinieerd. Op basis van plaatselijke behoeften en mogelijkheden werden de openingsuren verder uitgebreid. Ook deze uitbreiding van de openingsuren, de invulling van het begrip flexibele buitenschoolse opvang, verschilt tussen de initiatieven. Lokaal bestond vaak al de vraag van ouders naar uitgebreidere openingsuren van de buitenschoolse opvang. Deze werd in een aantal gevallen vastgesteld aan de hand van een enquête waarin ouders bevestigd werden over hun wensen en behoeften met betrekking tot de buitenschoolse opvang. Naast de vraag van de ouders zijn betrokkenheid en steun van de organiserende besturen stimulerend voor deelname aan het project flexibele buitenschoolse opvang.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde openingsuren voor de opstart van het project en van de huidige openingsuren.

TABEL 1: OPENINGSUREN PER IBO

	Openingsuren Gewone buitenschoolse opvang	Uitbreiding van de openingsuren flexibele buitenschoolse opvang
Beringen <i>De Bengeltjes</i> Oosthamsesteenweg 19 Beverlo:32 plaatsen	Voorschools van 6.30 Naschools tot 18.30	Vroege opvang vanaf 5.30 uur late opvang tot 23 uur zaterdagopvang van 5.30 tot 23 uur
Maasmechelen <i>'t Huis</i> Dorpstraat 22b Vucht: 56 plaatsen	Voorschools van 6.30 Naschools tot 18.30	Geen vroege opvang late opvang tot 20 uur zaterdagopvang van 6.30 tot 20 uur
Overpelt <i>'t Ravotterke</i> Jeugdlaan 8 Overpelt: 35 plaatsen	Voorschools van 6.30 Naschools tot 18.30	Vroege opvang vanaf 5.30 uur late opvang tot 23 uur zaterdagopvang van 5.30 tot 14 uur
Tongeren <i>Kinderparadijs</i> Leopoldwal 58b2 Tongeren:32 plaatsen	Voorschools van 6 uur Naschools tot 19 uur	Vroege opvang vanaf 5.30 uur late opvang tot 23 uur zaterdagopvang van 5.30 tot 23 uur

Met deze specifieke kenmerken van ieder initiatief zal in het verdere rapport rekening gehouden worden.

3.2 PERSONEELSBEZETTING BINNEN DE VIER INITIATIEVEN

Iedereen zal erkennen dat voor goede kinderopvang goed personeel de eerste voorwaarde is. Flexibele buitenschoolse opvang vraagt om een andere inzet en instelling van het personeel dan gebruikelijk binnen de gewone buitenschoolse opvang. Er moet bijvoorbeeld ook buiten de reguliere uren gewerkt worden, andere taken komen bij het takenpakket, ... Er wordt een grote flexibiliteit gevraagd van de begeleidsters.

Net zoals de openingsuren werd ook de personeelsbezetting plaatselijk ingevuld. Er zijn drie manieren waarop de personeelsbezetting kan gebeuren:

1. Beschikbaar personeel inzetten

Aan de personeelsleden wordt gevraagd of zij het zien zitten om ingezet te worden in de flexibele opvang. Dit betekent een uitbreiding van hun contract, het aantal te werken uren per week.

2. Nieuw personeel aanwerven

Indien er binnen het bestaand team geen kandidaten zijn kan er geopteerd worden om nieuwe mensen aan te werven. Of er kan vanaf de opstart van het project expliciet voor deze werkwijze gekozen worden.

3. Combinatie van nieuw personeel en beschikbaar personeel

Beide opties worden gecombineerd.

TABEL 2: OVERZICHT VAN DE PERSONEELSBEZETTING BINNEN DE VIER INITIATIEVEN.

Beringen <i>De Bengeltjes</i>	2 nieuwe personeelsleden	1 x 19 u/week 1 x 38 u/week Totaal 57 uur/week
Maasmechelen <i>'t Huis</i>	2 nieuwe personeelsleden 4 personeelsleden met uitbreiding contract	2 x 13 u/week 4 x 9 u/week Totaal 62 uur/week
Overpelt <i>'t Ravotterke</i>	2 nieuwe personeelsleden	2 x 38 u/week Totaal 76 uur/week
Tongeren <i>Kinderparadijs</i>	1 nieuw personeelslid 4 personeelsleden met uitbreiding contract	1 x 19 u/week 4 x 9,5 u/week Totaal 57 uur/week

3.3 EFFECTIEF GEBRUIK FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG

Het project is gestart op 2 september 2002, vanaf deze dag kunnen ouders gebruik maken van de flexibele buitenschoolse opvang, mits zij zich hiervoor inschrijven. De inschrijving gebeurt aan de hand van een inschrijvingsformulier. Dit formulier bevat algemene familiale gegevens, gegevens over het kind en aanvullende gegevens die belangrijk zijn voor de begeleiding van het kind. Ouders die hun kind(eren) willen inschrijven dienen een werkgeversattest voor te leggen dat hun vraag naar opvang op buitengewone uren ondersteunt.

De cijfergegevens zijn gebaseerd op facturen die naar de ouders gestuurd worden. Per gezin wordt een aparte factuur voor de flexibele opvang opgesteld, met per dag de gegevens over de opvang: tijdstip en duur van de opvang.

Om een zicht te krijgen op het effectieve gebruik van de flexibele buitenschoolse opvang dient men een onderscheid te maken tussen de 'nieuwe' inschrijvingen en het aantal kinderen dat effectief gebruik maakt van de flexibele opvang. Deze laatste cijfers geven ons een zicht op de bezetting binnen de opvang. Het gaat dus om het aantal kinderen dat

gebruik maakt van de opvang per maand, bijvoorbeeld dus ook om de kinderen die in september zijn ingeschreven en in februari nog steeds komen.

3.3.1 NIEUWE INSCHRIJVINGEN PER MAAND

De volgende tabellen geven een overzicht van het aantal nieuwe inschrijvingen per maand en per IBO. Het gaat om de kinderen die in een bepaalde maand ingeschreven werden.

TABEL 3: NIEUWE INSCHRIJVINGEN, AANTAL KINDEREN

	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Febr</i>	<i>Maa</i>	Totaal
Beringen	8	2	1	10	3	1	2	27
Maasmechelen	23	13	13	5	7	6	0	67
Overpelt	9	0	0	2	1	2	0	14
Tongeren	14	0	4	6	4	0	7	35
Totaal	54	15	18	23	15	9	9	143

TABEL 4: NIEUWE INSCHRIJVINGEN, AANTAL GEZINNEN

	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Febr</i>	<i>Maa</i>	Totaal
Beringen	6	1	1	6	1	0	1	16
Maasmechelen	13	7	7	3	4	4	0	38
Overpelt	5	0	0	1	1	1	0	8
Tongeren	9	0	3	3	2	0	6	23
Totaal	33	8	11	13	8	5	7	85

We stellen vast dat het merendeel van de kinderen ingeschreven werd in september (54 kinderen uit 33 gezinnen), bij aanvang van het project. Het blijkt dus dat ouders expliciet voor deze vorm van opvang gekozen hebben bij het begin van het schooljaar.

In totaal zijn er vanaf september tot maart 143 kinderen uit 85 verschillende gezinnen ingeschreven in de flexibele buitenschoolse opvang. De aantallen verschillen sterk tussen de vier initiatieven. De specifieke context van iedere IBO heeft hier waarschijnlijk een belangrijke invloed op.

Met de specifieke context bedoelen we:

- De geografische ligging: bij de selectie van de verschillende proefprojecten is rekening gehouden met de geografische ligging van de IBO's. De geografische ligging van de initiatieven heeft, zo kan men veronderstellen, een invloed op het gebruik van de flexibele buitenschoolse opvang. Is er in de buurt van de opvang een groot winkelcentrum, ligt de opvang dicht bij een industriegebied, is er een ziekenhuis in de buurt, dit zijn allemaal belangrijke factoren.

- De gehanteerde openingsuren: zoals eerder aangehaald hanteren niet alle initiatieven dezelfde openingsuren. Dit kan ook een beïnvloedende factor zijn.
- Het aantal beschikbare plaatsen binnen de opvang: het aantal kinderen in de flexibele opvang hangt in vrij grote mate samen met het aantal kinderen in de gewone buitenschoolse opvang. Het is immers zo dat de meeste gezinnen die gebruik maken van de flexibele opvang ook gebruik maken van de reguliere opvang. Sommige IBO's kunnen hun capaciteit op dit ogenblik niet meer vergroten, zij hebben wel vooruitzicht op een nieuwe locatie, waardoor de capaciteit in de toekomst terug kan toenemen.

3.3.2 TOTAAL AANTAL GEBRUIKERS PER MAAND

Met het totaal aantal gebruikers per maand bedoelen we het aantal kinderen dat komt per maand. Deze cijfers geven een beeld van de effectieve bezetting binnen de opvang per maand. Er wordt nog geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende opvangmomenten (vroeg, laat, zaterdag). Op de verschillende opvangmomenten wordt ingegaan in een volgende paragraaf.

TABEL 5: GEBRUIKERS, AANTAL KINDEREN

	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Febr</i>	<i>Maa</i>
Beringen	8	10	7	19	8	6	8
Maasmechelen	23	28	33	28	29	34	35
Overpelt	9	4	6	8	9	11	7
Tongeren	14	6	11	8	7	5	15
Totaal	54	48	57	63	53	56	65

TABEL 6: GEBRUIKERS, AANTAL GEZINEN

	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Febr</i>	<i>Maa</i>
Beringen	6	7	5	12	5	4	5
Maasmechelen	13	17	18	16	16	20	19
Overpelt	5	2	3	4	5	6	3
Tongeren	9	5	8	5	4	3	12
Totaal	33	31	34	37	30	33	39

Het aantal verschillende kinderen dat per maand naar de flexibele opvang komt is relatief stabiel. We zien hier een piek in december, in december maken 63 verschillende kinderen uit 37 gezinnen gebruik van de flexibele opvang. Dit is vooral te wijten aan de extra opening tussen Kerstmis en Nieuwjaar in Beringen, waar veel ouders gebruik van hebben gemaakt. Deze periode werd in Beringen beschouwd als flexibele opvang.

Een opmerkelijke vaststelling is dat ondanks het feit dat er nieuwe gezinnen en kinderen zich inschrijven het effectieve gebruik, het aantal kinderen, niet evenredig toeneemt. Er is

bij wijze van spreken een 'verloop' binnen de flexibele opvang. Sommige gezinnen maken dus maar éénmalig of slechts tijdens een bepaalde periode gebruik van de flexibele buitenschoolse opvang. Voor hen is de flexibele opvang een noodoplossing waarop enkel een beroep wordt gedaan als de andere opvangmogelijkheden (tijdelijk) wegvallen. De flexibele kinderopvang is voor hen nog geen vertrouwd gegeven. Naast deze onregelmatige of éénmalige gebruikers zijn er natuurlijk ook een aantal 'vaste klanten'. Gezinnen die op regelmatige basis en op regelmatige tijdstippen (vroeg, laat, zaterdag) gebruik maken van de flexibele opvang.

3.4 DE VERSCHILLENDE OPVANGMOMENTEN

Binnen het project flexibele buitenschoolse opvang kan er een onderscheid gemaakt worden tussen een aantal verschillende 'opvangmomenten'. De definitie van flexibele opvang gaat uit van een verruiming van de openingsuren naar:

- Opvang vóór 7 uur 's morgens en ten vroegste om 5.30 uur = VROEGE OPVANG.
- Opvang ná 18 's avonds ten laatste tot 23 uur = LATE OPVANG.
- Opvang op zaterdag ten vroegste om 5.30 uur en ten laatste tot 23 uur = ZATERDAG OPVANG.

Niet ieder initiatief hanteert dezelfde openingsuren, zoals blijkt uit paragraaf 3.1. Wanneer komen de kinderen? Zijn er belangrijke verschillen tussen de vier initiatieven?

In de volgende tabellen wordt per IBO een overzicht gegeven van het aantal kinderen per opvangmoment en per maand. Het gaat telkens om het aantal verschillende kinderen dat gebruik maakt van de flexibele opvang. Bijvoorbeeld in september is in Beringen 1 kind naar de vroege opvang gekomen. Het kan wel zijn dat dit kind verschillende keren gebruik heeft gemaakt van de vroege opvang in september.

TABEL 7: AANTAL KINDEREN PER OPVANGMOMENT IN BERINGEN

<i>Beringen De Bengeltjes</i>	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Feb</i>	<i>Maa</i>
Vroeg	1	1	1	2	1	2	4
Laat	6	8	4	8	2	4	2
Zaterdag	-	-	-	-	3	-	-
Laat+zaterdag	1	1	2	4	2	-	2
Vroeg+zaterdag	-	-	-	-	-	-	-
Vroeg+laat	-	-	-	-	-	-	-
Vakantie	-	-	-	5	-	-	-
Totaal	8	10	7	19	8	6	8

In de Bengeltjes heeft vooral de late opvang veel succes. Uit de tabel blijkt ook dat vooral de combinatie late opvang in de week en zaterdagopvang vrij veel voorkomt. Er zijn geen kinderen die gebruik maken van alle mogelijke opvangmomenten. Hiermee bedoelen we dat er geen kinderen zijn die zowel 's morgens, 's avonds en op zaterdag komen. Deze vaststelling geeft een indicatie van het feit dat ouders bewust kiezen voor een bepaald opvangmoment in functie van hun werk, van hun specifieke situatie. Er wordt dus geen misbruik gemaakt van de flexibele opvang. Ouders gebruiken de flexibele opvang niet als 'parkeerplaats' voor hun kinderen.

TABEL 8: AANTAL KINDEREN PER OPVANGMOMENT IN MAASMECHELEN

<i>Maasmechelen 't Huis</i>	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Feb</i>	<i>Maa</i>
Laat	15	19	14	12	11	15	7
Zaterdag	7	8	10	12	12	13	24
Laat+zaterdag	1	1	9	4	6	6	4
Vakantie	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	23	28	33	28	29	34	35

't Huis in Maasmechelen is 's morgens niet open, er is dus geen vroege opvang mogelijk. Ook hier zien we dat er in de late opvang de meeste kinderen aanwezig zijn. We stellen ook vast dat het aantal kinderen 's zaterdags toeneemt naarmate het project langer loopt. 27 kinderen komen zowel naar de late opvang in de week als naar de zaterdag opvang. Het wil echter niet zeggen dat deze kinderen iedere avond in de late opvang blijven en ook nog eens iedere zaterdag komen. Het kan ook zijn dat een kind per maand enkele avonden en bijvoorbeeld twee zaterdagen komt.

TABEL 9: AANTAL KINDEREN PER OPVANGMOMENT IN OVERPELT

<i>Overpelt 't Ravotterke</i>	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Feb</i>	<i>Maa</i>
Vroeg	-	-	-	-	-	-	-
Laat	5	2	2	4	3	4	2
Zaterdag	2	2	2	4	6	7	5
Laat+zaterdag	2	-	2	-	-	-	-
Vroeg+zaterdag	-	-	-	-	-	-	-
Vroeg+laat	-	-	-	-	-	-	-
Vakantie	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	9	4	6	8	9	11	7

't Ravotterke biedt 's morgens opvang aan, maar tot nu toe hebben hier nog geen kinderen gebruik van gemaakt. Indien er geen kinderen komen gaat de opvang ook niet open. Vooral de zaterdagopvang heeft veel succes in Overpelt. Het verschil met de late opvang is echter klein. Er worden ook in Overpelt, net als in Beringen, geen eindeloze combinaties gemaakt van opvangmomenten. Ouders kiezen voor bepaalde opvangmomenten in functie van hun werk.

TABEL 10: AANTAL KINDEREN PER OPVANGMOMENT IN TONGEREN

<i>Tongeren Kinderparadijs</i>	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Feb</i>	<i>Maa</i>
Vroeg	1	-	1	2	2	1	-
Laat	7	3	3	2	4	3	7
Zaterdag	6	3	7	4	-	1	6
Laat+zaterdag	-	-	-	-	-	-	1
Vroeg+zaterdag	-	-	-	-	-	-	-
Vroeg+laat	-	-	-	-	1	-	-
Vroeg+laat+zaterdag	-	-	-	-	-	-	1
Vakantie	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	14	6	11	8	7	5	15

Het Kinderparadijs in Tongeren biedt vroege, late en opvang op zaterdagen aan. Er wordt vooral gebruik gemaakt van de late opvang en de opvang op zaterdagen. Vroege opvang komt vrij weinig voor. Ook hier geen combinaties van verschillende opvangmomenten.

3.5 AANTAL UREN FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG

Het aantal opvanguren, kinduren hangt natuurlijk samen met het aantal kinderen maar ook met de openingsuren die gehanteerd worden. Men dient hier bij de interpretatie van de cijfergegevens rekening mee te houden.

TABEL 11: OPVANGUREN BERINGEN

<i>Beringen De Bengeltjes</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>
Vroeg 5:30-7:00	15u00	21u00	12u00	12u30	20u10	26u50	51u00
Laat 18:30- 23:00	17u00	23u15	18u55	16u50	5u55	9u00	14u00
Zaterdag 5:30-23:00	30u00	10u00	20u00	126u15 (vakantie)	24u50	-	22u00
Totaal	62u00	54u15	50u55	155u35	50u55	35u50	87u00

In december worden de meeste kinduren gepresteerd in Beringen, dit uiteraard door de vakantie periode die hierin zit. Er zijn nogal wat verschillen in het aantal kinduren per maand en per opvangmoment.

TABEL 12: OPVANGUREN MAASMECHELEN

<i>Maasmechelen 't Huis</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>
Laat 18:30-20:00	30u15	31u45	48u45	35u50	20u50	31u25	14u55
Zaterdag 6:30-20:00	180u15	161u35	371u35	161u45	302u10	305u40	461u20
Totaal	210u30	193u20	420u20	197u35	323u00	337u05	476u15

Het aantal kinduren, opvanguren is het grootst in maart, binnen de flexibele opvang worden dan 476 uur en 15 minuten gepresteerd. Vooral binnen de zaterdag opvang is het aantal kinduren groot. Ook hier merken we een piek in maart, deze piek hangt samen met het aantal zaterdagen in maart. In maart waren er vijf zaterdagen, dus vijf opvang momenten op zaterdag, dit uit zich in een groter aantal opvanguren. Ook in november is dit het geval, wat het aantal opvanguren in november op zaterdag verklaart. In de andere maanden kwamen telkens maar vier zaterdagen voor. Kinderen blijven op zaterdag meestal een hele dag in de opvang, dit verklaart het aantal kinduren. De aanwezigheid 's avonds in de week

is van minder lange duur. Het succes van de flexibele opvang, het aantal kinduren, neemt toe naarmate het project langer loopt.

TABEL 13: OPVANGUREN OVERPELT

<i>Overpelt 't Ravotterke</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>
Laat 18:30-23:00	36u27	8u20	2u40	4u30	3u15	3u22	3u30
Zaterdag 5:30-14:00	39u44	46u12	37u30	28u30	51u40	52u00	24u30
Totaal	76u11	54u32	40u10	33u00	54u55	55u22	28u00

In de beginperiode hadden de late opvang en de opvang op zaterdag evenveel succes. Naarmate de flexibele langer bestaat stellen we vast dat het succes van de zaterdagopvang toeneemt en het succes van de late opvang afneemt. Het aantal opvanguren op zaterdag kan natuurlijk nooit de andere initiatieven evenaren omwille van de beperktere openingsuren.

TABEL 14: OPVANGUREN TONGEREN

<i>Tongeren Kinderparadijs</i>	<i>September</i>	<i>Oktober</i>	<i>November</i>	<i>December</i>	<i>Januari</i>	<i>Februari</i>	<i>Maart</i>
Vroeg 5:30-7:00	12u00	-	4u30	7u30	8u20	4u30	6u00
Laat 18:00-23:00	25u50	12u45	4u30	3u00	11u50	5u15	36u35
Zaterdag 5:30-23:00	61u25	25u40	59u00	37u00	-	16u10	50u50
Totaal	99u15	38u25	68u00	47u30	20u10	25u55	93u25

In het Kinderparadijs wisselt het aantal opvanguren sterk van maand tot maand.

Algemeen stellen we vast dat het aantal kinduren het grootst is op zaterdagen. Dit is uiteraard te verklaren door de uitgebreidere openingstijd op zaterdag. De zaterdagopvang is dus doorslaggevend wat betreft het aantal opvanguren.

In Tongeren hanteerde men voor de opstart van de flexibele opvang reeds vrij ruime openingsuren, de opvang was geopend tot 19u 's avonds. Om een zicht te krijgen op de werkelijke flexibele opvanguren wordt hier de flexibele opvang gedefinieerd vanaf 18u 's avonds.

3.6 HOELANG BLIJFT EEN KIND GEMIDDELD IN DE FLEXIBELE OPVANG?

Aan de hand van voorgaande gegevens hebben we een zicht gekregen op het aantal kinderen, het aantal uren opvang. Maar we weten nog niet hoelang een kind gemiddeld in de opvang blijft.

In de volgende tabellen wordt een overzicht gegeven van de gemiddelde verblijfsduur binnen de flexibele opvang en dit per IBO, per maand en per opvangmoment.

Het gaat om het aantal opvanguren gedeeld door het aantal kinderen dat aanwezig is. Enkel de uren in de flexibele opvang worden weergegeven. Meestal sluiten de gewone en de flexibele opvang op elkaar aan; kinderen die aanwezig zijn in de flexibele late opvang zijn reeds aanwezig in de gewone opvang, kinderen blijven na de vroege flexibele opvang nog in de gewone opvang tot ze naar school gaan. Enkel de zaterdag opvang is een apart gegeven.

TABEL 15: GEMIDDELTE AANWEZIGHEIDSDUUR PER KIND BERINGEN

<i>Beringen De Bengeltjes</i>	<i>Vroeg</i>	<i>Laat</i>	<i>Zaterdag</i>
September	1u 30min	0u 53min 41sec	10u
Oktober	1u 30min	0u 53min 39sec	10u
November	1u 30min	1u 34min	10u
December	1u 23min 20sec	0u 50min 30sec	-
Januari	1u 26min 26sec	0u 59min 10sec	4u 58min
Februari	1u 29min 27sec	1u 07min 30sec	-
Maart	1u 20min 32sec	1u 10min	11u
Totaal gemiddeld	1u 27min 06sec	1u 04min 04sec	9u 11min 36sec

In Beringen zijn kinderen gemiddeld 1 uur en 27 minuten aanwezig in de vroege opvang, 1 uur en 4 minuten in de late opvang en 9 uur en 11 minuten in de opvang op zaterdag. De gemiddelde aanwezigheidsduur per kind in vroege opvang ligt overal rond het anderhalf uur. Dit is uiteraard logisch omdat de vroege opvang open gaat om 5u30 en duurt tot 7 uur, daarna blijven de kinderen uiteraard in de gewone opvang tot ze naar school gaan. Het gemiddelde van ongeveer anderhalf uur betekent dat er gezinnen gebruik maken van deze opvangmogelijkheid. Al blijkt uit paragraaf 3.4 (tabel 7) dat deze aantallen zeer beperkt zijn.

TABEL 16: GEMIDDELDE AANWEZIGHEIDSDUUR PER KIND MAASMECHELEN

<i>Maasmechelen 't Huis</i>	<i>Laat</i>	<i>Zaterdag</i>
September	0u 49min 03sec	7u 12min 36sec
Oktober	0u 39min 41sec	6u 43min 58sec
November	0u 43min 01sec	6u 05min 30sec
December	0u 48min 52sec	5u 46min 36sec
Januari	0u 30min 29sec	7u 01min 38sec
Februari	0u 42min 50sec	6u 47min 33sec
Maart	0u 42min 37sec	6u 35min 26sec
Totaal gemiddeld	0u 42min 22sec	6u 36min 11sec

De kinderen die gebruik maken van de late opvang blijven gemiddeld 42 minuten vanaf het moment dat de late flexibele opvang start (18u30). Op zaterdagen blijven kinderen gemiddeld 6 uur en 36 minuten in de opvang. Dit gemiddelde ligt lager dan in Beringen en Tongeren, maar deze initiatieven hanteren ruimere openingsuren op zaterdag.

TABEL 17: GEMIDDELDE AANWEZIGHEIDSDUUR PER KIND OVERPELT

<i>Overpelt 't Ravotterke</i>	<i>Laat</i>	<i>Zaterdag</i>
September	2u 36min 13sec	3u 58min 24sec
Oktober	4u 10min	3u 51min
November	1u 20min	3u 45min
December	0u 45min	3u 33min 45sec
Januari	1u 05min	3u 41min 26sec
Februari	0u 40min 24sec	3u 42min 51sec
Maart	1u 45 min	3u 30min
Totaal gemiddeld	1u 45min 57sec	3u 43min 12sec

In Overpelt blijven kinderen gemiddeld 1 uur en 46 minuten in de late opvang. Een uitschieter is oktober, met een gemiddelde aanwezigheidsduur van 4 uur en 10 minuten. De gemiddelde duur van de zaterdag opvang ligt opmerkelijk lager dan in de andere gemeenten. Ook hier zijn de openingsuren een verklarende factor. Het Ravotterke is op zaterdagen geopend van 5u30 tot 14u. Er zijn weinig verschillen vast te stellen sinds de opstart van het project (september – maart).

TABEL 18: GEMIDDELDE AANWEZIGHEIDSDUUR PER KIND TONGEREN

<i>Tongeren Kinderparadijs</i>	<i>Vroeg</i>	<i>Laat</i>	<i>Zaterdag</i>
September	1u 30min	1u 43min 20sec	7u 40min 37sec
Oktober	-	3u 11min 15sec	6u 25min
November	1u 30min	1u 30min	5u 54min
December	1u 30min	1u 30min	9u 15min
Januari	1u 23min 20sec	2u 22min	-
Februari	1u 30min	1u 45min	8u 05min
Maart	1u 30 min	1u 55min 32 sec	5u 38min 53sec
Totaal gemiddeld	1u 28min 53sec	2u 19min 31sec	7u 09min 45sec

Het Kinderparadijs opent zijn deuren 's morgens om 5u30. De kinderen die naar de vroege opvang komen blijven gemiddeld 1 uur en 28 minuten. De gemiddelde aanwezigheid in de late opvang is 2 uur en 19 minuten (let op: de flexibele opvang begint hier om 18 uur). Kinderen blijven gemiddeld 7 uur en 9 minuten in de opvang op zaterdagen. In december bleven de kinderen ongeveer 9 uur in de zaterdag opvang. Deze langere aanwezigheidsduur is te verklaren door de mogelijk drukke eindejaarsperiode voor zelfstandigen, personeel in de distributiesector, ...

3.7 OM HOE LAAT KOMEN EN TOT HOE LAAT BLIJVEN KINDEREN?

In voorgaande paragrafen hebben we een overzicht gegeven van de tijd die een kind doorbrengt in de flexibele opvang. We weten dus nu hoe lang een kind gemiddeld in de flexibele opvang aanwezig is en dit per opvangmoment. Uit deze gegevens halen we echter nog niet om hoe laat kinderen nu effectief arriveren in de opvang en tot hoe laat kinderen blijven in de opvang.

In de volgende tabellen wordt een overzicht gegeven van deze gegevens. Het gaat telkens om de 'maximale aanwezigheid': om hoe laat komt het eerste kind in de opvang toe en tot hoe laat blijft het laatste kind in de opvang.

Deze gegevens geven ook een overzicht van de effectief benutte openingsuren. Hier komen we in de volgende paragraaf op terug.

TABEL 19: ZATERDAG OPVANG: OM HOE LAAT KOMT HET EERSTE KIND OP ZATERDAG EN TOT HOE LAAT BLIJFT HET LAATSTE KIND OP ZATERDAG IN DE FLEXIBELE OPVANG

	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Febr</i>	<i>Maa</i>
Beringen							
- Eerste	8u15	8u15	8u30	6u50	8u20	-	8u30
- Laatste	18u15	18u15	18u30	21u15	16u50	-	19u30
Maasmechelen							
- Eerste	8u25	8u40	8u45	8u45	7u50	7u40	7u45
- Laatste	18u15	17u55	19u40	19u25	18u15	18u15	18u30
Overpelt							
- Eerste	8u25	8u50	8u50	9u00	8u45	6u20	9u30
- Laatste	13u30	13u20	13u40	13u55	14u00	14u00	13u50
Tongeren							
- Eerste	8u00	9u00	9u00	7u00	-	13u20	8u00
- Laatste	18u40	17u00	18u15	19u00	-	22u30	22u30

Op zaterdagen komt geen zeer vroege en zeer late opvang voor. De ‘maximale aanwezigheid’ komt vrijwel altijd neer op de uren van een werkdag met vervoer van en naar het werk inbegrepen. Ouders laten hun kinderen niet langer dan noodzakelijk voor hun werk in de opvang. In december komen uitgebreidere openingstijden voor, ook hier kan de drukke eindejaarsperiode een verklaring bieden.

Een uitschieter in aanwezigheid op zaterdagen is Tongeren (maart), daar bleef het laatste kind tot 22u30 in de opvang. Het eerste kind arriveerde in de opvang om 8 uur ‘s morgens. De maximale aanwezigheid betekent niet dat het om hetzelfde kind gaat dat als eerste komt en als laatste blijft.

TABEL 20: LATE OPVANG OP WEEKDAGEN: TOT HOE LAAT BLIJFT HET LAATSTE KIND IN DE OPVANG

	<i>Sept</i>	<i>Okt</i>	<i>Nov</i>	<i>Dec</i>	<i>Jan</i>	<i>Febr</i>	<i>Maa</i>
Beringen	20u30	22u00	21u30	21u15	20u15	20u30	20u30
Maasmechelen	20u10	20u00	20u10	20u00	19u15	20u05	20u00
Overpelt	22u36	22u40	19u50	19u20	19u45	19u20	20u15
Tongeren	22u40	19u45	19u30	19u30	19u25	19u45	21u30

We stellen vast dat kinderen zelden ‘laat’ in de opvang blijven. Enkel in september en oktober kwam het nog al eens voor dat kinderen tot ‘sluitingsuur’ in de opvang bleven. Dit komt nu niet meer voor, in februari verliet het laatste kind de opvang om half negen, in maart om half tien. Ouders kiezen blijkbaar voor de opvang op late tijdstippen voor andere oplossingen, denk maar aan grootouders, familie, etc. Mogelijk treffen ouders ook maatregelen in hun job om late opvanguren, indien mogelijk, te vermijden.

TABEL 21: VROEGE OPVANG OP WEEKDAGEN: OM HOE LAAT KOMT HET EERSTE KIND NAAR DE OPVANG

Beringen	5u30, geen verschillen tussen maanden
Maasmechelen	Geen vroege opvang
Overpelt	Wel vroege opvang, maar nog niet gebruikt
Tongeren	5u30, geen verschillen tussen maanden

Tijdens de vroege openingsuren is er een 'maximale aanwezigheid'. Het aantal kinderen in de vroege opvang is echter beperkt.

In geen initiatief voor buitenschoolse opvang bleef tot nu toe een kind langer dan 11 uur ononderbroken in de flexibele opvang.

3.8 VERGELIJKING OPENINGSUREN, GEMIDDELDE AANWEZIGHEID

Zoals eerder aangehaald geven voorgaande tabellen reeds een overzicht van de benutting van de openingsuren. Het effectieve percentage van de openingsuren dat benut wordt kan berekend worden door het aantal uren dat de opvang geopend is te delen door de gemiddelde duur dat kinderen aanwezig zijn tijdens een bepaald opvangmoment. Deze manier van berekenen houdt geen rekening met het aantal kinderen in de opvang per opvangmoment en met de capaciteit binnen de opvang. De cijfers zeggen ook niets over de spreiding van de aanwezigheden per dag en per opvangmoment. In een latere fase wanneer het succes van de flexibele opvang toeneemt moet men uiteraard met deze factoren rekening houden. We willen hierbij ook vermelden dat de opvang enkel geopend is wanneer er kinderen ingeschreven zijn. Zonder inschrijvingen is er geen flexibele opvang.

Deze cijfers zeggen uiteraard niets over het aantal kinderen in de opvang per opvangmoment (zie paragraaf 3.4).

TABEL 22: OPENINGSUREN EN GEMIDDELDE AANWEZIGHEID VROEGE OPVANG

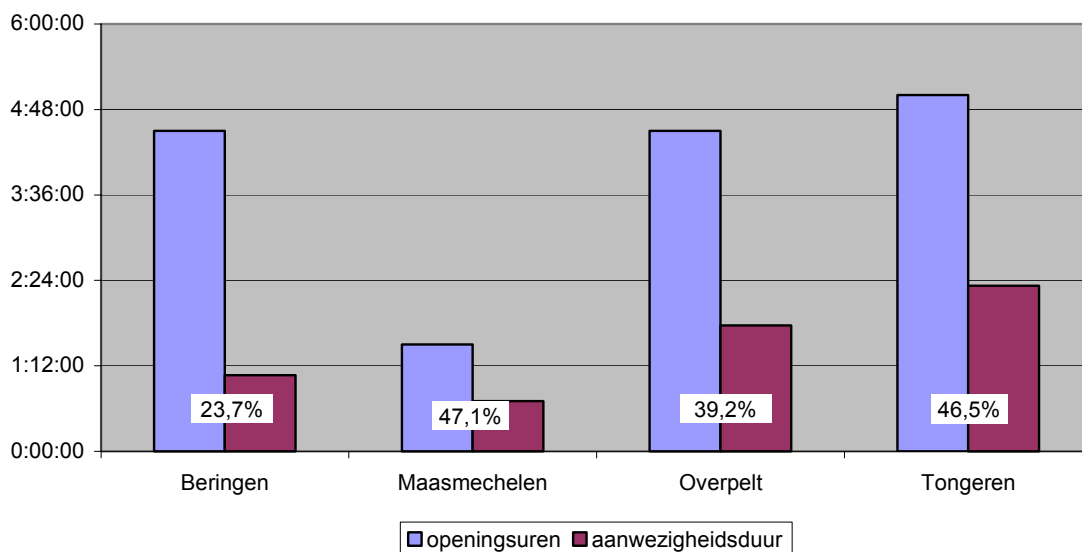
	<i>Maximale openingsuren</i>	<i>Gemiddelde aanwezigheidsduur per kind</i>	<i>% van de openingstijd die effectief benut wordt</i>
Beringen	1u 30min	1u 27min 06sec	96,77%
Maasmechelen	Geen opvang	Geen opvang	-
Overpelt	1u 30min	Geen gebruik tot nu toe	-
Tongeren	1u 30min	1u 28min 53sec	98,76%

De effectieve benutting van de openingstijd is het grootst in de vroege opvang. Uit paragraaf 3.1.4 is echter gebleken dat het aantal kinderen dat naar de vroege opvang komt beperkt is. We kunnen dus concluderen dat de ouders die gebruik maken van de vroege opvang (beperkt aantal) deze maximaal benutten (de kinderen worden gebracht rond 5u30).

TABEL 23: OPENINGSUREN EN GEMIDDELDE AANWEZIGHEID LATE OPVANG

	<i>Maximale openingsuren</i>	<i>Gemiddelde aanwezigheidsduur per kind</i>	<i>% van de openingstijd die effectief benut wordt</i>
Beringen	4u 30min	1u 04min 04sec	23,73%
Maasmechelen	1u 30min	42min 22sec	47,07%
Overpelt	4u 30min	1u 45min 57sec	39,24%
Tongeren	5u 00min	2u 19min 31sec	46,50%

Openingsuren en gemiddelde aanwezigheid late opvang

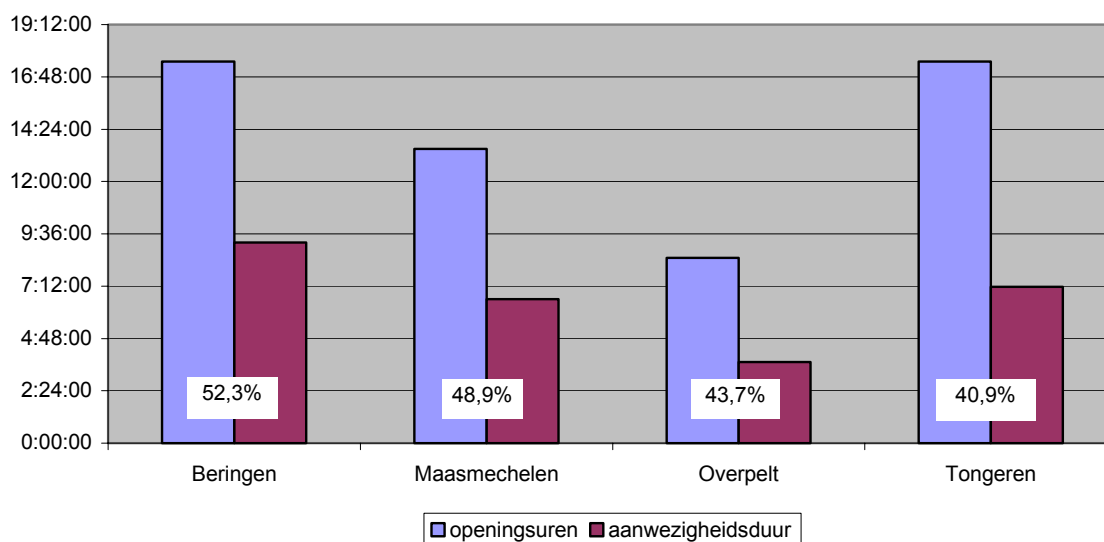
In Beringen wordt slechts 23,73% van de late, flexibele openingsuren benut. De opvang is 's avonds, indien er vraag is, mogelijk geopend tot 23 uur. Uit de gegevens blijkt echter dat kinderen gemiddeld maar 1 uur en 4 minuten in de late opvang blijven. Er zijn natuurlijk uitzonderingen.

In Maasmechelen, waar er beperktere openingsuren gehanteerd worden, wordt 47% van de openingstijd benut. In Overpelt ligt de effectieve benutting rond de 40%.

TABEL 24: OPENINGSUREN EN GEMIDDELDE AANWEZIGHEID ZATERDAG OPVANG

	<i>Maximale openingsuren</i>	<i>Gemiddelde aanwezigheidsduur per kind</i>	<i>% van de openingstijd die effectief benut wordt</i>
Beringen	17u 30min	9u 11min 36sec	52,53%
Maasmechelen	13u 30min	6u 36min 11sec	48,91%
Overpelt	8u 30min	3u 43min 12sec	43,76%
Tongeren	17u 30min	7u 9min 45sec	40,93%

Openingsuren en gemiddelde aanwezigheid zaterdag opvang

Kinderen blijven gemiddeld 9u en 11 minuten in de opvang in Beringen, hierdoor benutten zij 52,53% van de effectieve openingstijd op zaterdagen. In Tongeren, waar dezelfde openingsuren mogelijk zijn, wordt 12% minder van de openingstijd benut. Kinderen verblijven op zaterdag minder lang in de opvang dan in Beringen.

HOOFDSTUK 4: DE INTERNE ORGANISATIE, COÖRDINATOREN EN BEGELEIDSTERS

Het opzetten en realiseren van een vorm van flexibele opvang betekent een organisatorische vernieuwing voor het initiatief voor buitenschoolse opvang. Vernieuwingen verlopen zelden probleemloos. Er kunnen verschillende problemen, vragen opduiken:

- Hoe kan het personeel zo goed mogelijk ingezet worden bij een lage bezetting, dus wanneer er weinig kinderen aanwezig zijn?
- Welke investeringen zijn realistisch?
- Welke vorm van flexibele opvang is het meest haalbaar op lange termijn?
- Hoe gebeurt de afstemming tussen het personeel?

Het is niet makkelijk om deze vragen eenduidig te beantwoorden, ieder initiatief heeft zijn eigen context, zijn eigen specifieke kenmerken.

Tijdens de eerste kennismaking met de projecten en tijdens de gesprekken met de coördinatoren werd informatie verzameld over de ervaringen met de flexibele opvang. Op basis van deze gesprekken werden een aantal aandachtspunten afgebakend die aangehaald werden tijdens de focusgroepen met de begeleidsters (zie hoofdstuk 2, paragraaf 2.2).

De gesprekken met de coördinatoren van ieder project vonden plaats aan de hand van een vastliggend stramien. Het chronologische verloop van het project wordt besproken.

4.1 VOORBEREIDING VAN HET PROJECT

De PCBO nam het initiatief om te starten met een experiment flexibele buitenschoolse opvang. Alle Limburgse IBO's werden aangeschreven en kregen de mogelijkheid om zich kandidaat te stellen om mee te werken aan dit project. Vanaf dat moment start het voorbereidingsproces. Er zijn twee stappen te onderscheiden binnen dit proces:

- a) Erkenning van het probleem, kandidaatstelling en selectie

De vier geselecteerde IBO's waren zich bewust van de nood aan flexibele opvang die bestond bij de ouders. Ouders kwamen zelf met de vraag naar uitgebreidere openingsuren, en in enkele gemeenten werd een bevraging georganiseerd om de wensen van de ouders in

kaart te brengen. Met steun van het organiserend bestuur vond de kandidaatstelling plaats. De IBO's beschouwen dit project als een kans die ze niet kunnen laten voorbij gaan.

b) Invulling van het begrip flexibele opvang

Vanuit de PCBO werd een eerste invulling gegeven van het begrip flexibele opvang (zie paragraaf 1.2.1). Niet alle IBO's vullen de flexibele opvang op een zelfde manier in, er worden verschillende openingsuren gehanteerd. Dit heeft een invloed op de praktische organisatie, denk maar aan de infrastructuur en de personeelsbezetting. In Beringen en Tongeren werden de grenzen aan de flexibiliteit maximaal toegepast, in Overpelt werd de zaterdagopvang beperkt (open tot 14u) en in Maasmechelen stelde men grenzen aan de avondopvang en de zaterdagopvang (beperkte uren). In Maasmechelen is er geen vroege opvang.

De begeleidsters werden nog niet betrokken bij de voorbereiding van het project.

4.2 OPSTART VAN HET PROJECT

Het aanbieden van flexibele opvang ging van start op 2 september 2002, bij aanvang van het nieuwe schooljaar. Alle coördinatoren geven aan dat dit voor hen een zeer hectische periode was. Tijdens de zomermaanden (zeer drukke maanden in de opvang) moesten de laatste regelingen getroffen worden, zoals bijvoorbeeld het aanwerven van nieuwe personeelsleden, de bekendmaking van het project, infrastructuuraanpassingen etc.

De tijd om het project voldoende voor te bereiden was te kort. Pas eind augustus werd gestart met de reclame en werden folders verspreid. De meeste gezinnen hadden op dat moment reeds regelingen getroffen voor de opvang van de kinderen.

Ook de aanpassingen met betrekking tot de infrastructuur en de accommodatie konden onmogelijk bij de opstart van het project voltooid zijn. We stellen echter vast dat deze aanpassingen momenteel nog niet overal uitgevoerd zijn. In Overpelt en Tongeren verhuizen de IBO's binnen afzienbare tijd naar nieuwe locaties. Vandaar dat daar momenteel gekozen wordt voor tijdelijke oplossingen (vb. slaapzetels in plaats van bedjes). Na de verhuis zal de accommodatie voldoen aan de eisen.

Voor de nieuw aangeworven begeleidsters viel de start van het project samen met hun indiensttreding. Begeleidsters die reeds in de opvang werkten en die kozen voor een

uitbreiding van hun contract hebben een langere werkweek. De organisatorische consequenties worden in een volgende paragraaf aangehaald.

4.3 VERLOOP VAN HET PROJECT TOT NU TOE

4.3.1 INSCHRIJVING & TOELATINGSCRITERIA

Bij inschrijving van de kinderen in de flexibele opvang vindt een intakegesprek plaats tussen ouders en coördinator. De inschrijvingsprocedure is uitgebreider dan deze voor de reguliere buitenschoolse opvang. Er wordt meer specifieke informatie verzameld over de kinderen (eetgewoonten, geneesmiddelen gebruik, rituelen bij slapengaan, enzovoort) maar ook over de ouders (beroep ouders, mening over opvoeding en bepaalde specifieke gewoontes). Ouders moeten hun vraag naar flexibele opvang verantwoorden door het voorleggen van een werkgeversattest. De opvang op uitgebreidere tijdstippen moet kaderen in het beter combineren werk – gezin.

De coördinatoren ervaren dat sommige ouders afhaken als ze vernemen dat ze een attest van tewerkstelling moeten voorleggen. Meer en meer ouders komen bij de opvang aankloppen vanuit andere motivaties dan werk om gebruik te maken van de opvang. Ook vanuit een gezins- en opvoedingsondersteunend standpunt werden reeds kinderen ingeschreven. Men kent de ouders en de gezinssituatie (van gezinnen die reeds gebruik maken van de gewone buitenschoolse opvang) en men heeft ook begrip voor hun meestal tijdelijke nood aan flexibele opvang. Dit komt het gezin en de kinderen ten goede op langere termijn, waarom hun vraag dan niet beantwoorden.

Momenteel gaat men bij de inschrijving uit van een persoonlijke inschatting door de coördinator, eventueel in samenspraak met de begeleidsters. De coördinatoren hebben vrij snel een zicht op de situatie en herkennen ouders die ‘gebruik’ willen maken van de flexibele opvang omwille van ongegronde redenen. Deze aanvragen worden geweigerd. In totaal werden 7 aanvragen geweigerd. Redenen hiervoor zijn onder andere: moeders die willen gaan winkelen zonder kinderen, ouder die naar receptie wil zonder kinderen, ouder die naast gewone job ook nog vrijwilligers werk wil uitoefenen.

Een aantal coördinatoren is van mening dat de toelatingscriteria soepeler gehanteerd kunnen en moeten worden. Het is echter niet eenvoudig om bepaalde ‘geschreven’ regels voor te schrijven. Ieder geval moet apart bekeken en beoordeeld worden.

4.3.2 RESERVERINGSSYSTEEM

Nadat ouders hun kinderen ingeschreven hebben in de flexibele opvang kunnen ze gebruik maken van de uitgebreide openingsuren. Ze moeten wel vooraf reserveren als ze gebruik willen maken van de flexibele opvang. Als men in de opvang een zicht heeft op het aantal kinderen dan kan men de organisatie (activiteiten, maaltijden) daarop afstemmen.

In de praktijk merkt men dat het voor ouders niet altijd mogelijk is om vooraf te reserveren. Ouders komen soms de dag zelf met de vraag naar opvang voor hun kinderen. Vaak wordt er wel op deze vraag ingegaan als er op dat ogenblik toch opvang voorzien wordt. De begeleidsters zijn er dan toch en het is voor hen meestal geen probleem. Enkel voor de organisatie van de maaltijden is het niet altijd makkelijk. Men moet altijd voldoende eten voorzien.

Het gebeurt ook dat de ouders reserveren, maar dat de kinderen uiteindelijk niet komen naar de flexibele opvang. Begeleidsters wachten dan tevergeefs op de kinderen die niet komen. Men voorziet reeds maaltijden voor deze kinderen en men organiseert bepaalde activiteiten uitgaande van een vooropgesteld aantal kinderen.

Het niet optimaal werkende reserveringssysteem heeft ook een invloed op de inroostering van het personeel. Het is voor de coördinatoren geen eenvoudige klus om uurroosters op te stellen voor de begeleidsters, er kan immers altijd op het laatste moment verandering in komen.

Begeleidsters kennen hun uurrooster niet lang op voorhand, men kan weinig vooraf plannen. Men gaat uit van een bepaald aantal uren per week, maar als er iets mis loopt met de reserveringen, dan komen er uren bij of er vallen uren weg die op een ander tijdstip ingehaald moeten worden. Dit is een negatief punt dat door veel begeleidsters genoemd wordt.

4.3.3 ORGANISATORISCHE CONSEQUENTIES (TEAMONTWIKKELING, PERSONEELSBEZETTING)

Alle initiatieven hebben nieuwe personeelsleden aangeworven. In Maasmechelen en in Tongeren werden daarnaast enkele contracten van begeleidsters uitgebreid. Het is momenteel nog niet haalbaar om begeleidsters enkel in de flexibele opvang in te zetten, het aantal opvanguren is daarvoor te beperkt. De begeleidsters worden daarom ook ingezet in de 'gewone' buitenschoolse opvang. De coördinatoren stellen de uurroosters samen, aan de hand van het aantal inschrijvingen. Tussen de begeleidsters onderling zijn er ook allerlei afspraken mogelijk, er is een grote flexibiliteit. De één komt bijvoorbeeld het liefst 's morgens, de ander liever 's avonds, de begeleidsters regelen onderling wie er wanneer komt en ze vervangen elkaar ook indien nodig. De uurroosters wisselen dus van week tot week. De

zaterdag opvang is wel vrij stabiel, er zijn dan meestal wel kinderen. Hiervoor wordt afgesproken dat men afwisselt, waardoor de begeleidsters meestal één zaterdag moeten werken en één zaterdag vrij hebben.

In de praktijk bestaan er duidelijke verschillen tussen initiatieven waar nieuwe begeleidsters aangeworven zijn en initiatieven waar dit niet het geval is.

Beide hebben hun voor- en nadelen. De verschillen worden kort besproken.

- Begeleidsters die reeds in de gewone opvang tewerkgesteld worden kennen het reilen en zeilen in de opvang, ze kennen de kinderen, de ouders. Ze weten waar alles ligt en weten wat kan en niet kan, met andere woorden, ze kennen de regels. 'Nieuwe' begeleidsters hebben hiervoor een soort inwerkperiode nodig.
- 'Bestaande' begeleidsters kunnen moeilijkheden ondervinden om zich aan te passen aan de specifieke context van de flexibele opvang. Er zijn minder kinderen, voor begeleidsters die liever werken met een grotere groep is dit niet zo motiverend. Andere activiteiten zijn mogelijk binnen de flexibele opvang, er wordt niet meer gewerkt met verschillende leeftijdsgroepen, de totale groep is immers niet groot genoeg om dit te doen. Activiteiten moeten opgezet worden zodat kinderen van alle leeftijden kunnen deelnemen.
- De betrokkenheid is groter in de flexibele opvang, zowel ten aanzien van de kinderen als ten aanzien van de ouders. Dat intensieve contact kan een meerwaarde betekenen, maar er kan ook een gevaar in schuilen. Begeleidsters krijgen immers een hoop privé informatie te horen van de ouders (vb. bij scheiding). Voor de begeleidsters ontstaat dan de moeilijke taak om het contact functioneel te houden en niet de rol van hulpverlener te gaan spelen. Dit geldt uiteraard ook voor de 'nieuwe' begeleidsters.
- De grotere betrokkenheid bij de kinderen in de flexibele opvang zorgt ervoor dat begeleidsters en kinderen elkaar beter kennen. Het is dan ook vanzelfsprekend dat die kinderen de begeleidsters van de flexibele opvang vaker gaan opzoeken tijdens de gewone opvang. De kans bestaat dat de kinderen die naar de flexibele opvang komen meer aandacht krijgen van de 'flexibele' begeleidsters dan de andere kinderen.
- 'Nieuwe' begeleidsters zijn vaak heel gemotiveerd. Zij willen de flexibele opvang verder uitbouwen en er 'hun ding' van maken.

Niet enkel de afstemming tussen de begeleidsters kan moeilijk verlopen, maar ook de totale werking van de opvang krijgt te maken met veranderingen. Het gaat om een reeks organisatorische vernieuwingen die de totale werking beïnvloeden.

- Het aanbieden van opvang 's morgens en 's avonds brengt met zich mee dat slaapruintes ingericht moeten worden. Dit betekent in de meeste gevallen dat een

speelruimte omgebouwd wordt tot slaapruijnte. Deze slaapruijnte is een 'verloren' ruijnte in de gewone opvang. Naast de slaapruijnte moet in sommige gevallen ook de keuken verder aangepast worden. Andere benodigdheden die aangeschaft werden in het kader van de flexibele opvang zijn dan weer wel bruikbaar in de gewone opvang (vb. wasmachine, diepvries, ...). Iedereen in de opvang moet beseffen dat het gaat om 'geven en nemen'.

- In de flexibele opvang gelden andere afspraken. Het is niet makkelijk om dit vast te leggen in nieuwe regels voor de kinderen. Tijdens de 'gewone' buitenschoolse opvang mogen de kinderen bijvoorbeeld niet in de keuken komen, in de flexibele opvang maakt men van het samen koken juist een gezellig moment, een activiteit. Begeleidsters moeten op de hoogte zijn van elkaars regels, dit om duidelijkheid te scheppen naar de kinderen, maar ook ten opzichte van elkaar. Hiervoor is heel wat overleg en afstemming nodig.
- De interne communicatie moet afgestemd worden op de nieuwe organisatievorm. Binnen de vier initiatieven werd een apart overleg opgezet voor de begeleidsters van de flexibele opvang. Wekelijks of tweewekelijks komen de begeleidsters en de coördinator samen om de werking te bespreken (teamoverleg). Het is echter belangrijk dat ook de begeleidsters van de 'gewone' buitenschoolse opvang op de hoogte gebracht worden van de daar genomen beslissingen. Andersom geldt dit uiteraard ook: de begeleidsters van de flexibele opvang moeten op de hoogte blijven van de 'gewone' opvang.

Het is onmogelijk om de ideale manier van organiseren voor te stellen. Deze invulling is specifiek voor ieder initiatief en al doende leert men.

4.3.4 REACTIES VAN BUITENSTAANDERS

De negatieve media-aandacht en de maatschappelijke discussie omtrent het al dan niet pedagogisch verantwoord zijn van flexibele opvang hebben heel wat reacties uitgelokt. De coördinatoren en de begeleidsters ervaren dat dit een remmend effect heeft bij ouders. Bij verscheidene ouders bestaat de behoefte aan flexibele opvang maar zij durven er geen gebruik van maken, bang voor negatieve reacties van de buitenwereld.

4.4 GEVOLGEN VOOR DE KINDEREN EN INSCHATTING VAN DE TEVREDENHEID

De flexibele opvang zorgt voor veranderingen in het leven van de kinderen. Waar zij vroeger misschien naar grootouders of burens gingen, of eventueel alleen thuis bleven, blijven zij nu in de opvang. Volgens de inschatting van de coördinatoren en de begeleidsters zijn de kinderen zeer tevreden in de flexibele opvang. Kinderen genieten van de aandacht die ze krijgen, de begeleidsters kunnen meer tijd maken voor de kinderen. Tijdens de reguliere buitenschoolse opvang is dit niet altijd mogelijk omdat er soms gewoon té veel kinderen aanwezig zijn. Er worden leuke dingen met de kinderen gedaan, dit is thuis niet altijd zo omdat daar ook huiselijke taken verricht moeten worden door de ouders. De ouders kunnen dus niet altijd evenveel aandacht besteden aan de kinderen.

Men merkt dat de kinderen meer vertellen in de flexibele opvang, het contact is hechter.

Een negatief aspect dat genoemd wordt is het feit dat er minder van hun 'beste' vriendjes aanwezig zijn. De groep is beperkter, waardoor de keuze in speelkameraadjes ook beperkter is.

Begeleidsters halen aan dat kinderen in de flexibele opvang vaker deelnemen aan activiteiten die georganiseerd worden. Het groepsgebeuren is zeer belangrijk.

In de flexibele opvang probeert men zoveel mogelijk de huiselijke sfeer na te streven. Er worden huiselijke activiteiten georganiseerd zoals het samen koken, samen afwassen, enzovoort. De meerderheid van de kinderen vindt dit leuk, maar er zijn uiteraard ook kinderen die dit niet graag doen, zij doen dit meestal thuis ook niet graag.

Kinderen vinden het, volgens de begeleidsters, geen probleem om te slapen in de opvang. De kinderen die naar de vroege opvang gaan kunnen, als ze dit willen, nog even gaan slapen in de opvang. De kinderen worden in pyjama gebracht naar de opvang met hun persoonlijke spullen in een tas. Ze worden wakker gemaakt, gewassen, aangekleed en krijgen dan een ontbijt.

Ook 's avonds kunnen kinderen slapen in de opvang. Uit de cijfergegevens blijkt echter dat slapen in de opvang niet vaak voorkomt.

4.5 GEVOLGEN VOOR DE OUDERS EN INSCHATTING VAN DE TEVREDENHEID

Er wordt van de ouders heel wat gevraagd wanneer zij gebruik willen maken van de flexibele opvang. Ze moeten hun nood aan flexibele opvang kunnen verantwoorden door middel van

een attest van tewerkstelling. De coördinatoren en begeleidsters merken dat dit sommige ouders afschrikt.

Daarnaast hebben ook de negatieve media-aandacht en de gebruikte terminologie (experiment voor één jaar) een invloed op het gebruikspatroon. Ouders weten vaak niet wat de flexibele opvang precies inhoudt, het is voor hen een onduidelijk begrip.

De ouders die gebruik maken van de flexibele opvang geven in gesprekken met begeleidsters en coördinatoren aan dat ze zeer tevreden zijn over de flexibele opvang. Ze waarderen het feit dat de kinderen extra aandacht krijgen. Het is voor deze mensen echt een oplossing voor hun opvang problemen. Ze weten dat hun kinderen goed opgevangen worden en dat maakt de moeilijke combinatie arbeid – gezin draaglijker. Het gaat hier enkel om de perceptie van de tevredenheid van de ouders door de coördinatoren en de begeleidsters. De mening van de ouders komt aan bod in een volgend hoofdstuk.

4.6 EVALUATIE VAN HET PROJECT DOOR DE COÖRDINATOREN EN DE BEGELEIDSTERS

Zowel de coördinatoren als de begeleidsters zijn toch wel wat teleurgesteld over het beperkt aantal kinderen in de flexibele opvang. Zij hopen dat het project nog groeit als het beter gekend en bekend raakt.

De flexibele opvang is niet zichtbaar voor de mensen. Er zijn dagen dat er opvang aangeboden wordt, op andere dagen is er dan weer geen opvang. Dit is zeer verwarrend voor de ouders (soms brandt er licht en soms niet, wat is dat nu eigenlijk?). De communicatie naar de buitenwereld moet duidelijker verlopen.

De IBO's waar late openingsuren aangeboden worden, overwegen, bij verder zetting van het project deze openingsuren aan te passen, te beperken. Er is zeer weinig vraag naar deze late openingsuren, het aanbieden van opvang is dan niet rendabel.

Er zijn nogal wat discussies omtrent de werkgeversattesten die aan de ouders gevraagd worden.

Het reserveringssysteem wordt door coördinatoren en begeleidsters vermeld als negatief punt. Ouders respecteren de inschrijvingsprocedure (termijn en effectieve reservering) niet en dit brengt organisatorische moeilijkheden met zich mee.

De interne organisatie binnen de projecten en de afstemming tussen de teams staat nog niet helemaal op punt. Coördinatoren en begeleidsters vinden dat dit steeds beter gaat. Men weet beter waar men aan toe is en hoe men bepaalde dingen zal aanpakken. Het

overleg tussen de begeleidsters van de verschillende initiatieven wordt als zeer positief geëvalueerd. Men kan er ervaringen uitwisselen en ideeën opdoen.

De instrumenten die ontwikkeld werden voor de flexibele opvang zijn ook te gebruiken in de gewone buitenschoolse opvang. Het inschrijvingsformulier zorgt ervoor dat alle relevante informatie verzameld wordt.

HOOFDSTUK 5: DE MENING VAN DE OUDERS

5.1 DE BEVRAGINGSMETHODE

De mening van de ouders werd bevestigd door middel van een schriftelijke enquête met een gestandaardiseerde vragenlijst. De vragenlijst is opgenomen in bijlage. Deze vragenlijst werd gestuurd naar de ouders van de ingeschreven kinderen. De IBO's stonden zelf in voor de verspreiding van de vragenlijst. De respondenten werden verzocht om de ingevulde vragenlijsten in een daartoe voorziene en tezamen met de vragenlijst bezorgde omslag (post betaald door bestemming) terug te sturen.

Bij de vragenlijst werd een instructiebrief gevoegd met uitleg over het onderzoek, het belang voor de ouders en de invulmethode. Anonimiteit werd gegarandeerd.

Tevens werden de begeleidsters en de coördinatoren op de hoogte gebracht van de verspreiding. Er werd gevraagd om de ouders aan te sporen om de vragenlijst in te vullen en terug te sturen.

Om de gewenste respons te behalen, werd in een tweede fase telefonisch contact opgenomen met alle ouders om hen aan te sporen de vragenlijst vooralsnog op te sturen. Het belang van het invullen werd tijdens het telefoongesprek nog eens benadrukt. Indien ouders de vragenlijst niet meer hadden, werd aangeboden om deze opnieuw op te sturen. Op deze manier werd ook de non-respons in kaart gebracht, immers als ouders aangaven de vragenlijst niet te zullen of willen invullen werd gevraagd naar de reden. De meest voorkomende redenen waarom ouders de vragenlijst niet invullen zijn: te beperkte kennis van het Nederlands, kinderen komen niet meer naar de (flexibele) opvang (vb. door andere werkroosters ouders, kind blijft alleen thuis, ...), analfabetisme.

In totaal stuurden 47 respondenten een ingevulde vragenlijst terug. Dit is een respons van 37,9%.

5.2 DE VRAGENLIJST

De gestandaardiseerde vragenlijst kan opgedeeld worden in vier grote delen.

In het eerste deel wordt gevraagd naar de achtergrondgegevens van het gezin. Het gaat hierbij onder andere om de gezinssamenstelling, de woonplaats, het aantal kinderen, de beroepsactiviteit en het beroep van de ouder(s), arbeidstijden, arbeidstijdregime, nachtwerk, weekendwerk, ...

In het tweede deel komt de 'gewone' buitenschoolse opvang aan bod. Hiermee bedoelen we de opvang voor en na school en tijdens de vakantieperiodes die reeds langere tijd bestaat. Er wordt gevraagd naar het gebruik van de gewone buitenschoolse opvang (wanneer en hoe vaak gaan de kinderen naar de opvang). Indien ouders gebruik maken van de gewone opvang wordt gepeild naar de tevredenheid van een aantal belangrijke aspecten (ligging, betaalbaarheid, pedagogische aanpak van het kind, contacten met begeleiding).

In het derde deel gaat het over de flexibele buitenschoolse opvang. Maakt men gebruik van de flexibele opvang, en zo ja, wanneer en hoe vaak. Er wordt gepeild naar de tevredenheid over de flexibele opvang. Hierbij dienen dezelfde aspecten als bij het deel over de gewone opvang beoordeeld te worden. Dit om te kunnen vergelijken tussen de gewone opvang en de flexibele opvang. Daarnaast wordt gevraagd naar aspecten (openingsuren, reserveringssysteem, etc.) die veranderd kunnen worden.

Het vierde en laatste deel gaat dieper in op de mogelijke kwaliteitsverschillen tussen de gewone opvang en de flexibele opvang. Stellen ouders belangrijke verschillen vast tussen beide opvangvormen? Indien dit het geval is wordt gevraagd om kort aan te geven, door middel van een open antwoordmogelijkheid, waar deze verschillen zich situeren.

5.3 GEGEVENSVERWERKING

De invoer en de verwerking van de gegevens gebeurde aan de hand van het softwarepakket SPSS.

5.4 DE RESULTATEN

In het volgende deel worden de resultaten van de vragenlijst besproken. Er wordt bij de bespreking van de resultaten geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende IBO's. de aantallen per IBO zijn hiervoor te klein om uitspraken over te doen. Het gaat telkens om het totale bestand.

5.4.1 ACHTERGRONDKENMERKEN VAN HET GEZIN

De in deze paragraaf voorgestelde gegevens hebben tot doel een beschrijving te geven van de kenmerken van de groep respondenten en hun partners.

- **Wie zijn de respondenten?**

Het invullen van de vragenlijst gebeurt in 85,1% van de gevallen door de moeder van het kind. In 14,9% van de gevallen was het de vader.

- **Geografische situering van de gezinnen**

In totaal woont 74,5% van de gezinnen in de gemeente waar de buitenschoolse opvang gevestigd is, 25,5% woont in een andere gemeente.

- **Samenstelling van het gezin**

De meerderheid, 61,7%, van de gezinnen zijn twee-ouder gezinnen. In totaal bestaat 31,9% van de gezinnen uit één ouder met één of meerdere kinderen. Het gaat om 14 moeders en 1 vader. De rest van de gezinnen zijn nieuw samengestelde gezinnen (vb. na echtscheiding).

TABEL 25: GEZINNEN NAAR GEZINSTYPE

<i>Gezinstype</i>	<i>Aantal gezinnen</i>	<i>% van alle gezinnen</i>
Twee-ouder gezin	29	61,7%
Eén-ouder gezin	15	31,9%
Nieuw samengesteld gezin	3	6,4%
Totaal	47	100,0%

De totale onderzoeksgroep bevat 91 kinderen. Het gemiddeld aantal inwonende kinderen per gezin bedraagt 1,94. Van alle gezinnen heeft 31,9% 1 kind, 46,8% heeft 2 kinderen, 17% heeft drie kinderen en 4,3% van de gezinnen heeft 4 kinderen.

- **Professionele situatie van het gezin**

In de vragenlijst werd gevraagd naar de beroepsactiviteit van de ouder(s).

Bij elk van de partners werd de vraag gesteld of ze betaalde beroepsarbeid verrichten.

TABEL 26: GEZINNEN NAAR BEROEPSARBEID VAN DE PARTNERS

<i>Beroepsarbeid</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Beide partners / alleenstaande ouder beroepsactief	87,2%
Eén van beide partners beroepsactief	6,4%
Beide partners / alleenstaande ouder niet beroepsactief	6,4%
Totaal	100,0%

In totaal zijn bij 87,2% van de gezinnen beide partners of de alleenstaande partner beroepsactief. Bij 6,4% van de gezinnen is dat slechts één van beide partners en tevens bij 6,4% van de gezinnen is geen van beide of de alleenstaande ouder beroepsactief.

Bij de beroepsactieve ouders kan men een onderscheid maken tussen voltijdse en deeltijdse tewerkstelling van de partners. Tabel 27 geeft een overzicht van deze opdeling per gezinstype.

TABEL 27: AANTAL GEZINNEN NAAR BETAALDE DEELTIJDSE/VOLTIJDSE ARBEID

<i>Voltijdse – deeltijdse beroepsactiviteit</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Twee-ouder gezinnen	
Beide ouders werken voltijds	51,7%
Eén ouder werkt voltijds/ één deeltijds	38,0%
Beide ouders werken deeltijds	3,4%
Eén partner werkt voltijds en één niet beroepsactief	6,9%
Totaal	100%
Eén-ouder gezinnen	
Ouder werkt voltijds	40,0%
Ouder werkt deeltijds	53,3%
De ouder is niet beroepsactief	6,7%
Totaal	100%
Nieuw samengesteld gezin	
Beide ouders werken voltijds	100%
Eén ouder werkt voltijds/ één deeltijds	0,0%
Beide ouders werken deeltijds	0,0%
Totaal	100%

In de meerderheid van de gevallen werken beide partners binnen een twee-ouder gezin voltijds. Bij bijna 4 op 10 twee-ouder gezinnen werkt één van beide partners voltijds en de andere deeltijds. Deeltijdse arbeid bij beide partners komt zeer weinig voor (3,4%).

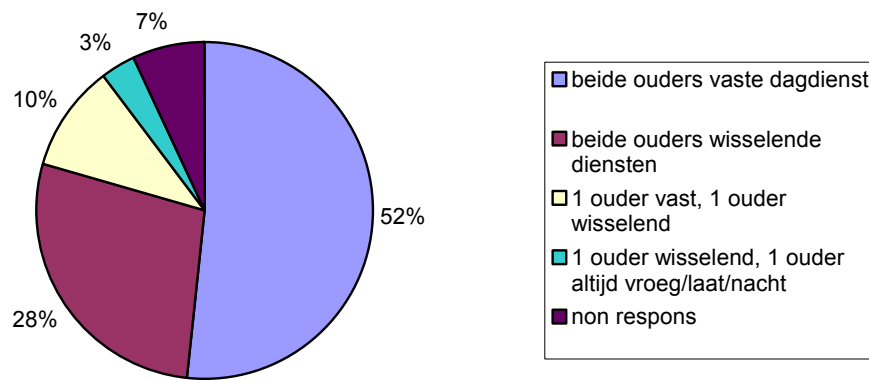
Alleenstaande ouders werken vaker deeltijds, 40% van de alleenstaande ouders werkt voltijds.

Het arbeidsregime waarin ouders tewerkgesteld zijn is mogelijk van invloed op het gebruik van (gewone en flexibele) buitenschoolse opvang.

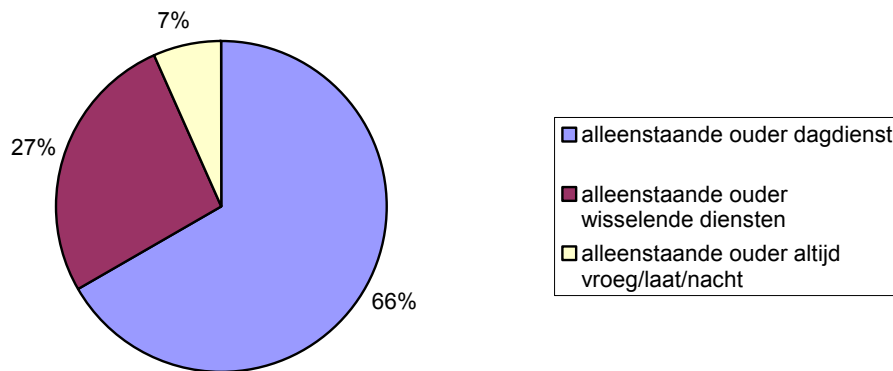
Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het werken in vaste dagdienst, werken in wisselende diensten of ploegen (afwisselend vroeg, laat, 's avonds) en het werken in niet wisselende diensten of ploegen (altijd vroeg, of altijd laat of altijd 's avonds).

In de volgende figuren wordt een weergave gegeven van het arbeidsregime van de ouders (twee-ouder gezinnen en nieuw samengestelde gezinnen, één-ouder gezinnen).

Arbeidsregime twee-ouder gezinnen en nieuw samengestelde gezinnen

Arbeidsregime één-ouder gezinnen

We stellen vast dat de meerderheid van de ouders in vaste dagdienst werken en dus niet in ploegdienst. In zowel twee-ouder gezinnen als in één-ouder gezinnen werkt zo'n 30% van de ouders in wisselende diensten of ploegen.

De vraag naar het beroep van elk van de partners telde in totaal 8 antwoordcategorieën. Om het gezin een gezamenlijke beroepsstatus toe te kennen, werden voor de twee-verdieners gezinnen de acht vooropgestelde categorieën gegroepeerd tot twee niveaus, met name een lager beroepsniveau (ongeschoolde en geschoolde arbeiders, uitvoerende bedienden, kleine zelfstandigen, winkeliers, landbouwers en ambachtstlui zonder personeel) en een hoger beroepsniveau (gekwalificeerde bedienden, kleuterleiders, opvoeders, onderwijzers, verplegers, regenten, leidinggevende bedienden, zelfstandigen van middelgrote ondernemingen, paramedische beroepen, licentiaten, bedienden in directiefuncties, hoger kader, zelfstandigen van grote ondernemingen, vrije en academische beroepen). Deze indeling werd ook gehanteerd in het behoefte-onderzoek.

TABEL 28: GEZINNEN NAAR BEROEPSNIVEAU

<i>Beroepsniveau</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Beide partners / alleenstaande ouder hebben lager beroepsniveau	20,45%
Een partner heeft lager en andere partner hoger beroepsniveau	20,45%
Beide partners / alleenstaande ouder hebben hoger beroepsniveau	59,10%
Totaal	100%

Bij 6 van de 10 tweeverdieners gezinnen of de beroepsactieve alleenstaande ouders, hebben de beide partners c.q. de alleenstaande ouder een hoger beroepsniveau. In 1 op 5 gevallen hebben beide partners of de alleenstaande beroepsactieve ouder een lager beroepsniveau of heeft één van beiden een hoger en de ander een lager beroepsniveau.

In de vragenlijst werd gevraagd naar het al dan niet moeten werken op onregelmatige tijdstippen ('s nachts, weekends) van beide ouders.

TABEL 29: HET VOORKOMEN VAN NACHTWERK BIJ GEZINNEN

<i>Beroepsniveau</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Beide partners / alleenstaande ouder werken soms 's nachts	9,3%
Eén partner werkt soms 's nachts, de andere niet	11,6%
Beide partners / alleenstaande ouder werken nooit 's nachts	79,1%
Totaal	100%

Bij 8 op 10 (79,1%) van de beroepsactieve gezinnen werken de beide partners of de alleenstaande ouder nooit 's nachts. In 9,3% van de gezinnen komt nachtwerk soms voor bij beide partners of bij de alleenstaande ouder.

TABEL 30: HET VOORKOMEN VAN WEEKENDWERK BIJ GEZINNEN

<i>Beroepsniveau</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Beide partners / alleenstaande ouder werken soms in het weekend	47,7%
Eén partner werkt soms in het weekend, de andere niet	15,9%
Beide partners / alleenstaande ouder werken nooit in het weekend	36,4%
Totaal	100%

Weekendwerk komt opmerkelijk meer voor dan nachtwerk, in 47,7% van de gezinnen werkt beide partners of de alleenstaande ouder soms in het weekend.

5.4.2 DE 'GEWONE' BUITENSCHOOLSE OPVANG

Deze paragraaf bevat de resultaten van de bevraging naar het gebruik van de reguliere buitenschoolse opvang. De 'gewone' buitenschoolse opvang werd gedefinieerd als: 'de opvang voor en na school en tijdens de vakantieperiodes die reeds langere tijd bestaat.'

De tevredenheid met betrekking tot de reguliere buitenschoolse opvang wordt ook in kaart gebracht.

- **Wanneer en hoe vaak maakt men gebruik van de buitenschoolse opvang**

In totaal maken 46 gezinnen gebruik van de gewone buitenschoolse opvang. Eén gezin geeft aan geen gebruik te maken van de gewone buitenschoolse opvang, dit gezin maakt enkel gebruik van de flexibele opvang.

Het gaat in totaal om 77 kinderen, 27% van deze kinderen is tussen 2,5 en 6 jaar, 32% is tussen 6 en 9 jaar en 18% is tussen 9 en 12 jaar.

Van deze gezinnen geeft 21,7% aan dat ze enkel gebruik maken van de reguliere buitenschoolse opvang tijdens het schooljaar. De meerderheid van de gezinnen, zo'n 70% geeft aan zowel tijdens het schooljaar als tijdens de vakantieperiode gebruik te maken van de buitenschoolse opvang. 8,7% van de gezinnen maakt enkel tijdens de vakantieperiode gebruik van de buitenschoolse opvang.

In de vragenlijst werd ook gevraagd naar de frequentie waarop men gebruik maakt van de gewone buitenschoolse opvang.

TABEL 31: FREQUENTIE GEBRUIK GEWONE BUITENSCHOOLSE OPVANG

<i>Frequentie</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Vijf dagen per week	21,7%
Drie à vier dagen per week	30,4%
Eén à twee dagen per week	23,9%
Onregelmatig (bijvoorbeeld de ene week wel en de andere niet)	17,4%
Alleen bij bijzondere gelegenheden (vb. bij wegvallen andere opvangmogelijkheden)	6,5%
Totaal	100,0%

De meerderheid van de gezinnen (52,1%) maakt tussen drie en vijf dagen per week gebruik van de gewone buitenschoolse opvang. Zij beschouwen de gewone buitenschoolse opvang waarschijnlijk als de belangrijkste opvangvorm voor hun kinderen. In 23,9% van de gezinnen gaan de kinderen één à twee dagen per week naar de opvang voor en na school. Het onregelmatig gebruik van de gewone opvang komt voor bij 17,4% van de respondenten. 6,5% van de ouders brengt zijn kind(eren) enkel bij bijzondere gelegenheden naar de buitenschoolse opvang. Voor hen is de buitenschoolse opvang wellicht niet de belangrijkste opvangvorm.

- ***Gebruik van de 'gewone' buitenschoolse opvang naar gezinstype***

Algemeen stellen we weinig verschillen vast in het gebruik van de gewone buitenschoolse opvang naar gezinstype.

TABEL 32: GEWONE BUITENSCHOOLSE OPVANG NAAR GEZINSTYPE

	<i>Twee-ouder & nieuw samengesteld</i>	<i>Eén-ouder</i>
Schooljaar	22,6%	20,0%
Vakantie	6,4%	13,3%
Beide	71,0%	66,7%
	100%	100%

De meeste gezinnen (één-ouder, twee-ouder en nieuw samengesteld) maken het hele jaar door gebruik van de buitenschoolse opvang. Alleenstaande ouders maken in vergelijking met twee-ouder en nieuw samengestelde gezinnen meer gebruik van de gewone buitenschoolse opvang tijdens vakantieperiodes (13,3% t.o.v. 6,4%).

TABEL 33:FREQUENTIE GEBRUIK GEWONE BUITENSCHOOLSE OPVANG NAAR GEZINSTYPE

<i>Frequentie</i>	<i>Twee-ouder & nieuw samengestelde gezinnen</i>	<i>Eén-ouder gezinnen</i>
Vijf dagen per week	19,3%	26,7%
Drie à vier dagen per week	22,6%	46,7%
Eén à twee dagen per week	25,8%	20,0%
Onregelmatig (bijvoorbeeld de ene week wel en de andere niet)	25,8%	0,0%
Alleen bij bijzondere gelegenheden (vb. bij wegvallen andere opvangmogelijkheden)	6,45%	6,7%
Totaal	100%	100%

De frequentie van het gebruik van de opvang verschilt wel naargelang de gezinssituatie. Alleenstaande ouders maken vaker gebruik van de buitenschoolse opvang, 26,7% van de alleenstaande ouders geeft aan dat de kinderen 5 dagen per week naar de buitenschoolse opvang gaan en in 47% van de gevallen gaan de kinderen drie à vier dagen per week naar de opvang.

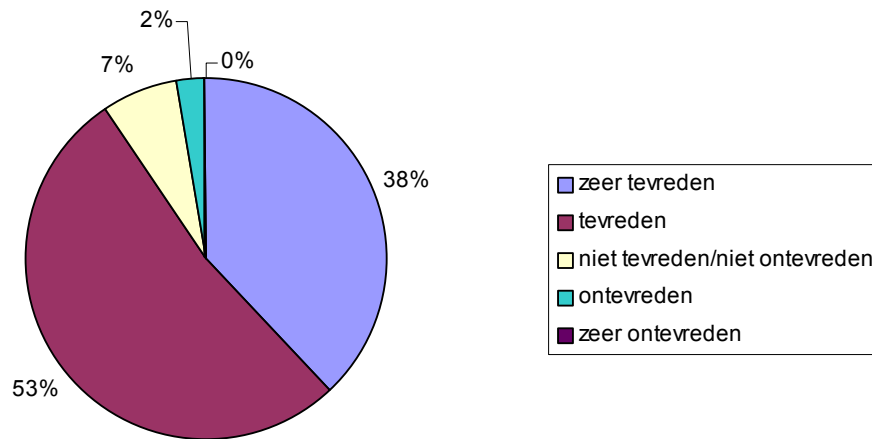
Bij twee-ouder gezinnen en bij nieuw samengestelde gezinnen liggen deze percentages lager. Zo'n 19% maakt 5 dagen per week gebruik van de gewone buitenschoolse opvang en 23% heeft drie à vier dagen per week opvang nodig. Bij de twee-ouder en de nieuw samengestelde gezinnen is het onregelmatig gebruik van de gewone buitenschoolse opvang veel frequenter.

- ***Mate van tevredenheid over de 'gewone' buitenschoolse opvang***

De mate van tevredenheid over de 'gewone' buitenschoolse opvang wordt algemeen maar ook specifiek bevestigd. Verschillende deelaspecten worden hierbij in overweging genomen, namelijk de praktische kwaliteiten (betaalbaarheid, bereikbaarheid, veiligheid, ...), de opvoedkundige kwaliteiten (aanpak van het kind, aanbod leuke activiteiten, oog voor eigenheid van het kind, ...) en het contact tussen de personen die instaan voor de opvang en de ouders (eerste kennismaking, informatie-overdracht, inspraak van de ouders, ...). Er werd ook gevraagd in welke mate het kind tevreden lijkt met de buitenschoolse opvang.

De algemene tevredenheid bij de ouders over de gewone buitenschoolse opvang is zeer hoog: 38,1% is zeer tevreden en 52,4% is tevreden.

Algemene tevredenheid ouders gewone buitenschoolse opvang

Volgende tabel toont hoe de gewone buitenschoolse opvang scoort op een aantal kwaliteitscriteria. Zeer tevreden krijgt score 5, zeer ontevreden krijgt score 1. Er wordt een rangorde gemaakt van de kwaliteitsaspecten naar mate van tevredenheid. Per aspect wordt het percentage tevreden ouders weergegeven. In de eerste kolom wordt het percentage zeer tevreden ouders weergegeven, in de tweede kolom het percentage tevreden ouders en in de derde kolom worden deze samengeteld.

TABEL 34: TEVREDENHEID OUDERS GEWONE BUITENSCHOOLSE OPVANG

	% zeer tevreden	% tevreden	Zeer tevreden+tevreden
Algemene tevredenheid ouders	38,1	52,4	90,5
Bereikbaarheid	65,2	28,3	93,5
Betaalbaarheid	32,6	47,8	80,4
Veiligheid binnen en buiten	31,8	54,5	86,3
Hygiëne	35,6	57,8	93,4
Maaltijden	44,4	33,3	77,7
Aanpak van het kind	24,4	64,4	88,8
Voldoende mensen om bezig te zijn met het kind	28,3	47,8	76,1
Voldoende kwaliteitsvol spel-/leermateriaal	30,4	58,7	89,1
Voldoende aanbod leuke, toffe activiteiten	34,8	58,7	93,5
Aansluiting bij eigen opvattingen over opvoeding	15,6	60,0	75,6
Oog voor individuele eigenheid van het kind	18,2	54,5	72,7
Voldoende speelruimte binnen	28,3	50,0	78,3
Voldoende speelruimte buiten	23,9	54,3	78,2
Eerste kennismaking coördinator	34,8	54,3	89,1
Eerste kennismaking begeleiders	35,6	51,1	86,7
Dagelijks onthaal van de kinderen en ouders	37,8	51,1	88,9
Informatie aan ouders over het functioneren van het kind	26,1	39,1	65,2
Inspraak van de ouders	15,6	55,6	71,2

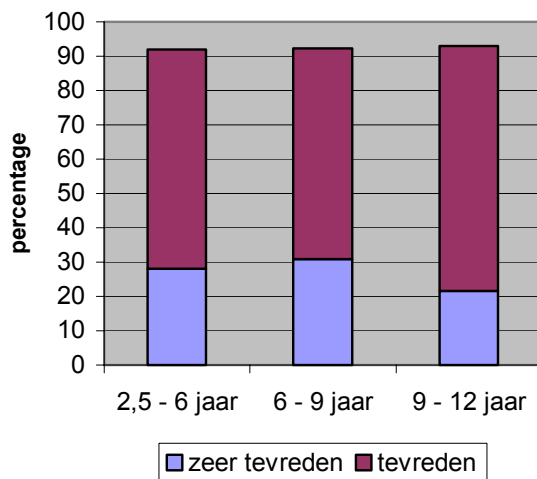
De ouders zijn algemeen vrij tevreden over de gewone buitenschoolse opvang. Het meest tevreden zijn ze over de bereikbaarheid van de opvang, voldoende aanbod leuke en toffe activiteiten en de hygiëne binnen de opvang.

Het minst tevreden zijn de ouders over de informatie aan de ouders over het functioneren van het kind, de inspraak mogelijkheden binnen de opvang en de aandacht voor de individuele eigenheid van het kind. Het betreft hier voornamelijk aspecten in verband met de pedagogische werking binnen de opvang en over de participatie van de ouders binnen de opvang.

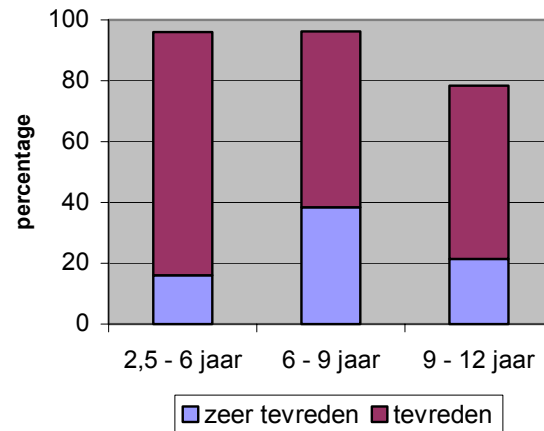
Aan de ouders werd gevraagd in hoeverre het kind tevreden lijkt over de gewone buitenschoolse opvang. De tevredenheid (zeer tevreden, tevreden, neutraal, ontevreden, zeer ontevreden) aangaande begeleiding, activiteiten en keuzevrijheid kwam aan bod. In de onderstaande figuren wordt telkens het percentage ouders dat aangeeft dat hun kinderen

zeer tevreden en tevreden zijn weergegeven en dit voor de verschillende aspecten in de opvang (activiteiten, begeleiding en keuzevrijheid). Ouders geven aan dat ze van mening zijn dat hun kinderen over het algemeen tevreden zijn over de verschillende aspecten binnen de opvang, wanneer we het percentage zeer tevreden en tevreden optellen komen we immers bijna aan 100%. Een zeer kleine minderheid uit zich dus negatief over de aspecten.

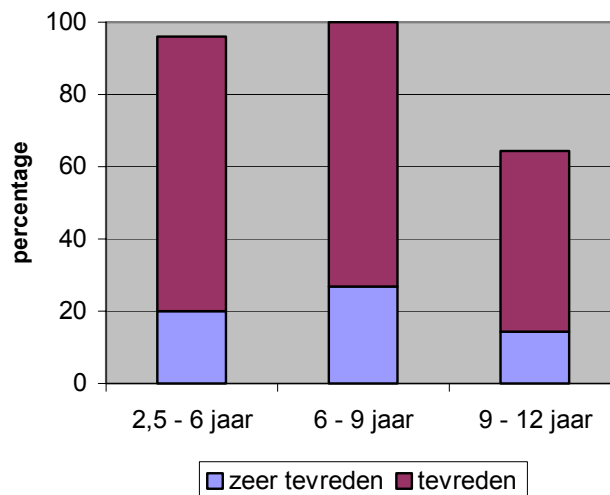
Tevredenheid kinderen Activiteiten

Tevredenheid kinderen Begeleiding

Tevredenheid kinderen Keuzevrijheid

Algemeen stellen we vast dat volgens de ouders de kinderen tussen 6 en 9 jaar het meest tevreden zijn over de gewone buitenschoolse opvang (activiteiten, begeleiding en

keuzevrijheid). De kinderen tussen 9 en 12 jaar zijn minder tevreden over de mate waarin ze zelf mogen bepalen wat ze doen. Volgens de ouders is de jongste groep kinderen het minst tevreden over de begeleiding in de gewone opvang.

5.4.3 DE 'FLEXIBELE' BUITENSCHOOLSE OPVANG

In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op de resultaten van de bevraging naar het gebruik van de flexibele buitenschoolse opvang. Om de flexibele opvang te introduceren werd de volgende formulering gebruikt:

'Sinds september 2002 is men binnen het initiatief voor buitenschoolse opvang gestart met het aanbieden van flexibele buitenschoolse opvang. Om uw kind(eren) hiervoor in te schrijven heeft u een attest van tewerkstelling moeten voorleggen.

Flexibele opvang is opvang:

- tussen 5.30 uur en 7 uur 's morgens
- tussen 18 uur en maximum 23 uur 's avonds
- op zaterdagen.'

• Gebruik van de flexibele buitenschoolse kinderopvang

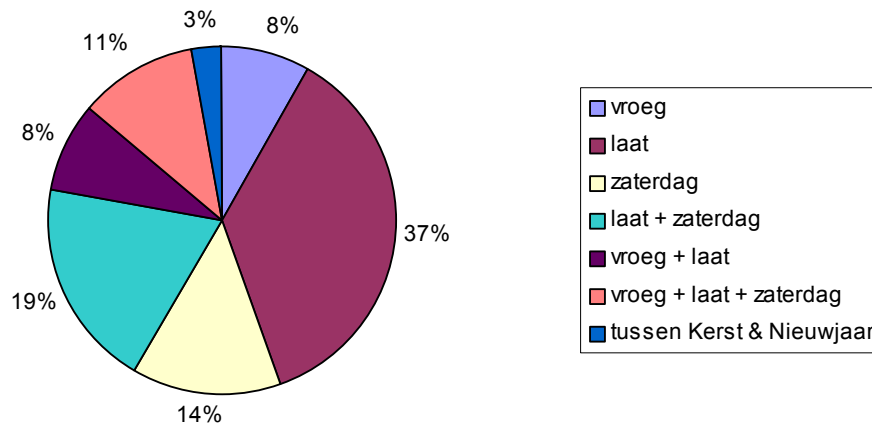
In totaal maken 38 (82,6%) gezinnen gebruik van de flexibele opvang, 9 (17,4%) gezinnen geven aan dat ze enkel gebruik maken van de gewone buitenschoolse opvang.

Binnen deze 38 gezinnen komen 63 kinderen naar de flexibele opvang. 36,5% van de kinderen die naar de flexibele opvang gaan is tussen 2,5 en 6 jaar, 38,1% is tussen 6 en 9 jaar en de overige 25,4% is tussen 9 en 12 jaar.

• Wanneer en hoe vaak maakt men gebruik van de flexibele opvang

In de vragenlijst werd een onderscheid gemaakt tussen de verschillende opvangmomenten, dus wanneer een gezin gebruik maakt van de flexibele opvang. Hierbij zijn verschillende combinaties mogelijk (vroeg, laat, zaterdag, ...).

De verschillende opvangmomenten

Uit de antwoorden blijkt dat 60% van de gezinnen kiest voor één enkel opvangmoment (enkel vroeg, enkel laat of enkel op zaterdag). De overige 40% van de gezinnen combineert verschillende opvangmomenten. We stellen vast dat vooral de combinatie late opvang en zaterdag opvang veel succes heeft, 19% van de gezinnen geeft aan deze combinatie te maken.

De vorige figuur geeft aan wanneer men gebruik maakt van de flexibele opvang, maar dit zegt nog niets over de frequentie, dus hoe vaak kinderen naar de flexibele opvang gaan. Ook deze vraag werd gesteld aan de ouders.

TABEL 35: FREQUENTIE GEBRUIK FLEXIBELE OPVANG

<i>Frequentie</i>	<i>% van de gezinnen</i>
Vijf dagen per week	2,6%
Drie à vier dagen per week	13,2%
Eén à twee dagen per week	26,3%
Minder dan één dag per week	2,6%
Onregelmatig (bijvoorbeeld de ene week wel en de andere niet)	21,1%
Alleen bij bijzondere gelegenheden (vb. bij wegvallen andere opvangmogelijkheden)	34,2%
Totaal	100%

Van de ouders die gebruik maken van de flexibele opvang geeft 34% aan dit enkel te doen bij bijzondere gelegenheden (bijvoorbeeld een éénmalige vergadering, geen andere opvangmogelijkheden, ...). Ook het onregelmatige gebruik (bijvoorbeeld de ene week wel en de andere week niet) van de flexibele opvang komt vrij veel voor.

Hieruit blijkt dat de flexibele opvang voor de ouders geen vertrouwde opvangvorm is. De kinderen gaan enkel naar de flexibele opvang indien andere opvangmogelijkheden wegvallen.

Zo'n 16% van de gezinnen maakt tussen de drie en de vijf dagen per week gebruik van de flexibele opvang.

Algemeen kunnen we concluderen dat er minder frequent gebruik gemaakt wordt van de flexibele opvang dan van de gewone opvang.

- ***Gebruik van de flexibele opvang naar gezinstype***

Zijn er verschillen in het gebruik van de flexibele buitenschoolse opvang naar gezinstype?

TABEL 36: PERCENTAGE GEBRUIK FLEXIBELE OPVANG NAAR GEZINSTYPE

	<i>Twee-ouder & nieuw samengestelde gezinnen</i>	<i>Eén-ouder gezinnen</i>
Ja, kinderen gaan naar de flexibele opvang	78,2%	86,7%
Neen, kinderen gaan niet naar de flexibele opvang	21,8%	13,3%
Totaal	100%	100%

Van de alleenstaande ouders die de vragenlijst ingevuld hebben geeft 86,7% aan gebruik te maken van de flexibele opvang. Bij de twee-ouder en de nieuw samengestelde gezinnen ligt dit percentage lager, 78,2% maakt gebruik van de flexibele opvang.

De aantallen zijn te beperkt om een verdere opsplitsing te maken naar het gebruik van de flexibele opvang naar gezinstype.

- ***Mate van tevredenheid over de flexibele buitenschoolse opvang***

Ook hier geldt weer dat de tevredenheid zowel algemeen als specifiek bevraagd werd. Dezelfde deelaspecten als bij de gewone buitenschoolse opvang worden aangehaald. Daarnaast werden ook een aantal kwaliteitsaspecten specifiek voor de flexibele opvang bevraagd.

TABEL 37: TEVREDENHEID OUDERS FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG

	% zeer tevreden	% tevreden	% zeer tevreden+tevreden
Algemene tevredenheid ouders	42,9	51,4	94,3
Spelaanbod, activiteiten aanbod	32,4	62,2	94,6
Slaap- en rustgelegenheid	18,2	51,5	69,7
Huiswerkbegeleiding	15,6	59,4	75,0
Eetgelegenheid	36,1	47,2	83,3
Verzorging van de kinderen	22,9	51,4	74,3
Aanpak van het kind	34,2	63,2	97,4
Voldoende mensen om bezig te zijn met het kind	34,2	57,9	92,1
Voldoende kwaliteitsvol spel-/leermateriaal	23,7	71,1	94,8
Aansluiting bij eigen opvattingen over opvoeding	15,8	63,2	79,0
Oog voor individuele eigenheid van het kind	26,3	52,6	78,9
Voldoende speelruimte binnen	28,9	63,2	92,1
Voldoende speelruimte buiten	23,7	68,4	92,1
Eerste kennismaking coördinator	30,6	58,3	88,9
Eerste kennismaking begeleidsters	36,1	58,3	94,4
Dagelijks onthaal van de kinderen en ouders	41,7	50,0	91,7
Informatie aan ouders over het functioneren van het kind	33,3	44,4	77,7
Inspraak van de ouders	16,7	58,3	75,0

Net zoals bij de gewone buitenschoolse opvang is de algemene tevredenheid van de ouders vrij groot, 43% van de ouders is zeer tevreden over de flexibele opvang en 51% geeft aan tevreden te zijn. Vooral de aanpak van het kind in de opvang wordt zeer positief gescoord. Ook over het spel- en leermateriaal en de eerste kennismaking met de begeleidsters is men zeer tevreden.

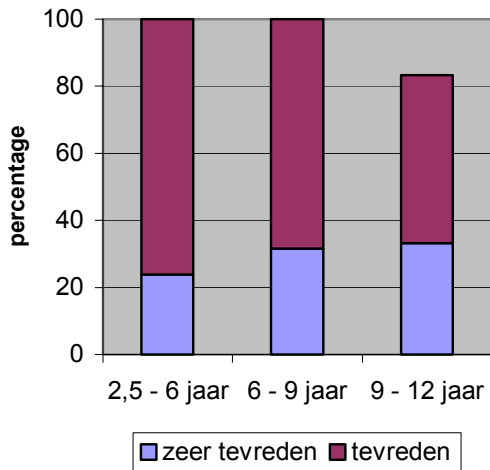
Ouders zijn ook zeer tevreden over het spelaanbod, het activiteiten aanbod.

Ouders zijn niet zo tevreden over de slaap- en rustgelegenheid in de opvang, 69,7% geeft aan zeer tevreden of tevreden te zijn. In sommige gevallen is het immers zo dat de infrastructuur aanpassingen nog niet uitgevoerd werden. Dit is mogelijk een verklaring voor deze vaststelling. Net zoals bij de gewone opvang zijn de ouders ook bij de flexibele opvang minder tevreden over de inspraak mogelijkheden binnen de opvang. Ook de huiswerkbegeleiding wordt minder positief beoordeeld.

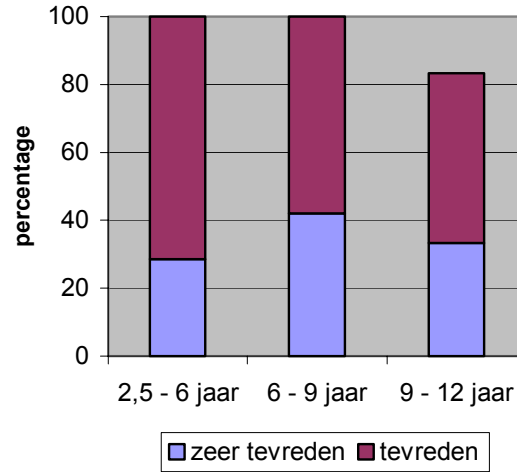
Ook hier werd aan de ouders gevraagd in hoeverre hun kind(eren) tevreden lijken over de flexibele opvang. In de onderstaande figuren wordt telkens het percentage ouders dat

aangeeft dat hun kinderen zeer tevreden en tevreden zijn weergegeven en dit voor de verschillende aspecten binnen de opvang (activiteiten, begeleiding, keuzevrijheid).

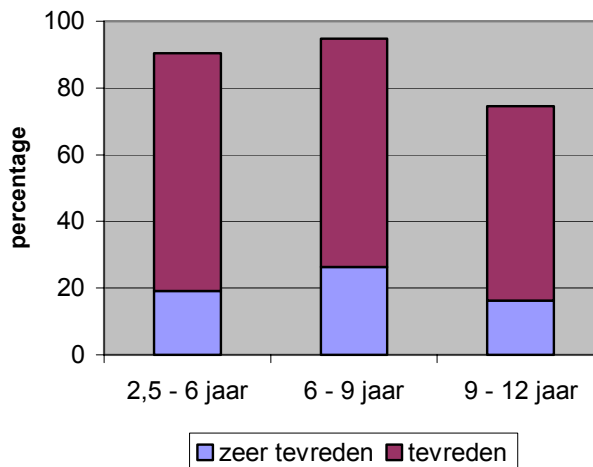
Tevredenheid kinderen Activiteiten

Tevredenheid kinderen Begeleiding

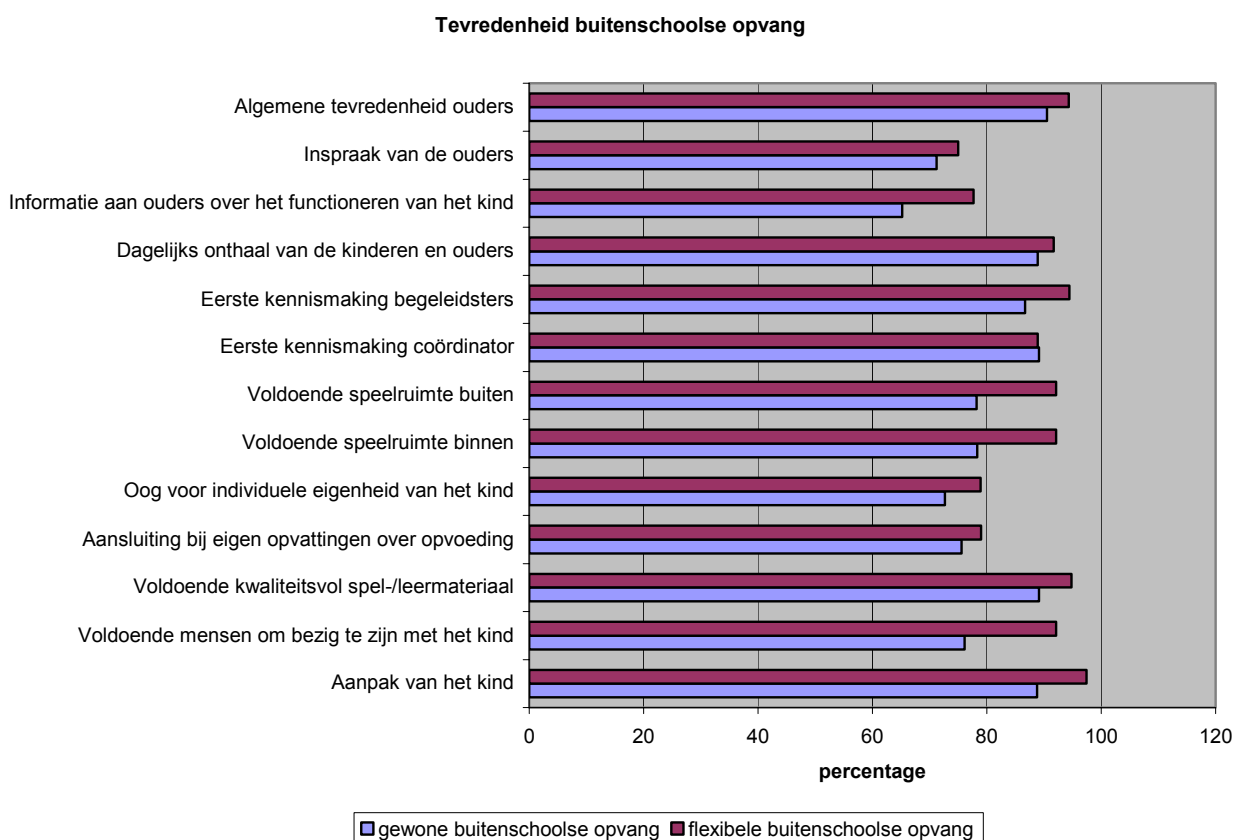
Tevredenheid kinderen Keuzevrijheid

Zoals bij de gewone buitenschoolse opvang zijn ook hier de kinderen tussen 6 en 9 jaar het meest tevreden over de flexibele opvang (volgens de ouders). De kinderen vanaf 9 jaar zijn duidelijk positiever over de activiteiten in de flexibele opvang in vergelijking met de gewone opvang. De kleinsten zijn volgens de ouders meer tevreden over de begeleiding in de flexibele opvang dan in de gewone opvang.

- **Vergelijking tevredenheid gewone opvang en flexibele opvang**

In de vragenlijst werd zowel gepeild naar de tevredenheid over de gewone buitenschoolse opvang als naar de tevredenheid over de flexibele opvang. Een aantal kwaliteitsaspecten werden voor beide bevestigd. Het is mogelijk om een vergelijking te maken wat betreft de tevredenheid tussen beide opvangvormen. In de figuur wordt telkens het percentage ouders weergegeven dat zeer tevreden of tevreden is over de verschillende kwaliteitsaspecten.

Voor bijna alle aspecten geldt dat de tevredenheid groter is over de flexibele opvang dan over de gewone opvang. Enkel wat betreft de eerste kennismaking met de coördinator is dit niet zo.

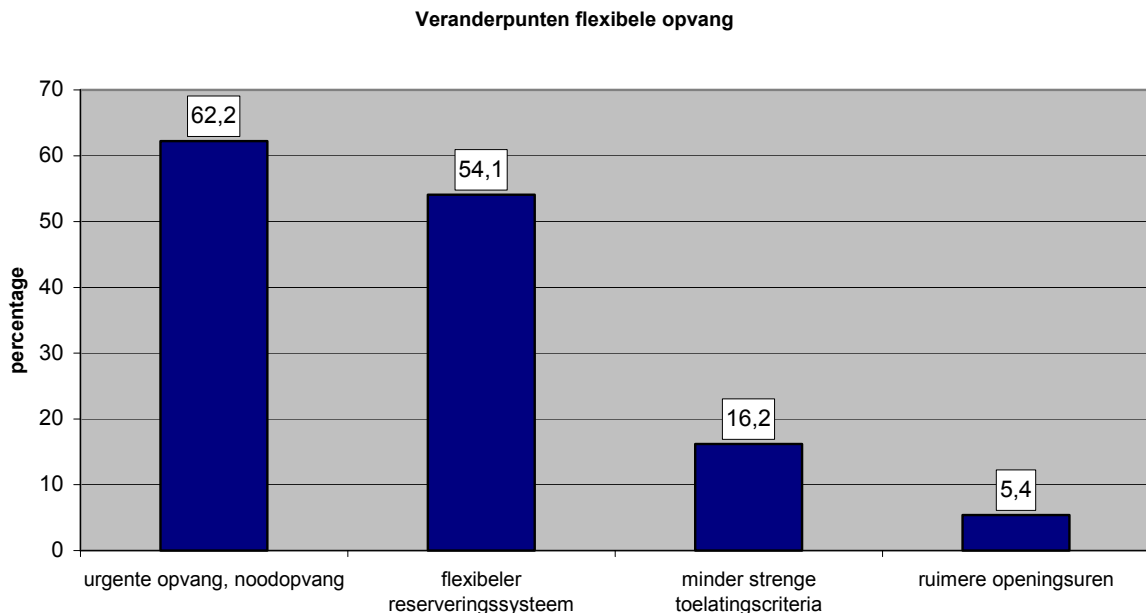
De verschillen in tevredenheid tussen de gewone en de flexibele opvang zijn het grootst aangaande het aantal mensen om bezig te zijn met het kind. Ouders zijn hierover duidelijk meer tevreden in de flexibele opvang. Tijdens de flexibele opvang zijn er minder kinderen aanwezig, de begeleidsters kunnen meer tijd vrijmaken om bezig te zijn met de kinderen. Ook de speelruimte binnen en buiten worden beter beoordeeld in de flexibele opvang. Het gaat uiteraard om dezelfde voorzieningen maar door het feit dat er minder kinderen aanwezig zijn kunnen de aanwezige kinderen optimaal gebruik maken van de voorzieningen.

Ouders geven ook aan dat de informatieoverdracht beter verloopt in de flexibele opvang. In de flexibele opvang krijgen ze meer informatie over het functioneren van het kind dan in de gewone opvang.

We stellen vast dat de aspecten die minder goed beoordeeld worden in de gewone opvang op dezelfde manier beoordeeld worden in de flexibele opvang. Het gaat dan voornamelijk om de inspraakmogelijkheden en om de aansluiting van de opvang bij de eigen opvattingen over opvoeding. Dit zijn dus aandachtspunten voor het totale opvanggebeuren.

- **Veranderingspunten met betrekking tot de flexibele buitenschoolse opvang**

Aan de gezinnen werd gevraagd welke dingen zij veranderd zouden willen zien met betrekking tot de flexibele buitenschoolse opvang.

Eén vijfde van de respondenten geeft aan dat er niets moet veranderen binnen de flexibele buitenschoolse opvang. Zij zijn tevreden over de huidige manier van werken.

De meerderheid (62,2%) van de ouders geeft aan dat ze behoefte hebben aan de mogelijkheid om het kind onmiddellijk te kunnen brengen naar de opvang indien nodig, met andere woorden urgente opvang.

Het reserveringssysteem is volgens de meerderheid van de ouders te streng. Een week vooraf reserveren is voor de ouders niet haalbaar, meer flexibiliteit is gewenst.

16% van de ouders vindt dat er minder strenge toelatingscriteria gehanteerd kunnen worden. Ze vinden dat er niet noodzakelijk een attest van tewerkstelling gevraagd moet

worden om gebruik te kunnen maken van de flexibele opvang. Ouders blijken geen behoefte te hebben aan ruimere openingsuren. De huidige openingsuren komen blijkbaar tegemoet aan hun nood aan opvang.

Bij deze vraag werd naast de vastliggende antwoordcategorieën ook de mogelijkheid geboden om zelf suggesties te formuleren. Ouders geven aan dat er meer huiswerkbegeleiding gewenst is ('in stilte en in afzonderlijke ruimten', 'als we thuiskomen is het te laat om nog huiswerk te maken, dit zou moeten kunnen in de opvang', 'een gezamenlijk huiswerk moment organiseren waarop alle kinderen hun huiswerk kunnen maken'). Uit de resultaten met betrekking tot de tevredenheid bleek reeds dat ouders dit aspect niet zo positief beoordelen.

De prijs van de flexibele opvang is volgens een aantal ouders te hoog.

Ouders blijken ook behoefte te hebben aan opvang voor kinderen ouder dan 12 jaar. Deze kinderen kan men niet een hele dag alleen thuis laten (vb. op zaterdag), maar er bestaat vaak geen andere opvangmogelijkheid.

In de vragenlijst werd aan de ouders die gebruik maken van de gewone én van de flexibele opvang gevraagd of er belangrijke kwaliteitsverschillen zijn tussen beide opvangvormen. Er werd een onderscheid gemaakt tussen aspecten met betrekking tot de begeleiding van de kinderen (pedagogische aanpak, aandacht voor het kind, activiteiten, ...) en aspecten met betrekking tot de contacten van de ouders binnen de opvang (omgang met klachten, participatie, kennismaking, ...). De belangrijkste conclusies worden hier weergegeven. Het gaat telkens op de mening van individuele ouders en niet om een algemeen beeld van de opvang.

Begeleiding van de kinderen

- Pedagogische aanpak

Ouders vermelden dat de kinderen in de flexibele opvang meer zelf kunnen uitproberen. De kinderen worden gestimuleerd om zelfstandig te spelen, om zelfstandig bezig te zijn.

- Aandacht die het kind krijgt

In de flexibele opvang zijn er minder kinderen dan in de gewone opvang. De kinderen die er zijn krijgen meer aandacht volgens de ouders. De begeleidsters kunnen meer tijd aan de kinderen besteden, de kinderen krijgen meer individuele aandacht.

Sommige kinderen vinden het, volgens de ouders, niet prettig om 'alleen' achter te blijven in de opvang als alle vriendjes al naar huis zijn. Zij 'wachten' tot ze afgehaald worden.

- Betrokkenheid van de begeleiding

De betrokkenheid van de begeleiding is groter tijdens de flexibele opvang. Kinderen hebben een nauwere band met de begeleiding.

- Continuïteit in de begeleiding

De kinderen kennen de begeleidsters van de flexibele opvang beter dan de begeleidsters van de gewone opvang. Maar de continuïteit wordt ook gegarandeerd in de gewone opvang.

- Activiteiten, aanbod uitstappen

Ouders geven aan dat er rekening gehouden wordt met de aanwezige kinderen om activiteiten te plannen. Op zaterdagen worden er meestal 'speciale' activiteiten, uitstappen georganiseerd. Tijdens de flexibele opvang is het volgens de ouders makkelijker om uitstappen te organiseren omdat er minder kinderen aanwezig zijn.

- Maaltijden en versnaperingen

Ouders zijn tevreden over de maaltijden, vooral de warme maaltijden worden gewaardeerd. Een aantal ouders geeft aan dat de kinderen het niet zo fijn vinden om alleen te eten als ze alleen in de flexibele opvang zijn. Ze stellen voor dat de begeleidster een beetje mee-eet.

- Mogelijkheid tot huiswerk maken

Over dit aspect zijn ouders niet tevreden. Ze geven aan dat er te weinig controle is en dat er meestal geen rustige ruimte beschikbaar is waar kinderen hun huiswerk kunnen maken. Ouders geven aan dat ook de huiswerkbegeleiding in de gewone opvang beter kan. Huiswerkbegeleiding dient dus niet enkel een aandachtspunt te zijn voor de flexibele opvang.

Oudercontacten

- Eerste kennismaking, introductie

Het merendeel van de ouders geeft aan dat de eerste kennismaking positief verlopen is. Een beperkt aantal ouders vermeldt dat een goede introductie ontbreekt.

- Meebeslissen over hoe het kind opgevangen wordt

Ouders geven aan dat er binnen de flexibele opvang gewerkt wordt met een informatieschriftje en dat er meer dan in de gewone opvang rekening gehouden wordt met het individuele kind. Vaak worden al afspraken gemaakt tijdens het introductiegesprek (vb. eetgewoonten van het kind, mogelijke aandachtspunten, ...).

- Omgang met klachten, opmerkingen

Ook hier geen eenduidigheid, sommige ouders geven aan dat ze zeer tevreden zijn over de omgang binnen de flexibele opvang. Ze vermelden dat er een nauwere samenwerking is tussen ouders en begeleiders en dat er meer tijd vrijgemaakt wordt voor een persoonlijk gesprek. Andere ouders geven dan weer aan dat ze ontevreden zijn over dit aspect binnen de flexibele opvang.

- Ouderparticipatie

Ouders vinden het positief dat er rekening gehouden wordt met hun voorstellen (vb. in verband met activiteiten, inspraak in slaapmomenten, suggesties in verband met maaltijden, ...).

- Financiële bijdrage ouders

De flexibele opvang is vrij duur volgens de ouders: 'De flexibele opvang is goed om af en toe te gebruiken, maar zeker niet altijd, vooral als alleenstaande ouder'. Men is wel positief over de maaltijd die de kinderen aangeboden krijgen (beperkte kostprijs).

- Informatie over gedrag van kind(eren) in de opvang

Over dit aspect zijn de ouders het allemaal eens. Ze vinden dat de informatie overdracht in de flexibele opvang zeer goed verloopt. Er wordt sneller over het functioneren en het gedrag van het kind gepraat in vergelijking met de gewone opvang. Opmerkingen worden direct meegedeeld, er wordt meer gepraat, dit is niet altijd mogelijk in de gewone opvang. Vandaar dat informatie over het gedrag van het kind soms ontbreekt in de gewone opvang. Ouders geven wel aan dat ze hier zelf ook verantwoordelijkheid dragen voor de informatie uitwisseling. Men heeft vaak te weinig tijd voor een gesprek.

HOOFDSTUK 6: HET WELBEVINDEN VAN DE KINDEREN

Het welbevinden en de mening van kinderen wordt in kaart gebracht door middel van observaties en door de kinderen enkele vraagjes te stellen.

6.1 OBSERVATIES

Door te kijken naar kinderen kan je veel informatie verzamelen. De observaties vonden plaats aan de hand van een reeds bestaand instrument: 'Werken aan welbevinden, een evaluatie-instrument voor de kinderopvang' (Balledux, 2001). Het theoretisch kader van het instrument is ontwikkeld vanuit drie invalshoeken: interviews in de praktijk, literatuuronderzoek en gesprekken met wetenschappers (Hoex, Schreuder, 1997). Het resultaat bestaat uit observatielijsten met telkens positieve en negatieve beschrijvingen van welbevinden. De beschrijvingen zijn zoveel mogelijk gebaseerd op uitspraken in de praktijk. De observatielijsten zijn een hulpmiddel bij het systematisch verzamelen en vastleggen van informatie over het welbevinden van kinderen in opvangsituaties.

Naast deze reeds bestaande observatielijsten werden bijkomende instrumenten ontwikkeld om 'interactiemomenten' in kaart te brengen. Met de interactiemomenten bedoelen we zowel de interactie tussen ouders en kinderen als de interactie tussen ouders en begeleiders.

De observaties vonden plaats in de 4 IBO's tijdens verschillende opvangmomenten (vroeg – laat – zaterdag). Niet in alle IBO's kon op alle opvangmomenten geobserveerd worden. Redenen hiervoor waren onder andere, geen kinderen tijdens bepaald opvangmoment in de observatieperiode, kinderen al eens gezien tijdens ander opvangmoment, ...

In totaal werd tijdens 5 opvangmomenten geobserveerd (1 vroeg, 2 laat, 2 zaterdag).

6.1.1 WAT IS WELBEVINDEN?

Wanneer men het heeft over het welbevinden, dan gaat het zowel om een aantal gedragskenmerken als om gevoelskenmerken. Gedragskenmerken omvatten het effectieve gedrag van kinderen, bijvoorbeeld het kind 'eet slecht', het 'speelt veel'. Dit aspect wordt

ook wel eens omschreven als 'betrokkenheid', waarbij betrokkenheid gedefinieerd wordt als een bijzondere kwaliteit van menselijke activiteit die zich laat herkennen aan een geconcentreerd, aangehouden en tijdvergeten bezig zijn. Het kind stelt zich open, is gemotiveerd, geboeid en energiek bezig, de exploratiedrang is groot waardoor ontwikkeling gestimuleerd wordt (Laevers, 2003).

Gevoelskenmerken geven een beschrijving van de toestand waarin het kind zich bevindt, bijvoorbeeld het kind is 'vrolijk' of het kind is 'afwezig'.

Kenmerken van welbevinden (Balledux, 2001)

Open – Gesloten

Het kind staat open voor en heeft plezier in de wereld om hem heen. Het neemt de gebeurtenissen met belangstelling in zich op, zonder dat dit betekent dat het steeds afgeleid wordt.

Dit in tegenstelling tot kinderen die zichzelf afschermen van hun omgeving. Ze zijn vooral bezig met het ontwijken van gebeurtenissen. Bij deze kinderen is het moeilijk te ontdekken wat er in hen omgaat.

Nieuwsgierig – Afwerend

Een nieuwsgierig kind heeft een actieve gerichtheid op de omgeving. Nieuwsgierige kinderen zijn uit op nieuwe ervaringen, kennis en vaardigheden. De wereld is voor hen één grote uitdaging.

Dit in tegenstelling tot kinderen die nauwelijks oog hebben voor nieuwe dingen, of deze zelfs heel bewust uit de weg gaan.

Levenslustig – Lusteloos

Een levenslustig kind straalt uit dat het er 'zin in heeft' en geniet zichtbaar van de dingen die er gebeuren en die het zelf doet.

Dit in tegenstelling tot kinderen die vrijwel nergens warm voor lopen, nergens echt van genieten of moeilijk enthousiast te maken zijn. Zij hebben eerder een vlakke of zelfs sombere uitstraling. Ze wekken de indruk geen energie te kunnen opbrengen.

Tevreden – Ontevreden

Een tevreden kind accepteert zichzelf en zijn omgeving. Het kind vertoont weinig tekenen van frustratie, boosheid of weerzin. Natuurlijk laat ook een tevreden kind af en toe merken dat hij het ergens niet mee eens is.

Ontevreden kinderen tonen hun frustratie door tegendraadsheid, onredelijke en overdreven boosheid en dwingend gedrag. Ook passiviteit en met een overdreven gelatenheid alles over zich heen laten komen, kunnen tekenen zijn van frustratie.

Ontspannen – Gespannen

Een ontspannen kind straalt rust uit. Het heeft zijn aandacht bij zijn omgeving en reageert zonder schrik op gebeurtenissen. Het laat zich goed kalmeren of troosten. Dit betekent niet dat het kind niet heel ingespannen kan bezig zijn, integendeel.

Juist de kinderen die gespannen zijn, komen hier vaak niet aan toe, omdat ze hiervoor de rust niet kunnen opbrengen. Deze kinderen zijn rusteloos, snel in paniek, voelen zich opgejaagd en zijn steeds met hun aandacht ergens anders.

Met zelfvertrouwen – Onzeker

Kinderen met zelfvertrouwen ondernemen dingen met het rotsvaste vertrouwen dat het allemaal wel zal lukken. Ze wekken de indruk zeker te zijn van hun zaak en laten zich niet snel uit het veld slaan.

Kinderen met weinig zelfvertrouwen zijn afwachtend, soms zelfs angstig, nemen geen risico's en hebben steeds een duwtje van buitenaf nodig om tot iets (nieuws) te komen.

Evenwichtig – Onevenwichtig

Een evenwichtig kind reageert op situaties met voor de buitenwereld begrijpelijke emoties. De emoties (zoals vreugde, affectie, verdriet, boosheid) zijn niet overdreven of extreem ingehouden en goed afgestemd op de situatie.

Dit in tegenstelling tot kinderen die vrijwel geen emoties laten zien of zich juist volledig laten meeslepen door hun emoties.

6.1.2 INDIVIDUEEL WELBEVINDEN

Om vast te stellen hoe een kind zich voelt in de flexibele opvang wordt naar het kind 'gekeken' in verschillende situaties: binnenkomst, eten en drinken, vrij spel binnen, vrij spel buiten, gestructureerde activiteiten, verzorgen & slapen, vertrek van andere kinderen, eigen vertrek. Indien een situatie niet aan bod komt tijdens de observatieperiode wordt deze uiteraard niet beoordeeld. Bij iedere situatie worden zowel positieve als negatieve gedragsbeschrijvingen gegeven. De gedragsbeschrijvingen kunnen gebruikt worden als hulp bij het observeren. Ze geven aan waar men op moet letten. Iedere situatie wordt beoordeeld aan de hand van een score die overeenkomt met het gedrag van het kind in de geobserveerde situatie. Score 1 of 2 duidt op een positief welbevinden, score 4 of 5 duidt op een negatief welbevinden. Score 3 wordt gebruikt als het kind zich niet prettig maar ook niet onprettig voelt in de situatie.

De volledige observatielijst zit in bijlage.

De bespreking van de observaties vindt plaats aan de hand van de aspecten die beoordeeld werden tijdens de observaties. Er worden geen overzichten gegeven van scores (1,2,3,4 of 5), de meest opmerkelijke vaststellingen worden besproken. Op deze manier krijgt men een zicht op hoe kinderen de flexibele opvang ervaren, of er uit hun gedrag blijkt dat ze het naar hun zin hebben.

- **Binnenkomst**

Niet alle kinderen komen op hetzelfde tijdstip aan in de opvang. Dit aspect kan niet beoordeeld worden tijdens de late opvang, omdat de kinderen dan rechtstreeks na school naar de opvang komen.

's Morgens, wanneer de kinderen gebracht worden, heerst er een heel rustige sfeer in de opvang. De kinderen zijn nog moe en worden door de begeleiders in bed gelegd om nog even te slapen. De kinderen zijn blij om de begeleider te zien en ze hebben geen moeite met het afscheid nemen van de ouder.

Op zaterdag komen alle kinderen op een ander tijdstip aan in de opvang, sommigen zijn er al van 's morgens vroeg, andere komen pas rond de middag. Wanneer 'nieuwe' kinderen binnenkomen sluiten deze gewoon aan bij de groep. Het mogelijk verdriet bij het afscheid is snel vergeten wanneer men de andere kinderen, vriendjes ziet en er verteld wordt over de dingen die men die dag zal doen.

- ***Eten en drinken in de opvang***

In de opvang zijn er vaste eet en drink momenten, tijdstippen waarop er gegeten en/of gedronken wordt. In tegenstelling tot wat er tijdens de gesprekken met de begeleidsters en de coördinatoren aangehaald werd, worden kinderen niet betrokken bij het bereiden van het eten. In sommige gevallen worden ze wel betrokken bij het klaarzetten van de tafel. De kinderen spelen tot ze geroepen worden om aan tafel te komen.

In de vroege opvang wordt, nadat de kinderen nog even geslapen hebben, een ontbijt klaargemaakt. Iedere dag wordt er iets anders aangeboden (vb. boterhammen, cornflakes, eitjes, ...). Ook kinderen die vanaf 7 uur 's morgens naar de gewone opvang komen kunnen in de opvang ontbijten.

In de late opvang en tijdens de opvang op zaterdag wordt voor de kinderen eten gemaakt, of besteld (via catering). In sommige gevallen eten de kinderen alleen, in andere gevallen eten de begeleidsters mee met de kinderen. We merken aan het gedrag van de kinderen dat ze het aangenamer vinden als de begeleidsters ook eten. Als kinderen alleen moeten eten voelen zij zich meer gespannen en onrustig. Kleine kinderen (3 à 4 jaar) hebben soms eens startproblemen bij het eten, ze 'spelen' met het eten en beginnen niet dadelijk te eten. De begeleidsters motiveren de kinderen dan om te eten, er wordt bijvoorbeeld een lekker dessert beloofd. Het eten in groep (kinderen en begeleidsters samen) verloopt gezelliger en rustiger. Er worden dingen verteld en kinderen luisteren naar elkaar. Het samen eten stimuleert kinderen die moeilijk eten ook om toch te eten.

- ***Vrij spel binnen***

Wat betreft het vrij spel binnen stellen we vast dat kinderen die alleen of slechts met een beperkt aantal in de opvang aanwezig zijn minder initiatief tonen om zelf te spelen. Ze wachten op initiatief en voorstellen van de begeleidsters. Ze ervaren het spelen niet echt als een uitdaging. Het is voor de begeleidsters vaak een opgave om de kinderen te blijven boeien, er is veel aanmoediging nodig.

Kinderen in groep kiezen vaker zelf voor activiteiten, ze stellen zelf dingen voor (met poppen spelen, dansen, een gezelschapspel). Het initiatief van de begeleidsters wordt wel gewaardeerd maar het is niet echt nodig.

- ***Gestructureerde activiteiten***

Indien kinderen langere tijd in de opvang blijven wordt er meestal een gestructureerde activiteit georganiseerd. Gestructureerde activiteiten komen vooral voor op zaterdagen. Het gaat bijvoorbeeld om een knutselactiviteit of een spelletje.

Kinderen zijn vrij om deel te nemen aan de activiteiten. De kinderen die deelnemen vinden het fijn om samen bezig te zijn, samen te spelen, ze hebben plezier en ze lachen. De oudere kinderen helpen de jongere kinderen indien nodig (vb. knippen, plakken). De activiteiten verlopen rustig en het kost de begeleiders weinig moeite om de groep in de hand te houden.

- ***Verzorgen en slapen***

Dit aspect kan enkel beoordeeld worden voor de vroege opvang. In de late opvang kwamen tijdens de observatieperiode geen late aanwezigheden voor waarbij kinderen gingen slapen in de opvang.

De kinderen die geobserveerd werden in de vroege opvang voelen zich thuis in de opvang. Zij hebben geen problemen met het terug gaan slapen in de opvang, ze slapen goed in en worden rustig terug wakker. Indien het kind zich zelfstandig kan aankleden en wassen wordt dit toegelaten en gestimuleerd, indien dit niet het geval is helpen de begeleiders hierbij. De kinderen vertellen voluit en genieten van de aandacht van de begeleiders.

- ***Vertrek van andere kinderen***

Kinderen zeuren niet over het vertrek van andere kinderen. Het vertrek van andere kinderen gaat in de late opvang gepaard met de komst van andere begeleiders, de begeleiders van de flexibele opvang.

- ***Eigen vertrek***

Het tijdstip waarop het kind 's avonds en op zaterdag afgehaald wordt ligt niet altijd helemaal vast, het kan soms iets vroeger zijn dan afgesproken en soms iets later. Het is dus niet mogelijk om de kinderen echt goed voor te bereiden op het eigen vertrek. Pas als de ouder aankomt om het kind op te halen worden spullen opgeruimd. Kinderen zijn blij om hun mama of papa terug te zien.

Sommige kinderen vertrekken zonder echt afscheid te nemen van de andere kinderen en de begeleiders. Anderen hebben het alweer over de volgende keer.

Het vertrek in de vroege opvang verloopt volledig anders, omdat kinderen gezamenlijk naar school gebracht worden. Er is geen sprake van afscheid, men gaat van de opvang naar school.

6.1.3 WELBEVINDEN IN DE GROEP

De flexibele opvang kenmerkt zich door de aanwezigheid van een beperkter aantal kinderen in vergelijking met de gewone buitenschoolse opvang. Het groepsgebeuren en de groepsactiviteiten zijn hierbij zeer belangrijk. Vandaar dat tijdens de observaties, indien mogelijk (voldoende aantal kinderen), ook aandacht besteed wordt aan het groepsgebeuren. Een groep is meer dan de optelsom van individuele kinderen (Reijntjes, 2000). Een goed functionerende groep draagt bij aan het welbevinden van de individuele kinderen, maar ook aan de interne werking binnen de opvang. Het werkplezier van de begeleiders wordt uiteraard ook beïnvloed door de groepswerking. In een groep die niet goed functioneert moeten de begeleiders met van alles en nog wat tegelijk bezig zijn: conflicten oplossen, kinderen op hun gemak stellen, regels stellen, ingrijpen om ongelukken te voorkomen. Het kan heel veel moeite kosten om de hele groep mee te laten doen met de activiteiten die georganiseerd worden. In een groep die goed functioneert voelen begeleiders zich rustiger, de meeste kinderen zijn aan het spelen, het overzicht is duidelijk en men heeft invloed op de groep.

Verskillende aspecten van het groepsgebeuren worden geobserveerd:

- Sfeer
- Spel
- Activiteiten
- Gebruik van de ruimte
- Onderlinge relaties
- Onderlinge betrokkenheid
- Reactie op de begeleiders
- Relatie met de begeleiders
- Structuur en regels

Ook deze observatielijst werkt aan de hand van gedragsbeschrijvingen en overeenstemmende scores (1 of 2, 3, 4 of 5). Enkel de aspecten die tijdens de observaties aan bod komen kunnen beoordeeld worden. De volledige observatielijst zit in bijlage.

Het is binnen de flexibele opvang niet altijd mogelijk om te spreken van een echte groep. Tijdens de vroege of de late opvang zijn er mogelijk wel verschillende kinderen maar het gaat dan mogelijk om verschillende kinderen van eenzelfde gezin. Op zaterdagen zijn er wel meerdere kinderen en kan het functioneren van de groep beoordeeld worden.

De verschillende aspecten worden besproken. Er worden ook hier geen scores weergegeven. De belangrijkste vaststellingen worden aangehaald om zo een beschrijving te geven van het welbevinden van de kinderen in de flexibele opvang.

- ***Sfeer***

Op zaterdagen heerst er een ontspannen, vrolijke en gezellige sfeer in de groep. De kinderen kennen elkaar en ze hebben plezier en ze lachen. De begeleidsters moeten geen moeite doen om de groep in de hand te houden, de kinderen kunnen rustig hun gang gaan. Men krijgt de indruk dat kinderen de flexibele opvang op zaterdag beschouwen als 'ergens gaan spelen' in plaats van naar de opvang gaan.

- ***Spel***

Alle kinderen zijn aan het spelen, ze doen mee aan georganiseerde activiteiten of ze spelen zelf. Ze hebben weinig aanmoediging nodig om zelf te spelen, ze verzinnen zelf spelletjes. Bepaalde groepjes van 'beste vriendjes' spelen samen, het gaat dan om kinderen van ongeveer dezelfde leeftijd.

- ***Activiteiten***

Kinderen willen soms in eerste instantie niet meedoen aan activiteiten die georganiseerd worden. Maar als ze dan zien hoe andere kinderen wel meespelen en het plezier vinden doen ze uiteindelijk toch mee aan de activiteit. Kinderen binnen de groep stimuleren elkaar, ze zetten elkaar aan om mee te spelen.

- ***Gebruik van de ruimte***

Een algemene vaststelling is dat alle kinderen heel goed weten wat mag en wat niet mag. Ze weten waar de grenzen liggen. Binnen deze grenzen mogen ze de ruimtes dus naar hartelust gebruiken. Er wordt duidelijk gesteld dat ze alles moeten opruimen en dit wordt ook gerespecteerd.

Vooraf tijdens de zaterdagopvang worden de ruimtes optimaal benut. De avondopvang en de opvang 's morgens beperken zich meestal tot de centrale ruimtes (leefruimte, rustruimte).

- ***Onderlinge relaties***

De kinderen in de flexibele opvang kennen elkaar vrij goed. Ze vragen bijvoorbeeld aan de begeleidsters of hun 'vriendjes' ook nog komen. Als er een voldoende grote groep aanwezig is stellen we vast dat kinderen kleinere groepjes gaan vormen, met kinderen van hun eigen leeftijd.

- ***Onderlinge betrokkenheid***

Zoals eerder vermeld kennen de kinderen elkaar vrij goed. Ze luisteren naar elkaar, helpen elkaar indien nodig en komen op voor elkaar. Er kan natuurlijk wel eens een ruzie voorkomen maar deze is meestal snel opgelost.

- ***Reactie op, en relatie met de begeleidster***

Het groepsgebeuren verloopt vrij rustig, de groep is goed in de hand te houden en de kinderen luisteren naar de begeleidsters. De kinderen noemen de begeleidster 'juffrouw' of ze kennen haar bij naam. Bepaalde kinderen hebben duidelijk meer aandacht nodig dan anderen, ze zijn erg afhankelijk van de aandacht van de begeleidster. Deze kinderen, meestal jongere kinderen, voelen zich nog niet helemaal thuis in de opvang.

- ***Structuur en regels***

Er werd reeds aangehaald dat kinderen zeer goed weten wat mag en wat niet mag.

6.1.4 INTERACTIE OUDERS EN KINDEREN

Zoals reeds eerder aangehaald zijn er drie belangrijke partijen binnen het opvanggebeuren: de kinderen, de ouders en de begeleidsters/coördinatoren. In het kader van het welbevinden van kinderen is het niet alleen belangrijk om enkel te kijken naar de kinderen, maar ook de interactie tussen ouders en kinderen is belangrijk. De interactie tussen ouders en kinderen tijdens de flexibele opvang is enkel vast te stellen bij de breng- en haalmomenten.

Net als de rest van de opvang moeten ook de breng- en haalmomenten kwaliteitsvol zijn. In de literatuur wordt echter weinig aandacht besteed aan het kwaliteitsaspect tijdens deze momenten.

Aandachtspunten zijn:

- Besteden ouders tijd aan het breng- en haalmoment of 'gooien' ze bij wijze van spreken hun kinderen binnen en 'pikken' ze deze weer op wanneer ze worden afgehaald?
- Vertellen ouders aan hun kinderen wanneer ze terugkomen en waar ze naartoe gaan (vb. mama gaat nu werken en komt je straks na school terug halen)?
- Zijn kinderen blij hun ouders terug te zien bij haalmomenten?
- Kunnen de kinderen makkelijk afstand nemen van de ouders als ze gebracht worden?
- Kinderen kunnen ook vragen om nog langer in de opvang te blijven, dit is geen negatief teken wat betreft de interactie tussen ouder en kind. Het geeft eerder een indicatie van

de open band tussen ouder en kind maar ook van het plezier dat het kind beleeft in de opvang.

De meeste kinderen vinden het geen probleem om naar de opvang te komen. De ouder die het kind naar de opvang brengt vertelt wie het kind straks komt halen (mama of papa) en om hoe laat dit ongeveer zal zijn. De kinderen weten heel goed wat de ouders gaan doen, bijvoorbeeld mama moet in de winkel werken, of mama moet gaan poetsen, ...

Kinderen zijn blij om hun vriendjes terug te zien en gaan dadelijk spelen of doen mee aan de activiteiten. Deze kinderen hebben geen problemen met het afscheid.

Sommige kinderen hebben het even moeilijk bij het afscheid, maar dit verdriet is meestal snel voorbij.

Het afscheid moet natuurlijk niet té lang duren, dit maakt het alleen maar moeilijker voor zowel kinderen als ouders.

Kinderen kunnen heel druk zijn wanneer ze afgehaald worden, ze willen zoveel dingen vertellen en vragen. Ouders reageren hierop door de kinderen te kalmeren en even te knuffelen.

6.1.5 INTERACTIE BEGELEIDERS EN OUDERS

Ouders worden steeds vaker beschouwd als partners in de buitenschoolse opvang. Binnen de opvang is er sprake van een relatie met de ouders en niet alleen met de kinderen. Ouders zouden zich even thuis moeten voelen als de kinderen. Ouders en de opvang liggen in elkaars verlengde. De ouders vertrouwen hun kinderen toe aan de opvang, maar het is niet zo dat ze daarmee hun kind en alle pedagogische verantwoordelijkheid afstaan. De kinderopvang moet een coproductie zijn tussen begeleidsters en ouders, waarbij kinderen het bindteken zijn (Somers, 1998).

Via ouderparticipatie kunnen de twee werelden; 'thuis' en 'opvang' dichter bij elkaar gebracht worden om ze daarna zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. De ouders moeten zich betrokken voelen bij het hele opvanggebeuren.

Net zoals de interactie tussen ouders en kinderen is de interactie tussen ouders en begeleiding binnen de flexibele opvang enkel te observeren tijdens breng- en haalmomenten. In het kwaliteitscharter voor de buitenschoolse opvang wordt slechts beperkt vermeld hoe het contact tussen begeleiding en ouders vorm kan krijgen: 'De breng- en haalmomenten met de ouders vinden op een dergelijke wijze plaats dat het wederzijds

vertrouwen versterkt wordt. De nodige tijd en ruimte worden hiertoe vrijgemaakt. De ouders worden regelmatig geïnformeerd over de gang van zaken in de opvangvoorziening en worden betrokken bij de organisatie van activiteiten alsook bij de ruimere werking en het beleid van de opvang.'

De interactie tussen ouders en begeleiders kan bestudeerd worden aan de hand van een aantal aandachtspunten (wat is belangrijk tijdens de breng- en haalmomenten voor het welzijn van de kinderen?).

Aandachtspunten hierbij zijn:

- Worden de ouders verwelkomd bij het brengen en halen van de kinderen? Er moet tijd gemaakt worden voor de ouders.
- Vragen ouders aan de begeleiding hoe de dag verlopen is? (activiteiten, eten, drinken, huiswerk, problemen, ...). Informele contacten zijn zeer belangrijk.
- Vertellen de begeleidsters aan de ouders hoe de dag verlopen is?
- Besteedt de begeleiding tijd aan de ouders of kan hier binnen de opvang geen tijd aan besteed worden, met andere woorden is het te druk?
- Wordt er indien nodig ingegaan op fundamentele dingen, problemen of moeilijkheden die kunnen voorkomen?
- Staat de begeleiding open voor verschillende ideeën en culturen, ook voor minderheidsgroepen?
- Zijn er naast een persoonlijk contact nog andere kanalen waarlangs informatie uitgewisseld wordt?

De observaties vonden enkel plaats tijdens de flexibele buitenschoolse opvang. Het is dus niet mogelijk om een vergelijking te maken tussen de gewone opvang en de flexibele opvang.

Een eerste vaststelling is het feit dat er overal tijd gemaakt kán worden voor een praatje, er zijn niet zo veel kinderen aanwezig, de begeleidsters kunnen tijd vrijmaken voor een praatje. Het is zeer belangrijk dat deze gelegenheid bestaat, in de praktijk wordt deze soms anders ingevuld afhankelijk van de situatie.

Bij het brengen en het afhalen van de kinderen worden de ouders steeds verwelkomd door één van de begeleidsters. Het contact tussen ouders en begeleidsters verschilt sterk. Factoren die de interactie tussen begeleidsters en ouders beïnvloeden zijn: hoe goed kent men de ouder, hoe goed kan men opschieten met de ouders, ...

Opvallend is het feit dat er tijdens de haalmomenten weinig informatie uitgewisseld wordt over activiteiten, eten en drinken, huiswerk, etc. Het is mogelijk dat de ouders deze dingen rechtstreeks aan de kinderen vragen wanneer ze thuis zijn of onderweg naar huis.

De informatieoverdracht is uitgebreider tijdens de brengmomenten. Er wordt gepraat over hoe het kind zich voelt, belangrijke gebeurtenissen thuis, spullen die het kind bijheeft (boekentas, andere kleding, eten, ...). Ouders en begeleidsters besteden meer aandacht aan het brengmoment binnen de opvang. Tijdens het haalmoment ('s avonds) hebben ouders minder tijd, ouders zijn zelf meer gehaast (er zit een broertje of zusje in de auto, andere kinderen moeten nog afgehaald worden, men wil graag zo snel mogelijk thuis zijn).

In de meeste gevallen hangt er in de opvang een prikbord met informatie over komende activiteiten, maaltijden, uitstappen. Er wordt ook gewerkt met een notitieboekje, een schriftje waarin bepaalde dingen in verband met het kind genoteerd worden. Het gaat vooral om specifieke gebeurtenissen en/of problemen. In de praktijk blijkt dat dit vooral een intern gebruikt instrument is om informatie uit de wisselen (tussen de begeleidsters). Ouders maken hier geen gebruik van.

6.2 EN WAT DENKEN DE KINDEREN ERVAN?

Kinderen hebben ook een mening. Naast de observaties wordt er gevraagd naar de mening van de kinderen door middel van een aantal eenvoudige mondelinge vraagjes.

De vragen zijn zo opgesteld dat ze te beantwoorden zijn door kinderen van verschillende leeftijden. Om de kinderen niet te overbelasten en te vervelen is het aantal vragen beperkt gehouden. Het gaat telkens om open vragen, waarop de kinderen kunnen antwoorden wat ze denken, er worden geen antwoordmogelijkheden voorgesteld.

De bevraging van de kinderen vindt plaats tijdens de observatiemomenten, er wordt in een open sfeer gevraagd naar de mening van de kinderen. De kinderen worden niet apart geroepen, de vraagjes worden gesteld tijdens of tussen activiteiten. Dit om niet te bedreigend over te komen en om de kinderen niet af te schrikken.

Vragen:

- Wat vind je hier het leukst?
- Wat vind je hier het minst leuk?
- Wat zou je hier willen veranderen (als je kon veranderen wat je wou)?

Belangrijk om hierbij te vermelden is het feit dat kinderen moeilijk een onderscheid kunnen maken tussen gewone buitenschoolse opvang en flexibele buitenschoolse opvang. Men kan er dus niet van uit gaan dat de vragen enkel beantwoord werden in het kader van de flexibele opvang. Het gaat hier (meestal) om het volledige opvanggebeuren.

- ***Wat vind je hier het leukst?***

De meeste kinderen geven in eerste instantie aan dat ze 'alles' leuk vinden, maar wanneer je verder door vraagt worden de volgende antwoorden gegeven: aparte speelruimte voor de oudere kinderen, activiteiten die gedaan worden, playstation, we krijgen snoepjes als we ons huiswerk maken, buiten spelen, dansen.

- ***Wat vind je hier het minst leuk?***

Kinderen geven hier vaak aspecten aan die gaan om de interactie tussen kinderen onderling en dus niet om aspecten eigen aan de opvang. De volgende antwoorden werden gegeven: ruzie, aan elkaar trekken en duwen, elkaar pijn doen, de kleinere kinderen komen altijd storen als we ons huiswerk willen maken, ...

Een aantal kinderen geeft aan dat het eten in de opvang niet altijd lekker is.

- ***Wat zou je hier willen veranderen (als je kon veranderen wat je wou)?***

Er werd aan de kinderen gevraagd wat ze zouden willen veranderen in de opvang. Alle suggesties waren welkom. Kleinere kinderen hebben het moeilijker om deze vraag te beantwoorden, zij antwoorden vaker dat ze niets willen veranderen.

Opvallend is het feit dat kinderen al bij al zeer realistische wensen aanhalen. Meer playstations (er wordt soms ruzie gemaakt om te spelen op de playstation), dat de tienerhoek ook alleen voor de tieners is, dat we meer buiten mogen spelen.

Eén kind gaf aan dat ze liever zou hebben dat er meer kinderen naar de flexibele opvang zouden komen om mee te spelen.

HOOFDSTUK 7: BUITENSCHOOLSE OPVANG ALS SYSIFUS- ARBEID

In dit hoofdstuk geeft Michel Vandenbroeck (VBJK, Vakgroep Sociale Agogiek, Universiteit Gent) een kritische reflectie op de buitenschoolse en de flexibele buitenschoolse opvang.

7.1 DRIE BENADERINGEN VAN BUITENSCHOOLSE OPVANG

Het verhaal van de discussies over de buitenschoolse kinderopvang in Vlaanderen, lijkt wat op het Griekse verhaal van Sysifus. Telkens de arme man zijn steen bijna op de top van de berg geduwd heeft, rolt hij weer naar beneden en dient hij van voor af aan opnieuw te beginnen. Het ziet er inderdaad naar uit dat de geschiedenis zich eindeloos herhaalt. We stellen een opvallende parallel vast tussen de discussie bij het ontstaan van de kinderopvang aan het eind van de negentiende eeuw, het ontstaan van de buitenschoolse opvang in de jaren negentig en de flexibele opvang aan het begin van de eenentwintigste eeuw. In deze bijdrage willen we een historisch perspectief bieden voor die discussie en achterhalen welke opvattingen over kinderen, moeders en kinderopvang er achter zitten. We willen tenslotte ook een voorstel doen voor een alternatieve discussie, die meer recht doet aan kinderen en hun ouders.

Wat is buitenschoolse kinderopvang nu eigenlijk? Is het een dienst aan ouders, om hen toe te laten arbeid en gezin te verzoenen? Is het dienst aan kinderen, die hen het recht op vrije tijd en spel biedt? Of is het een dienst aan de samenleving, die wil dat kinderen en ouders gelijke kansen op socialisering krijgen? Buitenschoolse opvang is natuurlijk alle drie. Om de discussie over flexibele opvang in een correcte context te plaatsen is het van belang hier eerst enige duidelijkheid over te verschaffen. De buitenschoolse opvang vervult namelijk drie complementaire functies (Vandenbroeck et al, 2003):

Een economische of tewerkstellingsfunctie, wat betekent dat de buitenschoolse opvang het mogelijk dient te maken dat arbeid- en gezinsfuncties met mekaar verzoend worden. In de huidige samenleving is het voortdurend onderhandelen van je rechten en plichten als ouder,

als partner en als werknemer één van de moeilijkste taken voor vele mensen, zo blijkt uit sociologische analyses (Beck & Beck, 1995) en als we willen vermijden dat elk gezin en elke persoon die moeilijke afwegingen helemaal alleen dient te maken, dan heeft de samenleving hier een taak te vervullen in de vorm van collectieve voorzieningen. In realiteit betekent dit dat door de buitenschoolse opvang, het voor vaders en moeders mogelijk wordt om arbeid buitenhuis te verrichten, te solliciteren, een opleiding te volgen etc, zonder aan hun verantwoordelijkheid als ouder te verzaken. Dat betekent dat de opvang aan zekere praktische criteria dient te beantwoorden: beschikbaarheid op bepaalde uren, bereikbaarheid, enz.

Een pedagogische functie, wat betekent dat de opvang niet louter het opvangen van kinderen inhoudt, maar integendeel deze kinderen spel- en ontplooiingskansen biedt, waarbij de veiligheid (ook emotioneel), zowel als de uitdaging en het plezier centraal staan. Het gaat daarbij om de opvoedende mogelijkheden die de opvang biedt en die een aanvulling zijn bij de opvoedingstaken die de school en de ouders opnemen. Het is vooral deze functie die in het verleden veel aandacht heeft gekregen in de samenwerking van PCBO, VBJK en VCOK. Relevant in dit verband is bijvoorbeeld het onderzoek dat Micha De Winter deed naar zogenaamde probleemjongeren. Zij geven aan dat wat zij als problematisch ervaren niet zozeer een tekortschieten van hun ouders is (zoals de kranten al te graag schrijven), maar dat zij een tekort ervaren in andere betrouwbare volwassenen buiten het gezin (De Winter et al, 1999). Uit de studie blijkt eens te meer dat opvoeding niet enkel in het gezin gebeurt, maar ook op andere, publieke plaatsen.

Een sociale functie, wat betekent dat de opvang bijdraagt tot het creëren van een meer rechtvaardige samenleving, hoe bescheiden ook. Dat houdt in eerste instantie in, dat een toegankelijkheidsbeleid gevoerd wordt dat noch in de intentie, noch in de effecten drempels inbouwt voor bepaalde groepen. Uit studies over het Mattheüs-effect in de kinderopvang (Storms, 1995; Vandenbroeck, 2003b) weten we dat dit niet vanzelfsprekend is. Het betekent ook dat begeleiders, kinderen en ouders leren omgaan met mekaar op een verdraagzame en democratische manier. De buitenschoolse opvang kan hier mogelijkheden bieden die het gezin niet kan bieden, omdat kinderen er nu eenmaal met meer verscheidene groepen in contact komen. Het betekent tenslotte ook dat de opvang verankerd is in een buurt en bijdraagt tot de leefbaarheid van de buurt. Dit kan bijvoorbeeld door de toegankelijkheid van bepaalde organisaties in die buurt te vergroten of door een emancipatorisch effect op haar gebruikers te hebben. Kortom de sociale functie maakt het mogelijk dat kinderen deel uitmaken van en mee vorm geven aan de samenleving.

Deze drie functies horen met mekaar in evenwicht te worden gebracht en de kwaliteit van een initiatief kan afgemeten worden aan de mate waarin ze de drie functies tezamen vervult, zonder dat de ene functie de anderen verdringt. Een initiatief dat zich uitsluitend bekommert om haar economische functie en dus de opvang openstelt op elk denkbaar moment waarop ouders werken, maar waar kinderen hun tijd wachtend doorbrengen tot ze eindelijk verlost worden van de opvang, zullen we nooit “kwalitatief” noemen. Een initiatief dat de schitterendste avontuurlijke ruimte inricht, een spetterend activiteitenaanbod heeft en een warme relatie met de kinderen opbouwt, maar dat niet bereikbaar is omdat het pas opent als papa en mama al lang op kantoor zitten, kan evenmin kwalitatief genoemd worden. De essentie van de buitenschoolse opvang zit precies in de combinatie van de drie evenwaardige functies, die elk hun zingeving dreigen te verliezen als ze niet met de twee andere samen gaan. Beschouwen we nu de discussie over het project flexibele buitenschoolse opvang in deze context, dan werpt dit een licht op de mogelijke discussiethema’s. De vraag is dan niet meer of flexbo goed of slecht is. De vraag is dan hoe mannen en vrouwen, vaders en moeders, jongens en meisjes, betekenis verlenen aan deze vorm van opvang, welke plaats die in hun leven inneemt. De vraag is dan wat kinderen wel en niet leuk vinden op de vroege en late uren, hoe zij dit beleven.

De huidige discussie over flexibele buitenschoolse opvang staat evenwel niet op zich, maar is verankerd in een historisch proces. De manier waarop wij denken, spreken en schrijven over deze opvang krijgt namelijk vorm (en wordt dus onwillekeurig beperkt) door de geschiedenis. Het vrij recente ontstaan van de buitenschoolse opvang situeert zich aan het eind van de jaren tachtig en begin van de jaren negentig. De motivatie toen ging over gelijke kansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt en was dus sterk gebonden aan tewerkstellingsinitiatieven. Hoe belangrijk ook, heeft die ontstaansgeschiedenis gemaakt dat buitenschoolse opvang al te vaak verengd is geweest tot haar economische functie. Nog afgezien van de vraag of vrouwen wel gebaat zijn bij de voortdurende koppeling van hun tewerkstelling aan kinderopvang (waarbij de vaders steeds uit het zicht verdwijnen) is dat een moeilijk aanvaardbare reductie. Wanneer we de hele geschiedenis van de georganiseerde kinderopvang in Vlaanderen bekijken dan loopt dit economisch denken er als een rode draad door.

7.2 DE EERSTE KRIBBEN

Honderd vijftig jaar geleden richten caritatieve en filantropische verenigingen de eerste “crèches” of “kribben” op voor de arbeidsvrouwen die in de nieuwe fabrieken gaan werken. De reactie van de overheid is zeer ambivalent. Enerzijds verafschuwt men deze initiatieven omdat de plaats van de moeder aan de haard zou zijn. *“La place de l’enfant est au foyer familial et non à la crèche. Les soins, quelque dévoués qu’ils soient, données par le personnel des crèches ne peuvent remplacer l’affection dont la mère entoure son enfant dès le berceau. Il faut en plus que la mère se rende compte de son devoir naturel, qui est de venir en aide aux enfants auxquels elle a donné le jour; elle doit comprendre qu’elle ne peut se décharger de ce soin sur les institutions créées à cet effet, que dans le cas d’une impérieuse nécessité.”* (Velge, 1919)¹

Men vreest immers dat liefdeloze moeders van dit aanbod zouden profiteren om zichzelf te verrijken. Anderzijds is de overheid bijzonder sceptisch tegenover de opvoedende kwaliteiten van de arbeidersklasse. De kindersterfte die toen een *“effrayant pourcentage”*² van 15% (Plasky, 1909) bedraagt, wordt namelijk niet aan de lamentabele leef- en werkomstandigheden of de armoede van de vrouwen toegeschreven, maar eerder aan hun incompetentie en hun *“pratiques souvent nuisibles, parfois dangereuses, résultat de stupides préjugés, dont la ténacité est si profonde dans certaines couches de la population!”* (Velge, 1919)³. Omwille van die vrees worden allerlei mechanismen ontwikkeld om na te gaan of er geen misbruik wordt gemaakt van de kinderopvang en er komt een streng toelatingsbeleid. Op één van de eerste internationale congressen van de weldadigheidsorganisaties die kinderopvang organiseerden, in Frankfurt in 1857, wordt afgesproken dat : *« Dans tous les cas, l’admission des enfants doit être subordonnée à la constatation de l’impossibilité pour les mères de les garder et de les soigner elles-mêmes.»*⁴ (Marchand, 1860). Dat wordt ook de algemeen verspreide praktijk. Het reglement van de eerste Gentse kribbe stelt bijvoorbeeld: Art. 2. *“Men aanvaardt er slechts kinderen onder de twee jaren, wier moeders behoeftig zijn, zich wel gedragen en buiten huize werken”*. (Maatschappij van Weldadigheid, 1869). Bijna een eeuw later wordt die terughoudendheid door het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn⁵ in haar reglement nog steeds opgenomen: *“Art. 103: Sont seuls admis (...) les enfants dont la*

¹ “Het kind hoort in zijn gezin en niet in de kribbe. Hoe goed bedoeld de zorgen van het personeel er ook zijn, de kribben kunnen nooit de moederliefde vervangen. De moeder moet er zich bewust van zijn dat de zorg voor de kinderen die zij ter wereld heeft gebracht, haar natuurlijke plicht is. Ze moet begrijpen dat zij die zorg niet kan afwentelen op instellingen, tenzij in uiterste nood.”

² Schrikbarend percentage

³ vaak schadelijke - soms ook gevaarlijke - gebruiken die het gevolg zijn van belachelijke vooroordelen die zo hardnekkig zijn in sommige lagen van de bevolking.

⁴ In elk geval moet de opname van een kind afhankelijk zijn de vaststelling van de onmogelijkheid voor de moeder om zelf voor het kind te zorgen.

mère se trouve dans l'impossibilité de leur donner les soins indispensables. Une enquête discrète et bienveillante est faite pour connaître les motifs qui décident la mère à confier son enfant à la crèche.» (O.N.E., 1938)⁶. Een analyse van verschillende reglementen van kinderopvanginitiatieven toont dat de meeste van hen inderdaad nagaan of er geen “onrechtmatig gebruik” is en dat dit meestal gepaard gaat met het uitspreken van harde morele oordelen over de moeders in kwestie (Humblet, 1998).

Het gevolg hiervan is dat de kinderopvang in een dermate slecht daglicht komt te staan, dat vele arbeidersvrouwen hun kind nog liever toevertrouwen aan illegale “voedsters” dan gebruik te maken van deze instelling. Een arbeidster getuigt in een interview met arbeidsinspectrice Elise Plasky (1910): *“Placer mon enfant à la crèche? Non, Mme l'Inspectrice. La crèche est une Œuvre de charité. Seules les mères tout à fait pauvres y placent leur bébés! (...) Tout le monde envoie son enfant à l'école gardienne et je fais comme tout le monde en y envoyant le mien. Mais la crèche, Madame, je vous l'ai dit, c'est la maison de charité et...”*

Die negatieve houding tegenover de kinderopvang blijft tot ver na de tweede wereldoorlog bestaan. Dan wordt immers het onderzoek van Spitz in de Verenigde Staten en dat van Bowlby in Groot-Brittannië erg populair. Via de Wereldgezondheidsorganisatie wordt het “attachment”⁸ onderzoek erg verspreid en dat versterkt het geloof dat enkel de moeder goed voor haar eigen kind kan zorgen (Singer, 1993). Dit discours beïnvloedt ook het Belgische beleid: *“Het N.W.K. heeft het uitbesteden van kleuters in een inrichting als een betreuwenswaardige maatregel beschouwd, die enkel om ernstige sociale of fysieke redenen te rechtvaardigen was. De betrekkelijk recente vorderingen van de psychologie hebben aangetoond dat die opvatting juist is. Het is bewezen dat het vroegtijdig scheiden van moeder en kind een oorzaak is van psychische trauma's” (N.W.K., 1959). In de negentiende eeuw werd de kindersterfte aan de harteloosheid van de moeder toegeschreven, zonder te kijken naar de context waarin die moeder haar kind diende op te voeden. Na de tweede wereldoorlog werd haar “gehechtheid” beoordeeld, eveneens zonder naar die context te kijken.*

De negatieve houding tegenover de kinderopvang verandert pas in de jaren zeventig onder invloed van de feministische stroming die opkomt voor het recht van vrouwen op arbeid en

⁵ De Belgische voorloper van het Vlaamse Kind en Gezin.

⁶ Art. 103: Enkel die kinderen worden aanvaard, waarvan de moeder in de onmogelijkheid verkeert om er zelf voor te zorgen. Een discreet en welwillend onderzoek wordt gevoerd om de echte motivering van de moeder voor kinderopvang te kennen.

⁷ Mijn kind naar de kribbe? Neen, Mevrouw de Inspectrice. De kribbe is een liefdadigheidswerk. Enkel extreem arme moeders brengen er hun kind. Iedereen gebruikt wel de kleuterschool en dat doe ik ook. Maar de kribbe, Mevrouw, ik zeg het, dat is liefdadigheid.

hun pleidooi voor publieke investering in kinderopvang (zie bijvoorbeeld De Smet et al, 1978) wordt stilaan ook politiek vertaald. Naarmate meer hoger opgeleide vrouwen op de arbeidsmarkt komen, wordt het overheidsdiscours over kinderopvang ook milder tot de wetgever in 1974 beslist om massaal in de kinderopvang te investeren. Op enkele jaren tijd verzevenvoudigt het aantal plaatsen in kinderdagverblijven, van ongeveer 5.000 naar zo'n 35.000 (Vandenbroeck, 2003b). Vanaf dan lijkt de discussie over wie wel en wie niet van de kinderopvang gebruik mag maken, enigszins voorbij.

7.3 BUITENSCHOOLSE OPVANG

Aan het eind van de jaren tachtig groeit het besef dat de nood aan kinderopvang niet stopt bij de overgang van de peuter naar de kleuterschool. Ouders hebben nu eenmaal langere werkuren dan de schooluren en kinderen hebben liefst 2,5 keer meer verlof dan hun werkende ouders. Onder invloed van demografische en arbeidsmarktfactoren groeit de druk om te investeren in buitenschoolse opvang en neemt ook de publieke belangstelling hiervoor toe (Peeters, Brants & Bedert, 1998). Eind jaren tachtig worden de eerste initiatieven genomen vanuit een tewerkstellingshoek, door o.m. het ACV in Paal, Tessengerlo en Zelem en door de Plaatselijke Werkgelegenheidsagentschappen in Mol en Maaseik (Vandenbroeck, 1993). Het is de provincie Limburg die de pioniersrol opneemt, na een behoeftestudie door het LISO (De Boeck & Vints, 1991). Met het LISO en later de PCBO in een voortrekkersrol en met middelen van onder meer de Gemeenschapsminister van Tewerkstelling en de VDAB ontstaan op enkele jaren tijd in zowat de helft van de Limburgse gemeenten initiatieven voor buitenschoolse opvang (s.n., 1991, Peeters, 2003). Samen met het VBJK ontwikkelen zij een pedagogisch project, geïnspireerd door buitenlandse (vooral Scandinavische) voorbeelden (Peeters, 2003). Het Limburgse voorbeeld kent in heel Vlaanderen navolging. Op die manier komt de buitenschoolse opvang op de politieke agenda. In 1991 wordt door de toenmalige Minister Jan Lenssens een Ronde Tafelconferentie Buitenschoolse Opvang georganiseerd en enkele jaren later (in 1994) wordt door zijn opvolger, Minister Demeester de Kwaliteitscommissie Buitenschoolse Opvang ingericht. De resultaten van die commissie blijven een tijdlang voor discussie zorgen, tot de daaropvolgende minister zijn beleidsbrief schrijft (Martens, 1996). Beide overlegvergaderingen hebben de bedoeling om het beleid te adviseren over hoe het nu moet

⁸ Gehechtheid

met die opvang in Vlaanderen en om een regelgevend kader te schetsen. Op de Ronde Tafelconferentie wordt een groot aantal deskundigen en actoren om hun mening gevraagd en het is merkwaardig om te zien hoe een aantal opvattingen uit de negentiende en vroege twintigste eeuw opnieuw naar boven komen. De NCOV heeft het bijvoorbeeld over “kinderabandonisme”. Hiermee bedoelt men *“de sociale tendens waarbij heel wat ouders geneigd zijn steeds meer van hun verantwoordelijkheden af te schuiven naar de school toe of naar andere gezinsvervangende instanties”* (in: Vandenbergh, 1992). Ook op studiedagen in die periode wordt vanuit diverse sectoren gefulmineerd tegen *“het droppen van kinderen”* door onverantwoorde ouders (Vandenbroeck, 1993). Die grondige scepsis tegenover ouders komt ook tot uiting in het verslag van de Kwaliteitscommissie dat uitvoerig ingaat op *“het spanningsveld tussen enerzijds de noden en wensen van ouders en anderzijds de noden en wensen van de kinderen”*. Het compromis is dat de commissie de overheid adviseert om een maximale opvangduur per kind in de regelgeving in te schrijven (Cantillon, 1995). De opvangtijd mag immers *“de draagkracht van het kind”* niet overschrijden: *“De draagkracht van het kind, fundamenteel broos, is per definitie beperkt”* (Martens, 1996). Het is een term die sindsdien algemeen ingang heeft gevonden en tot op vandaag in de regelgeving ingeschreven staat.

7.4 FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG

Aan het begin van de eenentwintigste eeuw neemt de PCBO in Limburg opnieuw een pioniersrol op zich met het pilootproject in verband met flexibele buitenschoolse kinderopvang (flexbo). Meteen laait dezelfde oude discussie op, ditmaal ook in de populaire media. Op enkele weken tijd zenden zowel de VRT (De Zevende Dag en Nachtwacht) als de VTM (Recht van antwoord) debatten uit met voor- en tegenstanders van kinderopvang, waarbij de tegenstanders, zoals theoloog Bob Van Sant, opnieuw het moederschapideaal verdedigen en werkende moeders (zelden vaders!) moreel veroordelen met de attachment-onderzoeken uit de jaren vijftig in de hand. Er valt een interessante parallel te ontdekken in al die discussies die regelmatig terugkomen en waarbij telkens de buitenschoolse opvang verengd wordt tot haar economische functie, waardoor de educatieve en de sociale functie uit het zicht verdwijnen.

Men gaat daarbij uit van het gezin als primair opvoedingsmilieu. Sinds de negentiende eeuw wordt stilaan het burgerlijke kerngezin beschreven als het ideale milieu voor de opvoeding

(De Paepe, 1998). In de negentiende en vroeg twintigste eeuw was het dat kerngezin (en meer bepaald de moeder) dat verantwoordelijk gesteld werd voor het overleven van haar kind. Later, met de opkomst van de ontwikkelingspsychologie, werd dit “fragile” kind eerder een “psychologisch fragile” kind, dat de verantwoordelijkheid van de moeder nog meer beklemtoonde. De ontwikkelingspsychologen uit de jaren veertig, vijftig en zestig zagen de biologische moeder als de belangrijkste verantwoordelijke voor de goede ontwikkeling van hun kind (Singer, 1992; Vandenbroeck, 2003a). Deze enge focus op de moeder is door de feministische beweging terecht onder vuur genomen want, zoals Beck & Beck (1995) stellen: *“Turning the women’s issue into an issue about children is the most stable bastion against equality for women”*⁹. De adoratie van het gezin in het algemeen en de moeder in het bijzonder is trouwens eigenaardig. Historisch, zowel als cross-cultureel onderzoek heeft immers aangetoond dat monomatrixische opvoedingsmodellen doorheen de tijd, zowel als doorheen culturen eerder uitzondering dan regel zijn (Mc Gurck et al, 1993). Om het met andere woorden te zeggen: er zijn steeds en overal veel meer groepen geweest waar de zorg en de opvoeding van kinderen door meerdere mensen gedeeld werd, dan groepen waar het de biologische ouders waren die deze zorg geheel op zich namen. Omwille van die evidentie, ontstaat in de jaren negentig een stroom van wetenschappers die het beleid ten aanzien van kinderopvang onderzoeken vanuit een standpunt van sociale rechtvaardigheid zowel als vanuit het belang van kinderen, ouders en samenleving (vanuit hun educatieve en sociale functie dus). Zij argumenteren overtuigend dat de kinderopvang *complementair* is met de opvoeding thuis (zie bijvoorbeeld Dahlberg et al, 1999). Het gaat er dan niet meer om dat de kinderopvang de moeder “vervangt” of zoveel mogelijk doet “zoals thuis”. Het gaat er om dat gezin en samenleving (in de vorm van kinderopvang) mekaar aanvullen en bijstaan in de opvoeding. Dat betekent geenszins een devaluering van het gezin. Er zijn nu eenmaal essentiële zaken die het gezin kan bieden aan kinderen (bijvoorbeeld sensitiviteit en emotionele veiligheid), maar er zijn ook zaken die de kinderopvang aan kinderen kan bieden (bijvoorbeeld sociale experimenteeruimte met verschillende groepen kinderen en leren omgaan met diversiteit). In een dergelijke context is het onzinnig om de “behoeften” van kinderen te beschouwen als tegengesteld aan de belangen van hun ouders. Of om de economische functie van buitenschoolse opvang te beschouwen als tegengesteld aan haar educatieve functie. Het spreken over de “behoeften” van kinderen is trouwens doorheen heel de geschiedenis al te vaak een manier geweest om morele opvattingen van de burgerlijke klasse een wetenschappelijk tintje te geven en voor te stellen als “objectieve

⁹ Als men de vrouwenkwestie tot een kinderkwestie maakt, dan is dat het beste bastion tegen gelijke kansen voor vrouwen.

“feiten, zo leert de scherpe analyse die bijvoorbeeld Woodhead in de jaren tachtig reeds maakte (Woodhead, 1987).

Wanneer we kinderopvang als *complementair* beschouwen met de gezinsopvoeding, dan opent dat heel wat interessantere perspectieven: "*Early childhood institutions can be understood as public forums situated in civil society in which children and adults participate together in projects of social, cultural, political and economic significance.*"¹⁰ (Dahlberg et al, 1999). Dat betekent dan dat de kinderopvang een opvoedingsondersteunende functie heeft. Niet omdat de ouders tekort zouden schieten, maar omdat het nu eenmaal de taak is van de samenleving om de ouders, àlle ouders, hierin bij te staan, omdat opvoeden een collectieve verantwoordelijkheid is. Het is trouwens eigenaardig dat er zo veel discussie ontstaat wanneer de kinderopvang een deel van de opvoedingstaak op zich neemt, terwijl niemand (behalve Alexandra Colen) vragen heeft bij het belangrijke deel van de opvoeding dat het onderwijs op zich neemt.

Het werk van de PCBO is bij de aanvang van de buitenschoolse opvang steeds gekenmerkt geweest door die constructieve houding. Dat werd geconcretiseerd in de aandacht die er van bij het begin is geweest voor de educatieve functie van de opvang, door de ontwikkeling van een pedagogiek die duidelijk maakte hoé die opvang complementair kan zijn met de opvoeding thuis. Die pedagogiek werd samen met het VBJK en het VCOK uitgewerkt. De basisprincipes ervan werden reeds in 1991 ingeschreven in de werking van de buitenschoolse opvang (PCBO, 1991) en werden voor het eerst ruimer gepubliceerd in maart 1992 (Brants et al, 1993). Er was bijvoorbeeld heel wat aandacht voor het belang van vrije tijd en keuzemogelijkheden voor kinderen die ruimer gaan dan wat het aanbod in het huiselijke milieu doorgaans is. Er werd ook uitgebreid ingegaan op het belang van de sociale experimenteerruimte in een context van denataliteit, waarin kinderen vaak in kleine gezinnen leven en in omgevingen die het samen buiten spelen vaak onmogelijk maken door de verkeersdruk. We kunnen deze pijlers van de pedagogiek van de buitenschoolse opvang zien als evenveel voorbeelden van complementariteit met de gezinsopvoeding. Dat het de PCBO ernst was met die pedagogiekontwikkeling blijkt ook uit het evaluatieonderzoek dat in de eerste jaren werd opgezet (Vandemeulebroecke et al, 1993).

¹⁰ Kinderopvang kunnen we beschouwen als publieke fora die tot het middenveld behoren, waar kinderen en ouders samen participeren aan projecten met een sociale, culturele, politieke en economische betekenis.

7.5 NAAR EEN SOCIALE PEDAGOGIEK

De ontwikkeling van een sociaal pedagogisch project dat de drie functies waardeert, is natuurlijk nooit af. De recente geschiedenis van de buitenschoolse opvang heeft wel duidelijk aangetoond dat dit proces veel zinvoller is dan de achterhaalde vraag of kinderopvang nu goed of slecht is. Het laat immers toe de vraag te stellen welk soort kinderopvang we wel (of niet) willen, met welke inhoud en vooral ook voor wie? Uit recente peilingen blijkt dat meer dan de helft van de moeders werkt buiten de uren die doorgaans als "normaal" wordt beschouwd (Kind en Gezin, 2002). Vaak zijn het net de mannen en vrouwen uit de lagere socio-economische milieus die niet de mogelijkheid (of het privilege) hebben om te kiezen op welke uren ze wel of niet werken. Het effect van een selectief beleid op openingsuren zou dan precies zijn dat de bestaande sociale segregatie door de opvang nog versterkt wordt. Laat ons daarom ook niet meer over "normale" en atypische" opvang praten, deze begrippen zijn immers sterk moraliserend en normaliserend. Ze gaan namelijk niet uit van een analyse van de werkelijke situatie van ouders en kinderen (zoals de discussies over de kindersterfte en de gehechtheid vroeger). Ze zijn niet gebaseerd op hun reële beleving, maar zijn analyses die uitgaan van abstracte noties van "het kind" of "de moeder". Dan kom je onvermijdelijk uit bij moraliserende uitspraken over wat goed is voor alle kinderen, ongeacht hun context. Onderliggend aan die algemene (gedecontextualiseerde) bedenkingen is een abstract kindbeeld, dat van 'the priceless child' of "het geprivatiseerde kind", dat moet beschermd worden en waar de ouders hun hele leven moeten op instellen. Een kindbeeld met wortels in het concept van het fragiele kind dat bescherming nodig heeft, een kindbeeld dat we nog van Rousseau hebben geërfd (Vandenbroeck, 2003a): kinderen zijn ons kostbaarste bezit en ouders moeten daar alles voor over hebben. De opvoedingsverantwoordelijkheid wordt volledig bij de ouders gelegd en niet gezien als een gedeelde verantwoordelijkheid. Daardoor blijft paradoxaal genoeg de verantwoordelijkheid van de samenleving buiten schot, wat eigenlijk een erg neoliberal denken is. Nochtans is precies deze gedeelde verantwoordelijkheid een verbintenis die de staten aangaan met de ondertekening van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Deze gedeelde verantwoordelijkheid is er op gericht om elk kind in elke situatie gelijke ontplooiingskansen te bieden. Dat houdt nu net in dat we een evenwicht zoeken tussen economische ontwikkelingen, pedagogische verantwoordelijkheid en sociale rechtvaardigheid. Het initiatief van de PCBO en het onderzoek dat hierover gebeurt, kunnen gezien worden als pogingen van een pionier om dit zoekproces vorm te geven.

In dat zoekproces dienen we erover te waken dat de drie functies aan bod komen. Dat betekent onder meer dat het debat niet kan verengd worden tot de vraag wie er wel en wie er niet in komt en welke selectiemechanismen er nodig zijn, zoals attesten van werkgevers. Die selectiemechanismen doen ons trouwens onwillekeurig terugdenken aan de “enquêtes discrètes et bienveillantes” uit de negentiende eeuw, waar het morele oordeel (en de veroordeling) van moeders nooit veraf waren.

Wat die al te snelle oordelen betreft, kunnen we misschien teruggrijpen naar een uitspraak van Elise Plasky uit die tijd: *Ce n'est pas leur sentimentalité maternelle que j'aurais l'audace de mettre en doute: ce serait insulter au culte même de la vie que de soupçonner les femmes du peuple d'aimer leurs "tout-petits" d'une autre façon que nous aimons les nôtres! Il n'est pas deux espèces d'amour maternel*¹¹. (Plasky, 1910).

Kortom, het is nu wel tijd, na 150 jaar, dat we Sysifus vrijstellen van zijn taak om telkens weer met die steen de berg op te gaan. Zodat we met hem op de top van de berg kunnen gaan zitten en bespreken welk soort horizon we nu eigenlijk willen voor onszelf, zowel als voor onze kinderen.

¹¹ Ik zou hun gevoel van moederliefde nooit in vraag durven stellen. Het zou immers een belediging zijn van het leven zelf om te denken dat de volkswomen hun kinderen op een andere manier zouden liefhebben dan wij. Er zijn geen twee soorten moederliefde.

DEEL 3: CONCLUSIES & AANBEVELINGEN

HOOFDSTUK 8: CONCLUSIES

In de vier projecten blijkt de start trager te verlopen dan verwacht. In dit deel zullen een aantal belangrijke vaststellingen terug aangehaald worden en er zullen een aantal suggesties geformuleerd worden voor de toekomst.

Flexibele opvang vraagt om een aantal organisatorische en inhoudelijke aanpassingen die van wezenlijk belang zijn om van het nieuwe aanbod een succes te maken. Het betreft aanpassingen met betrekking tot het pedagogische beleid, het personeelsbeleid en de ruimtelijke indeling.

Het aanbieden van flexibele opvang kan beschouwd worden als een totale organisatieverandering, een organisatievernieuwing. De interne organisatie moet volledig omgevormd en aangepast worden aan deze nieuwe opvangvorm.

Veranderingen stoten altijd op weerstand. Mensen moeten de tijd krijgen om zich aan te passen aan de nieuwe situatie. Dit geldt voor alle partijen binnen de opvang, zowel de begeleidsters en coördinatoren, de ouders als de kinderen. Het is een ontwikkelings- en aanpassingsproces dat tijd nodig heeft.

8.1 DE INTERNE ORGANISATIE

Zoals eerder aangehaald brengt het opstarten van flexibele buitenschoolse opvang heel wat veranderingen met zich mee voor de interne organisatie. De coördinator vervult een zeer belangrijke taak in dit veranderingsproces. Hij / zij moet volledig achter het project flexibele buitenschoolse opvang staan en geloven in de slaagkansen. De coördinator moet beschikken over een organisatie talent, hij / zij moet een creatieve en innovatieve houding aannemen bij het oplossen van problemen die zich kunnen voordoen. De coördinator moet in staat zijn om de begeleidsters te motiveren om zo uit te groeien tot een sterk team.

Flexibele opvang heeft ook gevolgen voor de begeleidsters. Werken in de gewone, reguliere buitenschoolse opvang betekent zekerheid wat betreft de te werken uren, gehanteerde regels, manier van werken, etc. Het werken in de flexibele opvang daarentegen vraagt van de begeleidsters een flexibele werkhouding en een positieve attitude ten aanzien van deze vorm van opvang. Begeleidsters moeten bereid zijn om te werken op onregelmatige en 'gebroken' uren ('s morgens enkele uren en 's avonds enkele uren). Daarnaast moeten ze zeer zelfstandig kunnen werken. Ze staan soms alleen in voor de opvang van de kinderen in de flexibele opvang. Dit vraagt heel wat organisatietalent, want naast de praktische taken (koken, verzorging, wassen) moeten ook de kinderen voldoende aandacht krijgen.

Zowel coördinatoren als begeleidsters geven aan dat de opstart van het project flexibele buitenschoolse opvang niet optimaal verlopen is. De voorbereidingstijd was te kort, de meeste gezinnen hadden al regelingen getroffen voor de opvang van de kinderen. Ook de infrastructuur en accommodatie aanpassingen konden niet meteen uitgevoerd worden. In bepaalde IBO's laten deze momenteel nog op zich wachten.

De organisatorische consequenties werden onderschat. In de praktijk deden zich heel wat moeilijkheden voor met betrekking tot de interne afstemming tussen de teams en de personeelsbezetting, uurroosters en werkschema's van de begeleidsters. Maar niet alles kan meteen optimaal verlopen en al doende leert men. Zowel coördinatoren als begeleidsters zijn overtuigd van deze stelling.

8.2 DE OUDERS EN HUN MENING OVER DE FLEXIBELE OPVANG

De combinatie arbeid – gezin vergt veel van de fysieke en psychische vermogens van ouders. De wetenschap dat het kind veilig en goed verzorgd wordt zorgt voor rust bij de ouders. De psychische belasting wordt minder. De overgang arbeid – gezin kan op een rustigere en minder gejaagde manier gebeuren.

Flexibele opvang heeft blijkbaar een emotionele drempel bij de ouders. Door ouders hierover te informeren en hen bekend te maken met de opvang, bijvoorbeeld door middel van rondleidingen, kan men deze emotionele drempel wegwerken.

Ouders die gebruik maken van de flexibele opvang zijn over het algemeen zeer tevreden over de opvang. De verschillen in tevredenheid tussen de gewone en de flexibele opvang zijn het

grootst aangaande het aantal mensen om bezig te zijn met het kind. Ouders zijn hierover duidelijk meer tevreden in de flexibele opvang. Tijdens de flexibele opvang zijn er minder kinderen aanwezig, de begeleidsters kunnen meer tijd vrijmaken om bezig te zijn met de kinderen. Ook de speelruimte binnen en buiten worden beter beoordeeld in de flexibele opvang. Het gaat uiteraard om dezelfde voorzieningen maar door het feit dat er minder kinderen aanwezig zijn kunnen de aanwezige kinderen optimaal gebruik maken van de voorzieningen. Ouders geven ook aan dat de informatieoverdracht beter verloopt in de flexibele opvang. In de flexibele opvang krijgen ze meer informatie over het functioneren van het kind dan in de gewone opvang.

Ouders zijn niet zo tevreden over de slaap- en rustgelegenheid in de opvang en over de inspraakmogelijkheden. Ook de huiswerkbegeleiding wordt minder positief beoordeeld.

De vergelijking tussen de gewone buitenschoolse opvang en de flexibele opvang leert ons dat de aspecten die minder goed beoordeeld worden in de gewone opvang op dezelfde manier beoordeeld worden in de flexibele opvang. Het gaat om de inspraakmogelijkheden van de ouders en om de aansluiting van de opvang bij de eigen opvattingen over opvoeding.

Het gaat hier dus om aandachtspunten voor het totale opvanggebeuren.

Ouders hebben een duidelijke mening over mogelijke verbeterpunten, aanpassingen met betrekking tot de flexibele opvang. De meerderheid van de ouders geeft aan dat ze behoefte hebben aan de mogelijkheid het kind onmiddellijk te kunnen brengen naar de opvang indien nodig, met andere woorden urgente opvang.

Het reserveringssysteem is volgens de meerderheid van de ouders te streng. Een week vooraf reserveren is voor de ouders niet haalbaar, meer flexibiliteit is gewenst.

8.3 DE KINDEREN IN DE FLEXIBELE OPVANG

Flexibele opvang moet pedagogisch verantwoord zijn. Kinderen moeten zich goed voelen in de opvang. Hun welbevinden staat hierbij centraal.

We stellen vast dat kinderen geen hinder ondervinden van hun verblijf in de flexibele opvang, het welbevinden van de kinderen wordt niet geschaad.

We moeten hier wel bij vermelden dat opvang op zeer 'flexibele' uren in de praktijk niet voorkomt. Over de effecten van zeer flexibele opvanguren op het welzijn van de kinderen kunnen we dus geen uitspraken doen.

Er worden ook geen eindeloze combinaties gemaakt van verschillende opvangmomenten. Ouders kiezen bewust voor een bepaald opvangmoment (vroeg – laat – zaterdag) in functie van hun specifieke noden om arbeid en gezin te kunnen combineren.

Uit de cijfergegevens blijkt dat ouders hun kinderen effectief niet langer in de opvang laten dan noodzakelijk voor hun werk.

Volgens de mening van de ouders zijn kinderen tussen 6 en 9 jaar het meest tevreden over de flexibele opvang (activiteiten, begeleiding en keuzevrijheid). Kinderen vanaf 9 jaar zijn duidelijk positiever over de activiteiten in de flexibele opvang in vergelijking met de gewone opvang. Kleinere kinderen (tussen 2,5 en 6 jaar) zijn volgens de ouders meer tevreden over de begeleiding in de flexibele opvang dan in de gewone opvang.

Uit de observaties blijkt dat kinderen zich niet zo prettig voelen als ze alleen in de opvang moeten blijven. Ook voor de begeleidsters is het een hele opgave om deze kinderen te blijven boeien en te motiveren. Kinderen in groep zijn zelfstandiger en tonen meer initiatief.

Kinderen geven zeer herkenbare aspecten aan wanneer ze gevraagd worden naar hun mening over de opvang. Dit bevestigt het vermoeden dat kinderen zelf een goed beeld hebben van de opvang. Wanneer men vraagt naar leuke aspecten binnen de opvang geven kinderen vooral 'speelactiviteiten' aan, denk maar aan buiten spelen, dansen, playstation. Minder leuke aspecten hebben betrekking op de interactie tussen kinderen onderling, bijvoorbeeld ruzie, aan elkaar trekken en duwen, elkaar pijn doen, etc.

We kunnen concluderen dat flexibele opvang geen negatieve effecten heeft op het welbevinden van kinderen. Hiermee bedoelen we dat kinderen geen nadelen ondervinden van opvang op ongewone (vroeg – laat – zaterdag) en flexibele tijdstippen (opvangmomenten wisselen van week tot week).

Het flexibele karakter is dus geen bepalende factor voor het welbevinden van kinderen binnen de opvang. De manier waarop de flexibele opvang georganiseerd wordt lijkt het verschil te maken. Worden er met andere woorden leuke activiteiten georganiseerd, kan een kind zichzelf zijn in de opvang, kent het kind de begeleidsters en de andere kinderen. Dit

zijn voor kinderen doorslaggevende 'kwaliteitsaspecten' binnen de opvang (zowel gewone als flexibele opvang).

8.4 EEN VISIE OP FLEXIBELE BUITENSCHOOLSE OPVANG

De huidige discussie over flexibele buitenschoolse opvang staat niet op zich, maar is verankerd in een historisch proces. Tot ver na de tweede wereldoorlog blijft er een negatieve houding bestaan tegenover kinderopvang. Pas in de jaren zeventig verandert onder invloed van de feministische stroming die opkomt voor het recht van vrouwen op arbeid en hun pleidooi voor publieke investering in kinderopvang de negatieve houding ten opzichte van kinderopvang.

In de jaren tachtig herhaalt zich deze discussie in verband met de buitenschoolse opvang. De nood aan kinderopvang stopt namelijk niet bij de overgang van peuter naar de kleuterschool. Ouders hebben immers langere werkuren dan de schooluren van de kinderen. De provincie Limburg vervult een pioniersrol: er wordt in samenwerking met het VBJK een pedagogisch concept ontwikkeld dat in heel Vlaanderen navolging kent.

Ook nu weer, in het kader van de flexibele buitenschoolse opvang, neemt de PCBO in Limburg een pioniersrol op zich door de opstart van het experiment flexibele buitenschoolse opvang. Dezelfde discussie herhaalt zich en de buitenschoolse opvang wordt verengd tot haar economische functie. Hierdoor verdwijnen de educatieve en de sociale functie uit het zicht.

De buitenschoolse opvang vervult drie complementaire functies.

Ten eerste een economische of tewerkstellingsfunctie, ten tweede een pedagogische functie en ten derde een sociale functie. Deze drie functies horen met mekaar in evenwicht te worden gebracht en de kwaliteit van een initiatief kan afgemeten worden aan de mate waarin ze de drie functies tezamen vervult, zonder dat de ene functie de anderen verdringt.

De opvoedingsverantwoordelijkheid moet gezien worden als een gedeelde verantwoordelijkheid. Deze gedeelde verantwoordelijkheid is er op gericht om elk kind in elke situatie gelijke ontplooiingskansen te bieden. Dat houdt nu net in dat we een evenwicht zoeken tussen economische ontwikkelingen, pedagogische verantwoordelijkheid

en sociale rechtvaardigheid. Het initiatief van de PCBO en het onderzoek dat hierover gebeurt kunnen gezien worden als pogingen van een pionier om dit zoekproces vorm te geven.

In dit zoekproces dienen we erover te waken dat de drie functies aan bod komen. Dat betekent onder meer dat het debat niet kan verengd worden tot de vraag wie er wel en wie er niet komt en welke selectiemechanismen er nodig zijn, zoals attesten van werkgevers. Die selectiemechanismen doen ons trouwens terugdenken aan de situatie uit de negentiende eeuw waar het morele oordeel (en de veroordeling) van moeders nooit veraf waren.

Het mag duidelijk zijn dat we hier niet meer naartoe willen.

HOOFDSTUK 9: AANBEVELINGEN EN SUGGESTIES

Verschillende aspecten met betrekking tot de flexibele opvang worden besproken.

9.1 AFBAKENING FLEXIBILITEIT

Binnen het experiment flexibele buitenschoolse opvang heeft men te maken met verschillende initiatieven die ieder werken binnen een bepaalde context (regio, organiserend bestuur, personeelsbeleid, ...). Ieder initiatief is anders, net zoals ook geen twee bedrijven hetzelfde zijn.

Voor alle betrokken partijen is het belangrijk en noodzakelijk dat duidelijk wordt wat flexibele opvang nu uiteindelijk inhoudt. Men dient het begrip flexibiliteit duidelijk af te bakenen.

Ieder initiatief heeft hierover zijn eigen ideeën en opvattingen. Dit is op zich geen probleem, flexibele opvang kan mogelijk lokaal ingevuld worden, maar dan wel consequent. Dit zal op langere termijn voor iedereen voordelen opleveren. De ouders zullen duidelijk weten wat ze kunnen verwachten van de opvang en de interne organisatie zal vlotter verlopen.

Ieder initiatief moet hierin keuzes maken met betrekking tot de openingsuren, de personeelsbezetting, mogelijk occasionele opvang, ...

Er kunnen bepaalde criteria vooropgesteld worden waaraan ieder initiatief moet voldoen, maar daarnaast moet een lokale invulling mogelijk zijn.

9.2 INFORMATIE EN COMMUNICATIE

Eens de keuzes gemaakt zijn met betrekking tot de invulling van het begrip flexibele opvang dient men dit duidelijk te communiceren naar de buitenwereld. Het is belangrijk om goed

na te denken over hoe men de flexibele opvang naar de buitenwereld presenteert en welke aspecten men naar de buitenwereld benadrukt.

De gebruikte terminologie is hierbij zeer belangrijk.

Het actief werven van nieuwe gebruikers van de flexibele opvang is voor de meeste IBO's een nieuw verschijnsel. Men was gewend dat ouders uit zichzelf contact opnamen voor meer informatie.

Er is meer nodig dan een éénmalig informeren van ouders. Binnen het experiment flexibele buitenschoolse opvang werden de ouders enkel bij opstart geïnformeerd. Het zou goed zijn om regelmatig informatie te verspreiden naar de ouders. Dit kan bijvoorbeeld door middel van een soort 'informatie-krantje' of door middel van informatiebijeenkomsten.

Op deze voorlichtingsbijeenkomsten kunnen reeds gebruikmakende ouders ervaringen uitwisselen met potentiële gebruikers. Mond-tot-mond reclame blijft immers nog altijd de beste reclame die er is.

9.3 MISVATTINGEN OMTRENT NEGATIEVE EFFECTEN FLEXIBELE OPVANG VOORKOMEN

Ouders deinzen terug om gebruik te maken van de flexibele opvang. Ongewone opvang organiseren veel mensen vaak liever zelf: in familieverband, door opvangmogelijkheden te combineren, door de werktijden op elkaar af te stemmen, of door zelf voor de kinderen te zorgen. Kinderen worden beïnvloed door de stress die de ouders ervaren bij het combineren van werk en gezin. De 'dagelijkse' stress van de moeder heeft een invloed op het gedrag van het kind in de opvang (De Schipper, Tavecchio & Ijzendoorn, 2002).

We moeten beseffen dat ouders niet alleen verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van kinderen. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid waarbinnen de opvang ook een belangrijke rol kan spelen.

Uit Nederlands onderzoek is gebleken dat kinderen vooral nood hebben aan stabiliteit van de opvangplaatsen (De Schipper, 2003). Het is in het kader van het welzijn van kinderen belangrijk dat ze op niet té veel verschillende plaatsen opgevangen worden, bijvoorbeeld bij de burens, bij grootouders, in de buitenschoolse opvang, enz. Ook het gebruik maken van

verschillende opvangadressen per dag heeft een nadelige invloed op het welbevinden van kinderen.

Dit is een belangrijke vaststelling waarmee ouders zeker rekening moeten houden. Indien kinderen van de ene naar de andere opvangplaats gaan, zou men moeten overwegen om te kiezen voor één specifieke opvangplaats waar het kind mogelijk langer aanwezig is. De langere aanwezigheid heeft geen nadelige gevolgen voor het welzijn van de kinderen.

9.4 DOELGROEP

Momenteel richt men zich met de flexibele opvang enkel tot werkende ouders die in functie van de combinatie arbeid-gezin nood hebben aan opvang op onregelmatige tijdstippen. Het criterium 'werkende ouder' is vrij streng gedefinieerd. Ouders moeten bij inschrijving een attest van tewerkstelling voorleggen om hun vraag naar flexibele opvang te verantwoorden. Het feit dat mensen een attest van tewerkstelling moeten voorleggen veronderstelt dat mensen volledig reglementair werken. Hiermee sluit men een bepaalde groep mensen uit, namelijk de mensen die zich in een minder gunstige positie bevinden, of die in het grijze circuit werken.

Men moet uiteraard voorkomen dat er misbruik gemaakt wordt van flexibele opvang, maar men moet ook beseffen dat de lat momenteel vrij hoog ligt.

Men kan ook overwegen om de doelgroep uit te breiden, te verbreden. De groep potentiële gebruikers is immers uitgebreider dan momenteel bepaald. Een mogelijk nieuwe doelgroep situeert zich in werkgevers uit sectoren waar mensen onregelmatig werken (zorgsector, horeca, distributie, ...). Bij bedrijven en instellingen groeit de laatste jaren meer en meer het besef dat een goede combinatie van werk en gezin bijdraagt tot het succes van de onderneming en dat het bedrijf zelf een belangrijke partner is om hieraan invulling te geven. Uit een studie uitgevoerd door het HIVA 'Noden bij werknemers aan bedrijfsgerelateerde kinderopvang' (Vanpée, 2001) blijkt dat een meerderheid van werknemers met jonge kinderen voor wat betreft de kinderopvang een rol weggelegd ziet voor het bedrijf. Niet steeds verwacht men daarbij in de eerste plaats dat het bedrijf zelf opvang aanbiedt. Een bedrijf kan bijvoorbeeld opteren om plaatsen af te huren in bestaande voorzieningen. Met het opnemen of reserveren van plaatsen in bestaande voorzieningen wordt de verantwoordelijkheid en het risico gespreid en de keuzevrijheid van de werknemers blijft vrij groot, ze kunnen zelf nog kiezen of ze al dan niet gebruik maken van de

aangeboden opvangmogelijkheden. Ouders zullen wel moeten blijven pendelen tussen huis, buitenschoolse opvang en werk (Van Wijk, Van Diggele en Bakker, 1993; Vandenbroeck, 1990).

Bedrijven geven steeds vaker aan dat personeel behoefte heeft aan flexibele opvang. Ook voor de werkgever heeft flexibele opvang een aantal voordelen:

- De werknemer kan in verschillende diensten blijven werken en blijft zo flexibel inzetbaar.
- Het hebben van een kinderopvangregeling geeft de betrokkenheid van de onderneming bij veranderingen in de samenleving aan. De onderneming speelt met kinderopvangfaciliteiten in op de tendens om werk en zorg voor kinderen te combineren.
- Goed geregelde kinderopvang is een voorwaarde voor het goed kunnen functioneren op de werkplek.
- Kinderopvangfaciliteiten kunnen bijdragen aan de versterking van de 'band' tussen onderneming en personeel.
- Kinderopvangfaciliteiten passen bij andere arbeidsvoorwaarden zoals recht op deeltijdwerk, ouderschapsverlof, ...
- Het hebben van kinderopvang kan mogelijke sollicitanten overtuigen om een job te aanvaarden bij een bepaalde onderneming. Kinderopvang is met andere woorden een goed middel om nieuw personeel te werven.

9.5 RESERVERINGSSYSTEEM

Het reserveringssysteem werkt niet optimaal. De reserveringsvereisten worden niet gerespecteerd door de ouders. Ouders reserveren te laat, of ze reserveren wel maar de kinderen dagen uiteindelijk niet op. Voor dit probleem moeten maatregelen getroffen worden.

Het probleem van het reserveren en het niet komen opdagen kan opgelost of voorkomen worden door ouders het eerste uur te laten betalen als ze niet opdagen. Het zal de ouders dan geld kosten indien zij niet tijdig verwittigen dat hun kinderen niet aanwezig zullen zijn.

Of men kan het reserveringssysteem volledig afschaffen, dan moet men werken met vastliggende openingsuren. Tijdens deze openingsuren moet dan altijd een begeleidster of meerdere begeleidsters aanwezig zijn die kinderen kunnen opvangen.

Een combinatie van beide methoden lijkt het meest realistisch.

Tijdens de week vastliggende openingsuren hanteren waarbij er niet gereserveerd moet worden. De begeleidsters zijn dan altijd aanwezig tijdens deze openingsuren, en er worden voldoende praktische maatregelen getroffen om een bepaald aantal kinderen op te vangen (voldoende maaltijden, aangepaste activiteiten, ...).

Op zaterdagen wel werken met een reserveringssysteem, omdat de opvangperiode op zaterdag meestal van langere duur is en er meer aspecten bij komen kijken, denk maar aan het organiseren van activiteiten buitenshuis, voorzien van voldoende maaltijden. Indien ouders de reserveringsmethode voor zaterdagen niet respecteren kunnen er maatregelen getroffen worden. Denk maar aan het betalen van het eerste opvang uur bij het niet komen opdagen of het niet aanvaarden van laattijdige reserveringen.

BIBLIOGRAFIE

Acquest. (1996), *Flexibele en verlengde kinderopvang: Algemene inleiding*, LOKZ, Leiderdorp.

Balledux M. (2001), *Werken aan welbevinden. Het evaluatie-instrument voor de kinderopvang opnieuw bekeken*, NIZW, Utrecht.

Beck, U. & Beck, E. (1995) *The normal chaos of love*. Cambridge: Polity Press.

Boons M., Bosmans I. (2000), *Tevreden over de buitenschoolse kinderopvang? Resultaten van een bevraging bij ouders (17)*, Studiecel 2de Directie / Welzijn en Volksgezondheid, Provincie Limburg.

Brants, D.; Peeters, J. & Vandenbroeck, M. (1993) *De school is uit! Tweede herziene druk*. Gent: VBJK.

Cantillon, B. (1995) *Voorstel van regelgeving*. Brussel: Kwaliteitscommissie Buitenschoolse Opvang.

Dahlberg, G., Moss, P. & Pence, A. (1999) *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care*. London: Falmer Press.

Decreet van 29 april 1997 met betrekking tot de kwaliteitszorg in de welzijnsvoorzieningen, BS 11 juni 1997, Err. BS 2 juli 1997, gewijzigd bij decreet van 22 december 1999 (BS 30 december 1999).

De Schipper J.C. (2003), *Children in flexible child care. Experiences of stability in center care, quality of care and the child's adjustment*. Leiden.

De Schipper J.C., Tavecchio L.W.C., & Van Ijzendoorn M.H. (2002). *Children's experiences of stability and quality of care in daycare centers. Does it promote attachment relationships with caregivers?* Poster presented at biennial meeting of the International Society for Study of Behavioural Development, Ottawa, Canada.

De Smet, C., Proesmans, R., Stasse, I. & Van Mechelen, R. (1978) *Kleine kinderen, grote zorgen*. Gent: Lef-Masereelfonds.

De Boeck, R. & Vints, L. (1991) *Onderzoek kinderopvang in Limburg*. Hasselt: Limburgse Raad voor Samenlevingsopbouw.

Depaepe, M. (1998) *De pedagogisering achterna. Aanzet tot een genealogie van de pedagogische mentaliteit in de voorbije 250 jaar*. Leuven: ACCO.

De Winter, M.; Kroneman, M. & Baerveldt, C. (1999) The social education gap report of a Dutch peer-consultation project on family policy. In: *British Journal of Social Work* 29 (6). Pp 903-914.

Hoex J., Schreuder E.T. (1997), *Werken aan welbevinden. Een evaluatie-instrument voor de kinderopvang*, NIZW, Utrecht. Eerste versie van het instrument Werken aan welbevinden zoals opgenomen in het *Handboek Kwaliteitsstelsel Kinderopvang*.

Humblet, P. (1998) *Analyse et évaluation de la mise en oeuvre du programma de l'Oeuvre Nationale de l'Enfance pour les milieux d'accueil de jeunes enfants. Thèse doctorale*. Bruxelles: Faculté de Médecine, ULB.

Kind en Gezin (2002) *Het kind in Vlaanderen*. Brussel: Kind en Gezin.

Laevers F., Silkens K., De Bruyckere G., Aerden I. & Moons J. (2003), *Belevingsonderzoek bij het jonge kind in opvangsituaties buiten huis*, K.U.Leuven, Leuven.

Martens, L. (1996) *Beleidsbrief Buitenschoolse Opvang van de Vlaamse Minister van Cultuur, Gezin en Welzijn*.

Maatschappij van Weldadigheid voor het Stichten van Kinderkribben te Gent (1869) *Reglement van de kinderkrib*.

Marchand (1860) *Crèche-Ecole-Gardienne à St.-Josse-ten-Noode. Rapport sur l'Administration de l'Etablissement (Années 1858 et 1859), Adressé aux fondateurs et aux souscripteurs*. Bruxelles : Imprimerie de Ch. Torfs.

McGurck, H., Caplan, M., Hennessy, E. & Moss, P. (1993) Controversy, Theory and Social Context in Contemporary Day Care Research. In: *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 34(1) pp 3-23.

Nationaal Werk voor Kinderwelzijn (1959) *Activiteitenverslag 1945-1959*. Brussel: NWK

Oeuvre Nationale de l'Enfance (1938) *Pouponnières et Crèches. Texte mis à jour après les rapports de MM les Drs Duthoit et garot et les délibérations du Comité Médical*. Bruxelles : O.N.E.

Peeters, J. ; Brants, D. & Bedert, P. (1998) Wat is buitenschoolse opvang? In: Somers (red) *De school is uit!* Gent: VBJK.

- Peeters, J. (2003) Tien jaar buitenschoolse opvang in Vlaanderen. In: *Tijdschrift voor Welzijnswerk*, 27 (252). Pp 31-36. Brussel: Vlaams Welzijnsverbond.
- Plasky, E. (1909) *La protection et l'Education de l'Enfant du Peuple en Belgique. I. Pour les Tout-Petits*. Bruxelles: Société Belge de Librairie.
- Plasky, E. (1910) *La crèche et sa nécessité sociale. Conférence donnée le 5 février 1910 à l'Exposition d'Hygiène des enfants du premier âge*. Anvers: Buschmann.
- Provinciale Commissie Buitenschoolse Opvang (1991) *Reglementering Limburgse Buitenschoolse Opvang*. Hasselt: PCBO.
- Reijntjens J. (2000), *Kinderen in de groep. Groepsgericht werken in kindercentra*, NIZW, Utrecht.
- Somers A. (red.). (1998), *De school is uit!*, VBJK, Gent.
- Somers A. (red.). (1996), *Flexibiliteit: grenzen aan de kinderopvang?*, VBJK, Gent.
- Steegmans N., Ferong N., Vandenberk A., Van Haegendoren, M. (2001), *Behoeften aan nieuwe vormen van buitenschoolse opvang in Limburg*, SEIN, Diepenbeek.
- Singer, E. (1993) Shared Care for Children. In: *Theory and Psychology. Vol 3 (4) pp 429-449*. New York: Sage.
- S.n. (1991) *Uitbouw projecten buitenschoolse opvang in Limburg. Basistekst 10 juli 1991*. Onuitgegeven document.
- Storms, B. (1995) *Het mattheüs-effect in de kinderopvang*. Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid – Universiteit Antwerpen.
- Vandemeulebroecke, L. & Van Crombrugge, H. (1993) *Evaluatieonderzoek Projecten Buitenschoolse Kinderopvang Limburg. Rapport II: Deelonderzoek pedagogische kwaliteit*. Hasselt: PCBO.
- Vandenbergh, L. (1992) *Rapport van de Ronde Tafelconferentie Buitenschoolse Opvang*. Brussel: RTC.
- Vandenbroeck, M. (1993) Buitenschoolse Opvang, een stand van zaken. In: Baekelmans, R.; Laevers, F.; Peeters, J.; Somers, A. & Vandenbroeck, M. (red) *Werken aan een betere kinderopvang*. Pp. 95-137. Gent: VBJK.

- Vandenbroeck, M. (2003a) Impliciete Kindbeelden: beelden van kindjes. In: *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 4 (1) pp 4-11.
- Vandenbroeck, M. (2003b) From Crèches to Child Care. Constructions of Motherhood and Inclusion/Exclusion in the History of Belgian Infant Care. In: *Contemporary Issues in Early Childhood* 4(2), *in press*.
- Vandenbroeck, M.; Heiden S. & Arents S. (2003) *Buitenschoolse opvang in een (Brusselse) grootstedelijke context. Praktijk, pedagogiek en beleid van een meersporenbeleid. Eindrapport*. Gent-Brussel: VBJK-VGC.
- Vandenbroeck M. (1990), 'Als medewerkers bevallen...', *Oriëntatie*, vol. 20, nr. 10, p. 207-212.
- Van Wijk, Van Diggele & Bakker (1993), 'Kinderopvang als instrument voor personeelsbeleid', *Personeelsbeleid*, vol.29, nr. 6, 57-60.
- Vanpée K. & Hedeboom G. (2001), *Noden bij werknemers aan bedrijfsgerelateerde kinderopvang*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Vogels M. (2002), *Beleidsbrief buitenschoolse kinderopvang*.
- Velge, H. (1919) *La protection de l'enfance en Belgique. Son, passé – son avenir*. Bruxelles: Goemaere.
- Velge, H. (1945) *De Bedrijvigheid van het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn tijdens den Oorlog. 1940-1945*. Brussel: Nationaal Werk voor Kinderwelzijn.
- Woodhead, M. (1987) The Needs of Children: is there any value in the concept? In: *Oxford Review of Education*, Vol. 13, No 2. pp 129-139

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST

Enkele gegevens over het gezin

1. Hoe ziet uw **gezinssamenstelling** eruit? *Kruis aan.*
 - 1. Twee-ouder gezin (vader **en** moeder met kinderen, gehuwd of samenwonend)
 - 2. Eén-ouder gezin (vader **of** moeder met kinderen)
 - 3. Nieuw samengesteld gezin (nieuw gezin, bijvoorbeeld na echtscheiding)
 - 4. Anders, namelijk

2. **Wie** vult de vragenlijst in? *Kruis aan.*
 - 1. Moeder van kind(eren)
 - 2. Vader van kind(eren)
 - 3. Andere partner

3. Uit **hoeveel inwonende kinderen** bestaat uw gezin en wat is hun geboortjaar? Begin met het oudste kind. *Vul het geboortjaar van ieder kind in.*
 - Kind 1:
 - Kind 2:
 - Kind 3:
 - Kind 4:
 - Kind 5:

4. In welke **gemeente** woont uw gezin? *Kruis aan.*
 - 1. Wij wonen in de gemeente waar de buitenschoolse opvang gevestigd is
 - 2. Wij wonen in een andere gemeente

5. Oefenen u en uw partner op dit ogenblik een **betaalde beroepsactiviteit** uit? Indien u een alleenstaande ouder bent dient u enkel voor uzelf te antwoorden. *Plaats een kruisje in het passende vakje.*

	Uzelf	Uw partner
1. Ja		
2. Neen, loopbaanonderbreking		
3. Neen, werkzoekend met werkloosheidsuitkering		
4. Neen, werkzoekend zonder werkloosheidsuitkering		
5. Neen, ziekte-uitkering		
6. Neen, zelf geen inkomen		
7. Anders		

Indien u en uw partner beide geen betaalde beroepsactiviteit uitoefenen → ga naar vraag 11. Indien u een alleenstaande ouder bent, dient u de volgende vragen enkel voor uzelf te beantwoorden.

Indien één van beide niet werkt, gelieve de volgende vragen te beantwoorden voor diegene die betaalde arbeid verricht.

6. Welk **hoofdberoep** oefent u en/of uw partner uit ? *Plaats een kruisje in het passende vakje.*

	Uzelf	Uw partner
1. Ongeschoolde arbeider		
2. Geschoolde arbeider		
3. Kleine zelfstandigen, winkeliers, landbouwers en ambachtslui zonder personeel		
4. Gekwalificeerde bedienden, kleuterleiders, opvoeders, onderwijzers, verplegers		
5. Regenten, leidinggevende bedienden		
6. Zelfstandigen van middelgrote ondernemingen, paramedische beroepen, licentiaten, bedienden in directiefuncties, hoger kader		
7. Zelfstandigen van grote ondernemingen, vrije en academische beroepen		
8. In geval van twijfel, omschrijf het beroep zo precies mogelijk

7. Hoe kan u uw **arbeidstijd** en/of die van uw partner het best omschrijven? *Kruis aan, vul in.*

	Uzelf	Uw partner
1. Voltijds		
2. Deeltijds, aantal uren per week

8. In welk **arbeidstijdregime** werkt u en/of uw partner? *Kruis aan.*

	Uzelf	Uw partner
1. Vaste dagdienst		
2. Wisselende diensten of ploegen (afwisselend vroeg, laat, 's avonds)		
3. Niet wisselende diensten of ploegen (altijd vroeg of altijd laat of altijd 's nachts)		

9. Maakt **nachtwerk** deel uit van uw job en/of van de job van uw partner? *Kruis aan.*

	Uzelf	Uw partner
1. Ja		
2. Neen		

10. Maakt **weekendwerk** deel uit van uw job en/of van de job van uw partner? *Kruis aan.*

	Uzelf	Uw partner
1. Ja		
2. Neen		

'Gewone' buitenschoolse opvang

De volgende reeks vragen hebben betrekking op de **'gewone'** buitenschoolse opvang. Hiermee bedoelen we de opvang voor en na school en tijdens de vakantieperiodes die reeds langere tijd bestaat. Op de 'flexibele' buitenschoolse opvang, met uitgebreidere openingsuren en zaterdagopening komen we later terug.

11. Maakt uw gezin **gebruik** van de 'gewone' buitenschoolse kinderopvang? *Kruis aan.*

1. Ja
 2. Neen → ga naar vraag 19

12. **Hoeveel kinderen** uit het gezin maken gebruik van de 'gewone' buitenschoolse kinderopvang (Zonder de flexibele buitenschoolse kinderopvang). *Vul het aantal kinderen in.*

Aantal kinderen van 2,5 tot 6 jaar

Aantal kinderen van 6 tot 9 jaar

Aantal kinderen van 9 tot 12 jaar

13. **Wanneer** gaat uw kind / gaan uw kinderen, gewoonlijk naar de 'gewone' buitenschoolse opvang? *Kruis aan, slechts één antwoord mogelijk.*

1. Alleen tijdens het schooljaar
 2. Alleen in de vakantieperiode
 3. Beide periodes

14. **Hoe vaak** gaat uw kind / gaan uw kinderen, gewoonlijk naar de 'gewone' buitenschoolse opvang? *Kruis aan, slechts één antwoord mogelijk.*

1. Vijf dagen per week
 2. Drie à vier dagen per week
 3. Eén à twee dagen per week
 4. Minder dan één dag per week
 5. Onregelmatig (bijvoorbeeld de ene week wel en de andere niet)
 6. Alleen bij bijzondere gelegenheden (bijvoorbeeld bij wegvallen andere opvangmogelijkheden, ...)

15. Hoe **tevreden** bent u over de volgende **praktische aspecten** van de 'gewone' buitenschoolse opvang? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen
1. Bereikbaarheid, ligging van de opvang					
2. Betaalbaarheid					
3. Veiligheid binnen en buiten					
4. Hygiëne, onderhoud van het gebouw					
5. Maaltijden, versnaperingen					

16. Hoe **tevreden** bent u over de volgende aspecten met betrekking tot de **kwaliteit** van de 'gewone' buitenschoolse opvang? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen
1. Aanpak van het kind					
2. Voldoende mensen om bezig te zijn met het kind					
3. Voldoende kwaliteitsvol spel- / leermateriaal					
4. Voldoende aanbod aan leuke, toffe activiteiten					
5. Aansluiting bij eigen opvattingen over opvoeding					
6. Oog voor individuele eigenheid van het kind					
7. Voldoende speelruimte binnen					
8. Voldoende speelruimte buiten					

17. Bent u **tevreden** over het **contact** in de 'gewone' buitenschoolse opvang? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen
1. Eerste kennismaking met de coördinator					
2. Eerste kennismaking met de begeleidsters					
3. Dagelijks onthaal van de kinderen en ouders (breng en haal momenten)					
4. Informatie aan ouders over het functioneren van het kind in de opvang					
5. Inspraak van de ouders					

18. In hoeverre denkt u dat uw **kind(eren) tevreden** is (zijn) over de 'gewone' buitenschoolse opvang. *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen	Niet van toepassing
1. Kind(eren) van 2,5 tot 6 jaar						
- Begeleiding						
- Activiteiten						
- Keuzevrijheid						
- Andere:						
2. Kind(eren) van 6 tot 9 jaar						
- Begeleiding						
- Activiteiten						
- Keuzevrijheid						
- Andere:						
3. Kind(eren) van 9 tot 12 jaar						
- Begeleiding						
- Activiteiten						
- Keuzevrijheid						
- Andere:						

'Flexibele' buitenschoolse opvang

Sinds september 2002 is men binnen het initiatief voor buitenschoolse opvang gestart met het aanbieden van '**flexibele**' buitenschoolse kinderopvang. Om uw kind(eren) hiervoor in te schrijven heeft u een attest van tewerkstelling moeten voorleggen.

Flexibele opvang is opvang:

- tussen 5.30 uur en 7 uur 's morgens
- tussen 18 uur en maximum 23 uur 's avonds
- op zaterdagen.

19. Maakt uw gezin **gebruik** van de 'flexibele' buitenschoolse kinderopvang? *Kruis aan.*

1. Ja
 2. Neen → ga naar vraag 28

20. **Hoeveel kinderen** uit het gezin hebben dit schooljaar de 'flexibele' buitenschoolse opvang bezocht? Gelieve ieder gebruik van de flexibele opvang mee te tellen, ook al gaat het maar om een enkele keer. *Vul het aantal kinderen in.*

Aantal kinderen van 2,5 tot 6 jaar

Aantal kinderen van 6 tot 9 jaar

Aantal kinderen van 9 tot 12 jaar

21. **Wanneer** gaat uw kind / gaan uw kinderen, gewoonlijk naar de 'flexibele' buitenschoolse opvang? *Kruis aan, meerdere antwoorden zijn mogelijk.*
- 1. Op weekdays 's morgens vóór 7 uur
 - 2. Op weekdays 's avonds na 18 uur
 - 3. Op zaterdagen
22. **Hoe vaak** maakt uw gezin gewoonlijk gebruik van de 'flexibele' buitenschoolse opvang? *Kruis aan, slechts één antwoord mogelijk.*
- 1. Vijf dagen per week
 - 2. Drie à vier dagen per week
 - 3. Eén à twee dagen per week
 - 4. Minder dan één dag per week
 - 5. Onregelmatig (bijvoorbeeld de ene week wel en de andere week niet)
 - 6. Alleen bij bijzondere gelegenheden (bijvoorbeeld éénmalige vergadering, geen andere opvangmogelijkheden, ...)

23. Bent u **tevreden** over de **faciliteiten** die de '**flexibele**' buitenschoolse opvang aanbiedt aan uw kind(eren)? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen
1. Spelaanbod, activiteiten aanbod					
2. Slaap – en rustgelegenheid (voorziening bedjes, ...)					
3. Huiswerkbegeleiding, ruimte om huiswerk te maken					
4. Eetgelegenheid (aanbod maaltijden)					
5. Verzorging van de kinderen (wassenvoorzieningen, kleden)					

24. Hoe **tevreden** bent u over de volgende aspecten met betrekking tot de **kwaliteit** van de 'flexibele' buitenschoolse kinderopvang? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen
1. Aanpak van het kind					
2. Voldoende mensen om bezig te zijn met het kind					
3. Voldoende kwaliteitsvol spel- / leermateriaal					
4. Aansluiting bij eigen opvattingen over opvoeding					
5. Oog voor individuele eigenheid van het kind					
6. Voldoende speelruimte binnen					
7. Voldoende speelruimte buiten					

25. Bent u **tevreden** over het **contact** in de 'flexibele' buitenschoolse opvang? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen
1. Eerste kennismaking met de coördinator					
2. Eerste kennismaking met de begeleidsters					
3. Dagelijks onthaal van de kinderen en ouders (breng en haal momenten)					
4. Informatie aan ouders over het functioneren van het kind in de opvang					
5. Inspraak van de ouders					

26. In hoeverre denkt u dat uw **kind(eren) tevreden** is (zijn) over de 'flexibele' buitenschoolse opvang? *Kruis voor ieder aspect de mate van tevredenheid aan.*

	Zeervrededen	Tevreden	Neutraal	On-tevreden	Zeervrededen	Niet van toepassing
1. Kind(eren) van 2,5 tot 6 jaar						
- Begeleiding						
- Activiteiten						
- Keuzevrijheid						
- Andere:						
2. Kind(eren) van 6 tot 9 jaar						
- Begeleiding						
- Activiteiten						
- Keuzevrijheid						
- Andere:						
3. Kind(eren) van 9 tot 12 jaar						
- Begeleiding						
- Activiteiten						
- Keuzevrijheid						
- Andere:						

27. Welk dingen zou u **veranderd** willen zien met betrekking tot de 'flexibele' buitenschoolse opvang? *Kruis aan, meerdere antwoorden mogelijk.*

- 1. Ruimere openingsuren
- 2. Flexibeler reserveringssysteem (niet verplicht één week vooraf reserveren)
- 3. Minder strenge toelatingscriteria (niet noodzakelijk een werkgeversattest)
- 4. Urgente opvang, noodopvang (mogelijkheid om het kind onmiddellijk te kunnen brengen indien nodig)
- 5. Er moet niets veranderen binnen de flexibele buitenschoolse opvang
- 6. Andere aspecten, namelijk

Indien uw kind(eren) zowel gebruik maakt (maken) van de 'gewone' buitenschoolse opvang als van de 'flexibele' buitenschoolse opvang, gelieve vraag 28 te beantwoorden.

Indien uw kind(eren) enkel naar één van beide opvangvormen gaat (gaan), gelieve vraag 29 te beantwoorden.

28. Stelt u als ouder(s) belangrijke **kwaliteitsverschillen** vast tussen de 'gewone' buitenschoolse opvang en de 'flexibele' buitenschoolse opvang?

Er worden aspecten opgesomd, gelieve de aspecten waar er verschillen bestaan tussen de gewone buitenschoolse opvang en de flexibele buitenschoolse opvang aan te kruisen en kort aan te geven, te omschrijven waar deze verschillen zich situeren.

Een voorbeeldje om de invulmethode duidelijk te maken

☒ Onthaal	Bij de flexibele opvang wordt meer aandacht besteed aan het onthaal, een beter intakegesprek
---	--

Begeleiding van kinderen

☐ Pedagogische aanpak (zelfstandigheid, omgangsvorm)
☐ Aandacht die het kind krijgt
☐ Betrokkenheid van de begeleiding
☐ Continuïteit in de begeleiding, vast begeleidingsteam
☐ Spelmateriaal (assortiment, aangepastheid aan leeftijd,...)
☐ Activiteiten (tijdens schooldagen, woensdagen, vakantie, zaterdagen)
☐ Aanbod uitstappen, bezoeken
☐ Maaltijden en versnaperingen
☐ Mogelijkheid tot huiswerk maken
☐ Andere, namelijk

Oudercontacten

☐ Eerste kennismaking, introductie
☐ Meebeslissen over hoe het kind opgevangen wordt
☐ Respecteren privacy
☐ Omgang met uw klachten, opmerkingen
☐ Ouderparticipatie
☐ Financiële bijdrage ouders (kosten opvang)

☐ Informatie over gedrag van kind(eren) in de opvang
☐ Andere, namelijk

29. Hoe tevreden bent u (**alles samenvattend**) in het algemeen over de buitenschoolse opvang. Gelieve de 'gewone' buitenschoolse opvang en de 'flexibele' buitenschoolse opvang apart te evalueren. *Plaats een kruisje in het passende vakje.*

	Ze er te vreden	Tevreden	Neutraal	On- te vreden	Ze er ontevreden	Niet van toepassing
1. 'Gewone' buitenschoolse opvang						
2. 'Flexibele' buitenschoolse opvang						

30. Heeft u nog **suggesties of opmerkingen** met betrekking tot de 'gewone' buitenschoolse opvang of met betrekking tot de 'flexibele' buitenschoolse opvang.

'Gewone' buitenschoolse

kinderopvang:.....

.....
.....
.....

'Flexibele' buitenschoolse kinderopvang:

.....
.....
.....
.....

Bedankt voor uw medewerking!

BIJLAGE 2: OBSERVATIELIJSTEN

INVULLIJST WELBEVINDEN VAN KINDEREN (INDIVIDUEEL) IN SITUATIES TIJDENS DE

OPVANG

Deze invullijst gaat in op de situatie van de individuele kinderen.

Te beoordelen aspecten (het is mogelijk dat niet alle aspecten beoordeeld kunnen worden):

- binnenkomst van het kind
- eten en drinken in de opvang
- vrij spel binnen
- vrij spel buiten
- gestructureerde activiteiten
- verzorgen en slapen
- vertrek van andere kinderen
- vertrek van het kind

Korte schets van de situatie tijdens observatie moment (tijdstip, activiteiten, aantal kinderen, aantal begeleiders, bijzondere omstandigheden, ...)

.....

BINNENKOMST

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind is blij de begeleider en de andere kinderen te zien.		☐ Het kind komt ongeïnteresseerd binnen.
☐ Hij groet bij binnenkomst diegenen die er al zijn.		☐ Hij groet niemand bij binnenkomst.
☐ Hij vertelt de begeleider wat hij heeft meegemaakt en hoe hij zich voelt.		☐ Hij kijkt sip, wil niets vertellen, vermijdt contact.
☐ Hij laat zich snel troosten of afleiden als hij zich niet prettig voelt.		☐ Hij sluit zich van de rest af.
☐ Hij maakt meteen plannen voor wat hij wil gaan doen.		☐ Of hij is druk en luidruchtig, zoekt ruzie of overtreedt bewust afspraken en regels.
☐ Hij legt zelf contacten met anderen, gaat uit zichzelf spelen.		☐ Oogcontact wordt vermeden, uit zijn hele houding spreekt afweer.
☐ Hij voelt zich een deel van de groep.		

ETEN EN DRINKEN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind kan startproblemen hebben, maar eet en drinkt meestal goed.		☐ Het kind reageert niet of negatief op eten en drinken.
☐ Hij gedraagt zich ontspannen, geniet van eten en drinken en van contact met de begeleiders en andere kinderen.		☐ Hij negeert wat hij aangeboden krijgt.
☐ Hij draagt aan het moment van samenzijn		☐ De situatie roept spanning op, zodat

bij door te luisteren en te vertellen.		het kind onrustig, dwars of boos wordt.
		☐ Hij reageert negatief op reacties van andere kinderen.
		☐ Hij heeft emoties niet onder controle, stoort andere kinderen of is juist stil en teruggetrokken.

VRIJ SPEL BINNEN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind is nieuwsgierig, ziet steeds iets wat een uitdaging is.		☐ Het kind speelt alleen, sluit zich af van de omgeving of kan niet zonder hulp beginnen met spelen.
☐ Hij kiest welbewust voor bepaalde activiteiten, voor alleen of met anderen spelen.		☐ Zelf spelen is geen uitdaging: hij loopt doelloos rond en vindt alles 'stom'.
☐ Hij legt zelf contact met andere kinderen en overlegt wat ze kunnen gaan doen.		☐ Hij zoekt nabijheid van de begeleidster, hangt bij haar, vraagt erg veel aandacht, klaagt over buik- of hoofdpijn, blijft in een hoekje zitten of liggen.
☐ Initiatief van de begeleidsters wordt gewaardeerd maar is meestal niet nodig.		☐ Agressief en baldadig gedrag is ook een teken van 'niet tot het spelen kunnen komen', of het kind verstoort het speelplezier van anderen.
☐ Hij zoekt steun en hulp als het nodig is.		
☐ Hij kan in spel energie, fantasie en emotie kwijt: er wordt gelachen, gepraat en soms ook geruzied.		
☐ Hij lost conflicten meestal zelf op, zo nodig met hulp van de begeleidster.		
☐ Hij maakt het spelen voor zichzelf leuk.		

VRIJ SPEL BUITEN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind is graag buiten, geniet van de vrijheid die het daar heeft.		☐ Het kind is meer gericht op de begeleidster dan op de andere kinderen; hij blijft bij haar, zoekt steun en aanmoediging.
☐ Hij houdt wel contact met de begeleidster maar heeft haar niet nodig.		☐ Hij is onzeker in contacten met andere kinderen, trekt zich terug, weert contact af.
☐ Hij overlegt en werkt samen met de andere kinderen.		☐ Of hij plaagt andere kinderen, doet ze pijn.
☐ Hij weet om te gaan met de inbreng van anderen en is weerbaar binnen de groep.		☐ Hij vernielt materiaal, speelt er niet mee.
☐ Hij is nieuwsgierig en onderzoekend, maakt gebruik van beschikbare ruimte en materialen.		☐ Hij is gespannen, uit dit door ongecontroleerd rond te rennen en te schreeuwen.
☐ Hij kan zijn energie kwijt en uit emoties van plezier, boosheid en verdriet.		☐ Hij heeft weinig controle over zijn emoties; hij kan 'om niets' boos of

		verdrietig worden.
--	--	--------------------

GESTRUCTUREERDE ACTIVITEITEN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind geniet van samen bezig zijn, zoekt samenwerking met andere kinderen, is in staat eigen inbreng af te stemmen op inbreng van anderen.		☐ Het kind verzet zich tegen gezamenlijke activiteiten of doet niet echt mee. Hij negeert het aanbod en trekt zich terug. Hij heeft geen plezier in samenwerken.
☐ Hij praat en overlegt met andere kinderen.		☐ Hij heeft geen vertrouwen in zichzelf.
☐ Hij accepteert voorstellen en initiatieven van de begeleidster om tot nieuwe ontdekkingen te komen.		☐ Hij moppert op andere kinderen en de begeleidster, vindt alles 'stom' en laat dat zien door tegendraads gedrag. Hij komt tot niets.
☐ Hij heeft plezier, is ontspannen en spontaan.		☐ Hij negeert aanwijzingen van de begeleidster, overtreedt regels en afspraken, verstoort de activiteit, zoekt ruzie.
☐ Hij toont emoties zodanig dat ze voor anderen te begrijpen en te accepteren zijn.		☐ Hij wil zich meten aan andere kinderen meten.
☐ Hij heeft vertrouwen in zijn eigen mogelijkheden.		☐ Als iets niet lukt of anders loopt dan gedacht, reageert hij dit emotioneel af door boos, verdrietig of driftig te worden.

VERZORGEN EN SLAPEN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind geniet van verzorgen: hij heeft de begeleidster even voor zich alleen.		☐ Het kind weert contact tijdens verzorgen af.
☐ Hij heeft plezier in aanraken, knuffelen, hij lacht en kletst.		☐ Hij wil niet aangeraakt worden, ligt gespannen te wachten tot hij weg kan.
☐ Hij heeft zijn eigen slaapritme, laat zich rustig naar bed brengen en slaapt goed in.		☐ Hij heeft geen eigen slaapritme, waardoor het naar bed gaan nooit vanzelfsprekend is.
☐ Hij wordt ontspannen en uitgerust wakker en maakt weer contact met de omgeving.		☐ In bed is hij onrustig, hij slaapt slecht en hij wordt huilend of onrustig wakker.

VERTREK VAN ANDERE KINDEREN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind heeft geen problemen met het vertrek van de andere kinderen en plant al dingen voor de volgende keer.		☐ Het kind heeft problemen met het vertrek van de andere kinderen en voelt zich in de steek gelaten.
☐ Het kind zeurt niet over het vertrek van de andere kinderen.		☐ Hij zeurt over het vertrek van de anderen. Waarom moeten zij al vertrekken?
☐ Hij weet dat hij nog langer moet blijven		☐ Hij wil wanneer hij de anderen ziet

en maakt hier geen problemen van.		vertrekken ook naar huis en vindt het niet fijn om nog langer te moeten blijven.
-----------------------------------	--	--

EIGEN VERTREK

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kind reageert adequaat op wat er verwacht wordt rond vertrektijd.		☐ Het kind vertrekt zomaar, neemt geen afscheid van de begeleidsters of van de andere kinderen.
☐ Hij ruimt spullen op en helpt de begeleidster en de andere kinderen.		☐ Hij vermijdt oogcontact.
☐ Hij neemt afscheid van de begeleidsters en van vriendjes, heeft het soms alweer over de volgende keer.		☐ Of hij gaat ieder contact uit de weg: door rond te rennen of zich te verstoppen.
☐ Hij laat merken dat hij het leuk vond		☐ Hij kan zich ook luidruchtig gedragen om zo een reactie uit te lokken van de begeleidsters of van de andere kinderen.

INVULFORMULIER GROEPSFUNCTIONEREN IN DE BUITENSCHOOLSE KINDEROPVANG

Met deze lijst wordt de groep als geheel geobserveerd.

Te beoordelen aspecten:

- sfeer
- spel
- activiteiten
- gebruik van de ruimte
- onderlinge relaties
- onderlinge betrokkenheid
- reactie op de leidster
- relatie met de leidster
- structuur en regels

Deze aspecten zijn te beoordelen aan de hand van een indeling in twee beschrijvingen. Bij elke situatie (aspect) staan twee uiterste beschrijvingen die positief (score 1 of 2) of negatief (score 4 of 5) beoordeeld worden. Score drie wordt gebruikt wanneer je vindt dat de groep zich niet echt prettig voelt (1 of 2), maar ook niet echt onprettig (4 of 5).

Korte schets van de situatie tijdens observatie moment (tijdstip, activiteiten, aantal kinderen, aantal begeleiders, bijzondere omstandigheden, ...)

.....

SFEER

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Er heerst een ontspannen, vrolijke, gezellige sfeer in de groep.		☐ Er heerst een onrustige, rumoerige sfeer in de groep.
☐ Er wordt gelachen, gepraat; een aantal kinderen praat of zingt in zichzelf tijdens het spel.		☐ Je hoort regelmatig gehuil, ruzie, gillen, mopperen of protesteren.
☐ De kinderen hebben plezier: er wordt hardop geschaterd, gedanst, gesprongen?		☐ De meeste kinderen hebben een ontevreden, verveelde of angstige gezichtsuitdrukking.
☐ De meeste kinderen hebben een ontspannen, tevreden gezichtsuitdrukking.		☐ De groep kan ook onnatuurlijk stil zijn: je hoort weinig geluid en ziet weinig beweging bij de kinderen.
☐ Op een ander moment is de groep weer rustig.		☐ De leidster heeft het gevoel dat zij overal tegelijk moet zijn.
☐ De leidster heeft een rustig gevoel in de groep.		

SPEL

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De meeste kinderen zijn alleen of in groepjes aan het spelen.		☐ De meeste kinderen spelen niet echt.
☐ Bijna iedereen heeft iets te doen, niemand verveelt zich.		☐ Ze lopen, rennen of kruipen maar wat door de ruimte zonder met iets bezig te

		zijn.
☐ Ze regelen zelf wat en hoe ze spelen.		☐ Ze zijn niet geconcentreerd met iets bezig.
☐ Ze hebben weinig aanmoediging nodig om zelf te spelen.		☐ Ze breken spel snel af.
		☐ Of ze smijten met speelgoed.
		☐ De leidster kan ze moeilijk tot spelen brengen.

ACTIVITEITEN

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De meeste kinderen reageren enthousiast op activiteiten, zoals naar buiten gaan, aan tafel zitten, liedje zingen.		☐ De meeste kinderen reageren lauw en ongeïnteresseerd op activiteiten.
☐ Je kunt merken dat ze er zin in hebben.		☐ Ze zijn vooral de tijd aan het doorkomen.
☐ Ze maken zelf ook duidelijk wat ze willen gaan doen: ideeën komen niet alleen van de leidster.		☐ Ze zijn passief, wachten tot de leidster iets voorstelt.

GEBRUIK VAN DE RUIMTE

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De meeste kinderen voelen zich vrij om de hele ruimte te gebruiken.		☐ Veel kinderen blijven op dezelfde plaats bezig.
☐ Ze zijn vertrouwd met de ruimte(s), weten alles te vinden.		☐ Ze tonen weinig initiatief om de hele ruimte te gebruiken.
☐ Ze zorgen ook voor de ruimte(s), ze helpen opruimen.		☐ Ze lijken de ruimte niet goed te kennen, weten niet waar alles staat.
		☐ Ze hebben geen zorg voor de ruimte.

ONDERLINGE RELATIES

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De meeste kinderen hebben met een of meer kinderen in de groep een speciale band.		☐ Maar weinig kinderen hebben een speciale band met elkaar.
☐ Ze spelen ook met andere kinderen.		☐ Ze zoeken elkaar niet speciaal op.
☐ Maar weinig kinderen staan buiten de groep of worden geplaagd.		

ONDERLINGE BETROKKENHEID

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De meeste kinderen zijn bij elkaar betrokken: ze luisteren naar elkaar, helpen elkaar, houden rekening met elkaar, komen voor elkaar op.		☐ De kinderen zijn niet bij elkaar betrokken: ze kijken niet wat anderen doen, helpen anderen niet.

☐ Ze kijken geïnteresseerd naar elkaars spel of gaan met elkaar meedoen.		☐ Er is regelmatig ruzie en verstoring van elkaars spel.
☐ Ze zijn in staat onderlinge conflicten op te lossen, eventueel met hulp van de leidster.		

REACTIE OP DE LEIDSTER

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De groep is beïnvloedbaar.		☐ De groep is moeilijk te beïnvloeden.
☐ De groep is goed in de hand te houden.		☐ De leidster kan rumoerigheid niet makkelijk stoppen.
☐ De kinderen luisteren naar de leidster.		☐ Lang niet alle kinderen doen mee aan groepsactiviteiten, zoals naar buiten gaan of gaan eten.
☐ Ze kunnen uitgelaten reageren, maar zijn ook weer makkelijk in het gareel te krijgen.		☐ De leidster moet veel kinderen individueel manen om mee te doen.

RELATIE MET DE LEIDSTER

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ De meeste kinderen zijn op de leidster gericht, zonder van haar afhankelijk te zijn.		☐ De meeste kinderen zijn net op de leidster gericht: ze lijken zich weinig bewust van haar aanwezigheid.
☐ Ze roepen haar naam, vragen haar regelmatig iets of laten dingen zien.		☐ Ze vragen haar aandacht niet, laten haar niet zien wat ze aan het doen zijn.
☐ Bij problemen roepen ze de leidster erbij.		☐ Of veel kinderen klampen zich erg aan haar vast.
☐ Ze helpen de leidster.		☐ Ze zijn afhankelijk van haar aanwezigheid en aandacht.

STRUCTUUR EN REGELS

Score 1 of 2	3	Score 4 of 5
☐ Het kost weinig moeite om de groep mee te krijgen in dagritme en regels.		☐ Het kost veel moeite om de groep mee te krijgen in dagritme en regels.
☐ De meeste kinderen accepteren groepsregels.		☐ Ze tornen voortdurend aan grenzen en proberen uit hoe ver ze kunnen gaan.
☐ Voor jongere kinderen gaat het bijvoorbeeld om eet- en drinkgewoonten, samen opruimen, blijven zitten in de kring, spelrituelen.		☐ Jonge kinderen blijven bijvoorbeeld niet aan tafel zitten tijdens het eten.
☐ Voor oudere kinderen gaat het bijvoorbeeld om regels voor ruimtegebruik, buiten spelen of opruimen.		☐ Oudere kinderen zijn opstandig of vergeten steeds de regels.